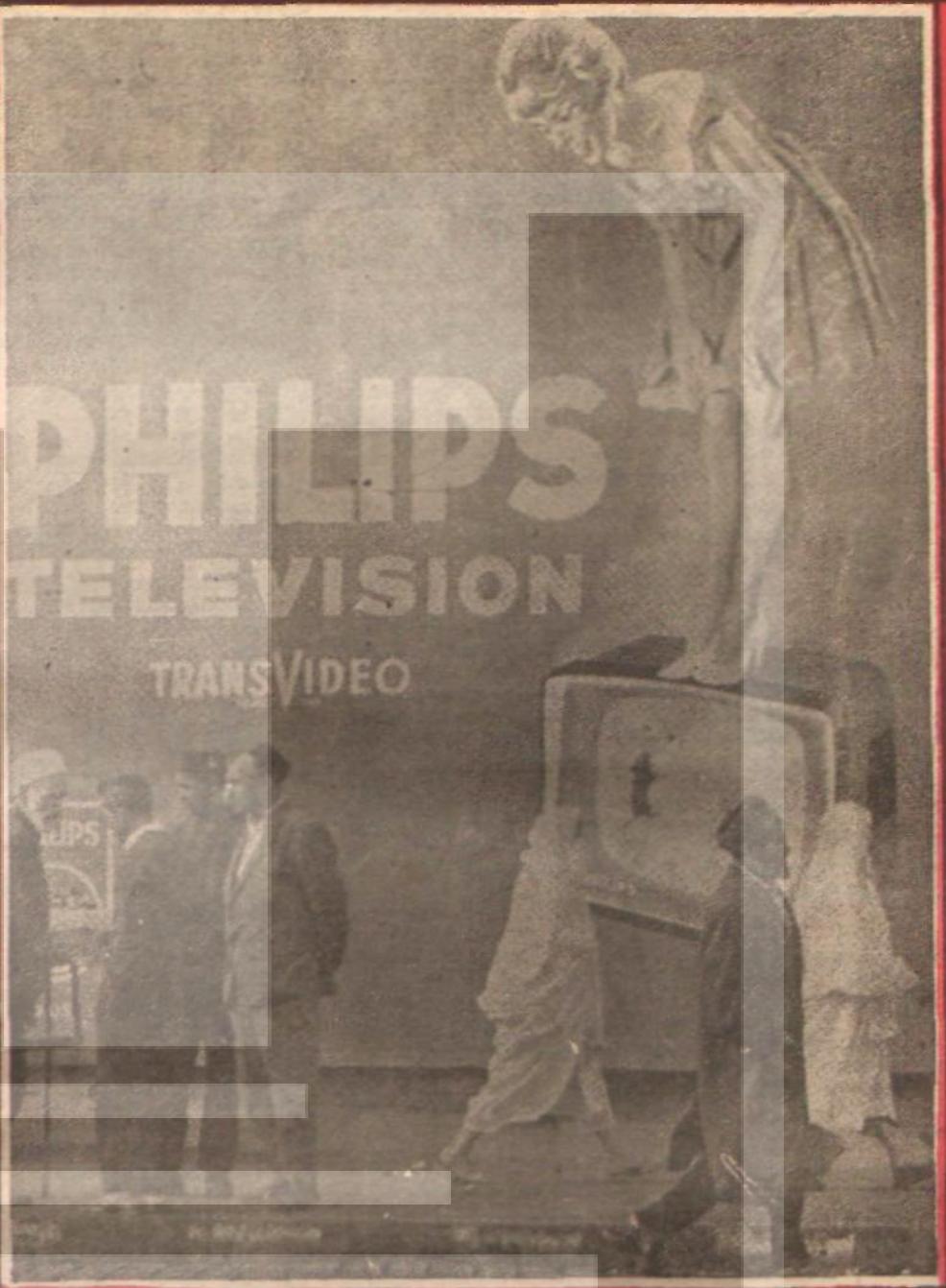

YÖN

HAFTALIK GAZETE

Hön

ARAP DÜNYASINDA SOSYALİZM!...

**Seyh Sait
yaşıyor!**

Doğu Anadolunun asırlardır ünvanlı bir içesinde İlköğretim Müfettişliği vapmatayım. Ne gibi gelişimlerle savastığımızı anlatamam. Korkunç bir bilgisizlik ve bu bilgisizlikten varanınarak Zavalı insanları sirtından geçen tufeyli bir sinir. Bu çkarıcı sınıfı toplumu söndürmek için icat ettikler dalavereleri gördükçe bir aydın kişi olarak utanıyorum. Çünkü bu münasibetleri aldatanlara karşı savasmak bizim görevimiz. Ama gel gör ki biz bu görevi yapmak söyle dursun, çkarıcıların ek meklereva sürdürüyoruz.

Sonra neden oız onlar kadar cüretkar değiliz? Neden 12 ay ca. ışığı halde tam olarak karmını kuru arpa ekmeği ile doyuramayanları yanında değiliz? Neden çasnadığında halde zengin olan, çolguncaya egenen, inanmadığında halde inanmış görünen bu çkarıcı sınıftı gerçek yüzlerini meydana seremeziz? Ve neden hali olduğu, muz halde bu kuru gürültüllerin karşısında pes deyip, sahne onlara bızkıvoruz?

Bu ve benzeri sorular kafamı kurcalamakta ve uykularımı kaçırmaktadır. Köye gidelim... Barakla terk edilmiş, topraksız, okulsuz, bilgisiz insanlara yardım edelim... Ama nasıl?

Sık sık köylere gidiyorum. Halkla yakından ilişki kurmam mümkün. Köyü cocagıymam. Tesadüfen doğdum her köyde cocugu gibi. Yine tesadüfen — Köy Enstilleri sayesinde — okudum. Bunu içen köyde oynanan bu dramalar çok yakının biliyorum. Bu bildiklerimi dile getirdigimiz için başımıza gelmeye de kalmadı. Pündan şakayette de değilim. Ama gelin görü ki bizi sürenler, komünist olduğumuzu söyleyenler köylüler değil. Okumuş, üniversite bitmiş kişiler. Dinden söz ederler, halkın karşısında. Ama tek sofralarında söylediklerini iştirice insanın cittitürcü gelir.

Şimdiki görev yaptığım yer Seyh Sait'in ilcesi. Oğulları, torunları ve müritleri tüm dağlımlılar ilcesi. Atatürk'ten söz etmek, O'nun büyüğünü söylemek, Şeyh Sait'in isyanına değinmek bile bile öümde kendini atmak gibi bir şey. Allahın üstüne yemin ederler. Ama Seyh Sait'in üstüne asla...

Bir köydekamyona bindik. İlçe merkezine gidiyoruz. Yanında öğretmen arkadaşları da var. Birazmire birlikte bir kişi daha bindi kamyona. Uzun boylu, sakallı, iyi beslenmiş suratından bellii bir kişi. Ama etrafına insanlar toplanmış. Çok saygılı ve el bağlamış durumdu. Ayaklarına kâdar kapamıyorlar, elini ölüyorlar boyunlarını büklüyorlar ve medet diye yalvarıyorlar. Öyle bir manzara! 20. asırda görülmeli insanı utandırıyor. Bu kişi meğer Seyh Sait'in oğluymus. Söz arabada Şeyh Sait'e gelince hak kunda bir iki söz etmek istedim. Şefir eteğimi cekti ve «Sen deli misin kardeşim. Bu söylediğim söz seni ölüme götürebilir. Demek sen deha burayı bilmiyorsun. Diline sahip olman gereklidir. Sonra kim vurduya gelirsın.» Yani sizin anlayacağınız epeçye ecel teri döküm. Daha doğrusu döktürdüüm.

Biraz terekeki bir köyde indi bo adam. Yine saygıyla karşıladılar. Elini eteğini öptüler. Öyle söyledi soförümüz. Bir su gejik. Köprüsü yok. Araba güç be. li çıktı sudan Soförümüz bu sırada «Şeyh Sait'in yüzü hürmetine akgını» söyledi. Sonra söyle devam etti. Bundan yilareca önceymi. Bu su kesilmiş. Çünkü bu su bir ziaretten çıkar. Ziyaret kılısmış köylilere. O yil kurban kesmemişler, zekâtlarını vermemişler, namazlarını kılınmış.

Binali ALPSOY

OKUYUCU'DAN YÖN

yar Halk susuzluktan ömek üzreymiş. Gitmişler ve Şeyh Sait'i getirmişler. Bu mübarek zat okumuş, iflemiş ve sonunda su akmaya başlamış. İste o gün bu gün su gürül gürül akarmış. Halk da Şeyh hazretlerine ve tonlarına dua edermiştir.

Bunlar o kadar güdüllü kişiler ki cennetten arsa alıp kök sahalar, cehennemden bir dakika de adam kurtarıp cennete atıyorlar. Yaşı bir kadın biricik oğunu gen iken fidan kaybetmiş. İki gözü iki çeşme şeyh hazretlerine gelmiş. El etek öptükten sonra oğlunun ahatetteki yerini sormuş. Gönlerner kapatan ve semai bir aleme daian şeyh hazretleri biraz sonra uyuyor. Kendisi ve oğlunun acısını da unutarak yi oğlunun cennette olduğunu söyleyerek. Hattâ kedisine bir de kök vermişler. Kadın tekrar eteklerine sarılıyor, sevinç göz yaşları döküyor. Arkaından da ya ben ne olacağım diye soru, or? ama mûjdeyi de alıyor. Kendisi içen de cennete bir kök hazırlamış. Zavalı şadıncı bir 500 lük sıkıştırıyor şeyh hazretlerini eli, ne ve oğlunun acısını da unutarak ıckıyo eden. Bunlar uydurulmuş, hayal mahsulü seyler değil. Bizzat gürültülmüş yaşamış ve ıstılmış olaylardır. Türkiye bu Türkiye'dir. Bu Türkiede «Millî İrade» den söz edilmektedir.

Cumhuriyet kurulah yarın asıta yakın olmuş. Daha Türk olduğunu bilmeyen, Türkçe konuşmayan kişiler var. Hem bunlar bir iki de değil. Binlerce. İyiki Ataturk olmuş. Eğer ölmeseymi, bunları gördüğünde cennet getirirdi. Doğrusu çok büyük adammış. Oocreşti zamanın doğru kişi. Zavalı şadıncı bir 500 lük sıkıştırıyor şeyh hazretlerini eli, ne ve oğlunun acısını da unutarak ıckıyo eden. Bunlar uydurulmuş, hayal mahsulü seyler değil. Bizzat gürültülmüş yaşamış ve ıstılmış olaylardır. Türkiye bu Türkiye'dir. Bu Türkiede «Millî İrade» den söz edilmektedir.

İçinde bir açık oturum tertipleme istedik. İyin bir kaymakamı, nizvardı. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici, devrimci ve Ataturk'lu bir aydın. Ama zavalının başına gelenleri yalnız Tanrı bilir. Açık Oturumun yapılmaması içen İcileri Bakanlığından emir geldi. Tertip komitesinin başından çekilmiş için zorladılar. E çok da açık Oturum Komünizmle Mücadele Derneği'nden bir kişi çağrımıza dileydi. İlerici

BAKİŞ

TÜRKLERİ KÜCÜMSEME, KAPITALİZM VE KAPİTÜLASYONLAR

Prens Sihanouk'tan sonra, bu hafta bayazı sayfamızı sevinçle Iowa Üniversitesi Siyasi Bilim Bölümü Başkanı Prof. James Murray'e bırakıyoruz. Prof. Murray, geçen yıl İstanbul Üniversitesinde ders vermiş ve bu fırsatın yaralaranarak Türk yedek Amerikalıların tutumunu incelemiştir. Prof. Murray ne bir soldudur, ne de Amerikan emperyalizmine karsıdır. Sadece gerçekçi ve askılı bir Amerikalıdır. Bu tutum, Amerikalı yetkililerden farklı olarak profesörün, Türk - Amerikan ilişkilerindeki temel ziddiyetleri vaka masına imkân vermiştir. Incelemenin vankılar uyandıracığı inanmadı.

D. A.

Makul ölçüde sağlam bir göze ve kulağa sahip bulunan, yabancı ülkeye bir Amerikalı olarak, memleketinin Türkiye'deki durumu hakkında bazı izlenimler edinmekten kaçınmayı imkansız buldu... Edindiğim izlenimler, başımsızlığını desteklemiş olduğumuz, ekonomilerine yardım ettiğimiz ve özgürlüklerini koruma taahhütünden bulduğumuz gelişme halindeki ülkelerde, işlerin nasıl olup da bu kadar kısa zamanda kötüye gidebileceğini göstermek bakımından ibret vericidir. Türkiye, özellikle ilginç bir durumdur. Zira Türkiye daha Truman Doktrini zamanından beri, en güvenilir müttefikimiz, en sıcak dostumuz ve Üçüncü Dünya ülkelerinde Amerikan yardımını ve işbirliği sayesinde kalkınma, modernleşme ve savunma yolunda neler yapılabileceğini ispatlamak için iftihara gösterdiğimiz örnek memleketti.

Ama iki yıldır Türkiye'de Amerikan aleyhtarlığı artan bir hızla gelişmektedir. Ve bu düşmanlık, sadece bir kaç öğrenci örgütüne ve ufak çapta aşırı sola özgü değildir. Türkmenin onde gelen iki gazetesinin yazarları, İstanbul Üniversitesinde tanışım豪aların hiç değilse yarısı, haftalık dergilerin çoğu, en büyük öğrenci örgütleri, konuştugum en az bir düzine iş adamı, milletvekillерinin önemli bir kısmı, Amerikayı çok sert bir dille eleştirmektedirler. Bunlardan çoğu, iki ülke arasındaki ilişkilerin yeniden değerlendirilmesi zamanın gelip gelmediğini yüksek sesle kendilerine soruyorlardı.

Amerikan düşmanlığının doğusuna yol açan neden açıkları: Kıbrıs. Ama Kıbrıs, düşmanlığın tek açıklaması olamaz. Makarios, Anayasayı çiğneyerek Kıbrıstaki Türk azınlığının hakları sorunu ortaya attıktan sonra, gerek Türk Hükümeti, gerekse Türk halkı, diplomatik destek için gözünü Amerikaya çevirmiştir. Konuştugum her Türk söyle diyor: «Müttefik değil miyiz yanınız? Siz bizim yardımımıza muhtaç olunca, Kore'ye gidip savaşmakta kusur etmedik. Bizim sizden simdi istedigimiz tek şey, Kıbrıslı kardeşlerimizin haklarını, gerekirse askeri gücümüzle korumaya müsaade etmenizdir. Ama siz, olmaz diyorsunuz ve iki yüzlü Yunanlıları destekliyorsunuz. Kıbrıstaki Yunan askeri hedeflerini bombalamamızı engelliyoruz, ama kendiniz Kuzey Vietnam'ı bombalıyorsunuz. Dominik'teki Amerikalıları koruma bahanesiyle oraya asker çıkarırsınız, ama bizim Türk kardeşlerimizin hayatını korumak için Kıbrısa asker çıkartma teşebbüsümüzü sürdürdüğünüz».

Türklerin bu duygusu yaygındır ve derindir. Fakat Amerikan düşmanlığını yalnız bu duyguya bağlıksak, kendi kendimizi aldatırız. Kıbrıs bu düşmanlığın patlaymasına vesile olmuştur. Hoşnusluğunu kökü, çok daha derinle gitmektedir. Türkiye'de kaldığım on ay zarfında, bu köklerin hepsine eriş-

meyi başardığımı iddia edemem. Fakat hiç değilse, yaygın Amerikan düşmanlığını üç temel nedeni açığa çıkarmıştır: Kücümseme, kapitalizm ve kapitülasyonlar.

Kıbrıs işinin bugünkü durumun tek nedeni olduğu varsayımlı bile, temeldeki güçlüklerle götürmektedir. Çünkü bu varsayımlı, Türklerin günlük buharaların ötesinde ülkemlerinin uzun vadeli çıkarlarını görme yeteneğinden yoksun bulundukları anlamını taşımaktadır. Böyle bir varsayımlı, uzun zaman diplomatik nezaker perdesi altında gizlense bile, Amerikalıların Türklerle karışır yerleşmiş olumsuz tutumunun bir delili sayılmalıdır. Ama bu olumsuz tutum erge açıkça ortaya çıkacak nitelikin çıkmıştır da - ve bellî bir andaki Amerikan politikasına tepki olarak açıklanamayacak derin bir düşmanlığı doğuracaktır.

«YON VERHME HAFTASI!»

Bu Türkleri kücümseme gerçeği ile ilk karşılaşmam, 1964 yazında Türkiye'ye hareket etmeden önce, Amerikan Dışişleri Bakanlığındaki yön verme haftasında (orientation week) oldu. Bakanlıkta bir sürü uzman bize tekrar tekrar, Türkiye'de en önemli konuların Kıbrıs ve insan hakları olduğunu (Amerikan insan hakları, yanı Türk değil) söyledi. Kıbrıs konusunda Amerika'nın kesin bir politikası bulunmadığı, o halde bizim de bulunmamışı gerektiği uzmanlarca tavsiye edildi. Ama insan haklarından yana çok mahiyetli ve Fulbright fonundan ders vermeye giden herkes Türkiye'ye varır varmaz bu konuda soru yağmuruna tutulacağından hazırlıklı bulunmalydı. Bu yön verme haftasının sonucu, Dışişleri Bakanlığı uzmanlarının tavsiyelerine uyduları ölçüde, dışarıda Amerikalıların, gülünç ve aptal görünmekten kurtulmaya çalışacaklarını öğrenmek oldu. Amerikalıların insan hakları sorunu, çok ufak bir azınlık dışında Türkleri zerrece ilgilendirmemektedir. Kıbrısa ek olarak ilgilendirmeleri konular petrol, toprak reformu ve sınai kalkınmadır. Bizim insan hakları sorunumuzun Türklerin kasasında baş yeri tutan bir konu olduğunu kabul etme ve onları gerçekten ilgilendiren davaları bilmekten gelmem, sözünü ettigim kücümsemeyi yaratan bir dar görüşlüğüktür. Türkler, bir çok kez dikkatimi buna çektiler.

Söz konusun kücümsemenin daha ince, fakat daha aydınlatıcı bir başka belirtisi de, Türk «ilerleme»ini ortaya koyacak en iyi ölçünün, Türklerin Amerikan usullerini taklit etme oranında toplanacağı görüldür. Amerikalılar benden sık sık Iowa Üniversitesi ile İstanbul Üniversitesi kıyaslamamı istemişlerdir. Her seferinde de, ikişer arasındaki fark, otomatik olarak İstanbul Üniversitesi'nin düzeltmesi gereken bir eksikliği sayılmıştır. Gerçi te ben de, İstanbul Üniversitesi'nde düzeltmesi gereken bir çok şey bulmuşum, nasıl ki Iowa Üniversitesi'nde çeşitli bakiplardan İslâha muhtaç görmektedim. Ama eğitim sistemlerindeki farklılıklar, çok kez iki ayrı ülkenin kültürleri arasındaki farklıları yansıtmaktadır. Bunu gözünden tutmadan Türk Üniversitesi'ni değiştirmeye kalkmak, yalnız yanlış olmakla kalmaz, daha kötüsü, Türkmenin her türlü sorununun Amerikayı taklit etmekle çözülebileceği sonucuna bizi vardır. Bu da öyle bir Amerika böbürenmesi ve başkalarını hor görmedir ki, bunu ancak, böyle bir tutumun Türk milletini kücümseme anlamını taşıyacağının farkında bile olmayan bazı Amerikalılar ahmaklığı asabilir. Yalnız eğitime değil, hemen bütün alanlarda bâkim olan Amerikan tutumu söyle özetlenebilir: «Bana bak, benim küçük müslüman dostum. Siz acayıyo, fakat oldukça hoş bir milletsiniz. İllerleme mi istiyorsunuz?

Oylese kendi kültürünü, kendi değerlerinizi terkedin ve bizimkileri kopuya edin. Ayrıca şunu da hiç akımdan çıkarmayınız ki Hür Dünyamın merkezi Ankara değil, Washington'dur. Fazlalar, gerekirse ne zaman ihtiyacımız olacağını biz kararlaştırmır, Kıt'a Çin'i ni tanııp tanımıyacağımızı biz söyleziz. Vietnam'da nasıl davranılması gerektiğini biz tesbit ederiz. Ortaklığınıza sizin katınız, bizim aldığımız kararları desteklemek ibarettil. Sizin o kararları almanızda bir rolünüz olamaz.» Amerikan yetkilileri tamamen bu dili kullanmıyorumda, Amerikan tutumun böyle olduğunu Türklerden çok daha az zeki ve görgülü bir millet bile kolavca anlayabilir.

«AMERİKA İRTİCAYI TUTAR!»

Türkiye'deki Amerikan düşmanlığının elle tutulur nedenlerinden bir başkası da, en iyi şu cümleyle özetlenebilir: «Biz, serbest teşebbüs satıyoruz». Bunu bana ilk kez İstanbul'da, Amerikan Haberler Bürosu (USIS) yetkililerinden biri söylemiş...

Bu serbest teşebbüs eğilimin dik kate değer yanı yok. Birleşik Devletlerin herhangi bir yerinde bir klub toplantılarında benzer görüşler sık sık ileri sürürlü. Yalnız Türk ekonomisinin öncemli bir kışmanın devlet elinde bulunduğu, ekonominin nüfus artışı şartlinca yüzde 1'den az bir hızla büyülüyü ve üniversite iktisatçılarının tam desteği ile Hükümetin merkezi planlamaya ve ekonomide geniş devlet istirâkine yönelik hatturlanırsa, Türkiye'deki Amerikan yetkililerinin serbest teşebbüs tutumu önem kazanır.

Gelişme halindeki ülkelerin hemen hepsi de halka, yıllar boyu kapitalizmin kötü bir şey olduğu söylemiştir. Bu durumda, dışarıda Amerikalıların, gülünç ve aptal görünmekten kurtulmaya çalışacaklarını öğrenmek oldu. Amerikalıların insan hakları sorunu, çok ufak bir azınlık dışında Türkleri zerrece ilgilendirmemektedir. Kıbrısa ek olarak ilgilendirmeleri konular petrol, toprak reformu ve sınai kalkınmadır. Bizim insan hakları sorunumuzun Türklerin kasasında baş yeri tutan bir konu olduğunu kabul etme ve onları gerçekten ilgilendiren davaları bilmekten gelmem, sözünü ettigim kücümsemeyi yaratan bir dar görüşlüğüktür. Türkler, bir çok kez dikkatimi buna çektiler.

Türkiye'de bugün kapitalizme, kontrolden kapitalizme inanan, belli ve kudretli bir azınlık grubu vardır. Bu zengin grup, tarım ve sanayi alanlarında her türlü ekonomik reforma başarıyla karşı koymaktadır. Grup mensupları, büyük şehirlerde ve tsarada, ekonomik ve politik hayatı hükmenden geçili kişilerdir. Bu genellemenin istisnaları olabilir, ama söz konusu azınlık grubu, Türkiye, ekonomik ve toplumsal reforma yöneldiği anda bunun karşısına dikilmektedir.

Önde gelen Amerikan yetkililerinin temas kurdukları Türklerin hemen hepsi bu gruptan gelmedir... Haklı ya da haksız, okumuş Türklerin büyük çoğunluğu, bugünkü Türk politikasının temel sorunu olan ekonomik ve toplumsal reform konusunda, Amerikan taraf tuttuğu kanısındadır: Amerika, irticanın yanındadır.

«A.P. BİZİMDIR!»

Türklerin en hassas oldukları tarihsel bir konu varsa, o da kapitülasyonlardır... Atatürkün en büyük başarılarından biri, bu kapitülasyonları kaldırmasıdır. Gerçekte, Batılıların, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Türkmenin Sultan'a karşı isyanı saydıkları hareketi, Türkler, yabancıların askeri ve ekonomik egemenliğinden memleketlerinin kurtulması için yarışmış bir bağımsızlık savaşı olarak görmektedirler.

Bu tarihsel geçmiş karşısında, Türklerin Batı şirketlerine Hükümetleri tarafından tanınan petrol haklarını nasıl karşıladılarını tahmin güç değildir. Şu anda Türkiye'de faaliyet gösteren üç büyük şirket arasında (Shell, Mobil ve British Petroleum) en çok göze batan Mobil'dir. Mobil'e yonetilen süreçlerin sudur:

Sirkete petrol bulmak ve petrol kaynaklarını geliştirmek için imtiyazlar verilmiştir. Yerli petrolü geliştirmek yerine, Türk Mobil oil, kendisine sağlanan dövizlerle, dünya fiyatlarından yüzde 35 pahalı olarak Kuveyt Mobil'den petrol ithaline gitmiştir.. Bu suçlamanın doğruluğunu kesin olarak tespit edebilmemiz değilim. Kendileriyle konuşduğum Mobil yetkilileri, sorularımı cevapsız bıraktılar. Gördüğüm Türkler de iddiayı kesin delillerle ispat edildi.

Ama bu konuda ilginç olan, Türkiye'deki resmi Amerikan çevrelerinin tutumudur. Başlangıçta, Türklerle berabertiği, imtiyazlar bir Türk hükümeti tarafından verilmiştir. Bu sebeple, Türkler de Amerikalılarla aynı durumdadır. Daha sonra Amerikan yetkilileri, Mobil'in özel bir şirket olduğu görüşünü benimsediler. Amerika, serbest teşebbüs inanmaktadır; Türkler, Mobil'in Amerikan Dışişleri Bakanlığıyla eşit tutmakla hata etmektediler.

Amerikanın kendi ülkesinde petrol üretimini düzenlemek için yaptığı müdahaleler ortadayken, bu acayı tutumun mantıksızlığı belliidir. Ustalık, petrol politikasının, Amerikan dış politika alanı dışında özel bir konu olduğunu ileri sürelerin kimseyi kandıracakları açıklar.

Bir kaç gün önce, Des Moines Register gazetesi, muhafazakâr partinin kesin zaferiyle sonuçlanan son Türk seçimlerini yorumlayan bir basıza yanyılmamıştır. Yazar, Türk politikası hakkında bilgisizliğini itraf ettiken sonra (Bu bilgisizlik, seçimlerin Hükümetin yenilgisile sonuçlandığının yazılmasıyla belliidir), seçimin Türkiye'de «bizim taraf» in zaferini sağladığını ileri sürmektedir.

Türkiye'de «bizim taraf», yani Amerikanın tarafı, şehirlerdeki büyük iş adamları ile nüfusun çoğunluğunu teşkil eden köy halkıdır. Coğunlukla mahalli imamın etkisi altında bulunan köylüler, dini bakımdan muhafazakârdır ve seçimi kazanan parti, köy halkın inançları ile ustaca oynayabilemektedir. «Öteki taraf» ise, ilimli şehirler ile Türkiye'de sosyal ve ekonomik reformları isteyen herkestir. Reformları gerçekleştirmeye zamanı gelince -ki herhalde gelecektir- hareket yalnız Türk muhafazakârlarına karşı değil, kaçınılmaz birimde Amerikalılarla karşı da gelecektir.

Amerika, gelişme halindeki ülkelerde reform hareketlerini, çıkışlarına tahdit ettiği, başkalarını hor görerek kapitalizm vazifesi yaptığı ve kapitülasyonlardan yana olduğu sürece, başka bir sonuç bekleyemeyiz.

Öyle sanıyorum ki, bir süre için Türkiye haberleri gazetelerden silinecektir. Ama gelecekte bir gün, Des Moines Register gazetesi, Türk Hükümetinde köklü bir değişiklik olduğunu, devrimci bir reform grubunun (gazeteye göre şüphesiz komünistlerin etkisi ile) iktidarı ele geçirdiğini ve Birleşik Amerikanın düşmanlığının ilk mührâsi haline geldiğini bize bildirecektir. Ve o zaman bütün Amerikan üniversitelerinde, «Türk'e de neler oldu» konusunda tartışmalar konferanslar düzenlenecektir.

Prof. James Murray

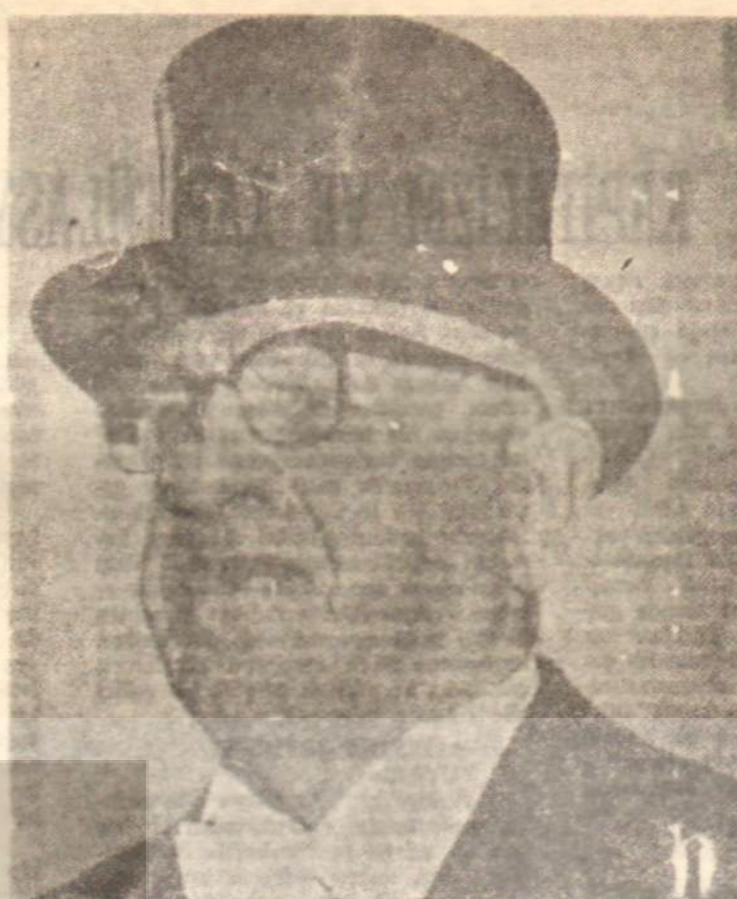
SUNAY'DAN MUCİZELER BEKLENİYOR!

Büyük hayallerle Demirel'i iş başına getiren çevreler, çok kısa bir sürede parlanter sistemin bir çikmaz içine düşmesi üzerine, ümitlerini Sunay'a bağlamışlardır. Varlıklarlar, AP-CHP kardeşliği biçiminde anladıkları statükocu bir huzurun peşindedirler. Ne var ki tecrübesiz Demirel, bir seçim kanunu macerasıyla iktidar - muhalefet ilişkilerini 27 Mayıs öncesi günlerine benzettmiş, parlamentoyu felce uğratmıştır. İktidar - muhalefet ilişkilerini yuvaşatacak, parlamentoyu cağırlı hale getirecek ve korkulu söylemleri unutucak bir hukeme mutlaka ihtiyaç vardır. Demirel'in hayal kırıklığına uğradığı, fakat Demirel'e bir alternatif göremeyen çevreler, böyle bir hukem olarak gözlerini Sunay'a çevirmiştir. Fakat Sunay, iki utsık parti hariç, diğerlerinin tam desteğini sağladı halde, destekçi partilerin bütün oylarını toplayamadı. Seçime 627 oyden ancak 532'si katıldı. Başkanlık seçimini ilerde AP'ye karşı koz olarak kullanmak isteyen ve seçim kaderini «erkeklik gösterileri»ne bağlayan Böülüksü'nün 29 kişisi düşüle de, 60 kişi sunının oylamaya gelmediği anlaşılmaktadır. Seçime katılan 532 kişiden de 71'i Sunay'a oy vermemi red etmiştir. 47 kişi boş oy kullanmıştır. 21 Mayıs hareketini haber ettiği halde, Mamak sanıkları arasında yer alan Türkçiler, «seçime demokratik bir hava verme» gerekçesiyle, Sunay yerine kendi liderlerine oy vermemi tercih etmişlerdir. Cemil Bayar da 5 oy almıştır. AP'liler Bayar'a çikan oyların «erjem düşmanı hınzır TIP'lerin» eseri olduğunu ileyi söylemektedirler. Orhan Birgit'in de Bayar'a oy verme marifetini gösterdiğini söylemektedirler. Bayar'ın kızını, Menderes'in oğlunu, Gedik'in karısını milletvekilli yapanlar, Bayar oyları karşında, soçluyu komşuda arayacak kadar tâthsu kurnazdırılar! Esasen Sunay'ın Başkan adayı, «genel hava»nın etkisiyle, AP için kaçınılmaz bir zorunluk olmuştur. Nitekim, Or general Tural'ın Genelkurmay Başkanlığı'nda ekspres sır'atiyle Bakanlar Kurulundan geçip Köşke tasdik ettirmek gerekmiştir. Sunay, «Once Tural'ın kararnamesi çıkar, sonra istifa edip Senato'ya girerim» demiştir. Bu şartlarda, her ne kadar AP liderleri «Biz istedik» havasını yarmaktaysalar da, başka türlü hareket etmeleri mümkün olmadığı için Sunay'ı kabullenmişlerdir. Ama anlaşılıytti ki, AP'nin öfkeli kandırı, oy gizliliği dolayısıyle teşbit edilemeyeceklerini görünce, Sunay'a oy vermemi reddetmişlerdir. Bu bakımdan oylamadan kaçanları, boş oy verenlerin ve alaycı oyalar kullananların durumu önemlidir.

Bu durum, AP yöneticilerinin önceden bildikleri bir tutumun sonucudur. Millî Birlik Grubu ziyaretinde, «AP'ının aslında bir koalisyon olduğunu» yakından Demirel, seçimlerden önce Sunay'a AP'nin desteğinin tam olduğunu, ancak bazı müfritlerin aksi yönde oy kullanmanın muhtemel bulunduğuunu bildirmiştir. Aynı şekilde Bilgiç de bazı «Demirelçiler» in aksi yönde oy kullanabileceklerinden söz etmiştir.

Bir de din istismarı konusu vardır ki, bu, Sayın Sunay'ın seçimden sonra konuşmasında iyi niyetle zikrettiği «Allah'ın üzerine AP sıralarında görülen büyük nümayişle tezahür etmiştir.

Sunay, doğrusu, fazla hazırlık olmadığı güç bir görevle karşılık karsıydır. Bir sürü edebiyatın altında yatan katı gerçek,

CUMHURBAŞKANI CEVDET SUNAY

Türkiyenin bir devrim ve karşı-devrim karışıklığı içinde bulunduğuudur. Karşı-devrim oy çoğunluğunu sağlayarak iktidara gelmiştir. Fakat kuvvet denesi, devrimci güçler bir cırpta taşfiyeye elverişli değildir. Devrimci güçlerin hiç değilse bir kısmı ile uzlaşma, zaman kazanma ve yan yollardan dolaşma çaresizliği içindeydi. Ama bu hesap tutum, hareketin derin anlamları zerrece değiştirmiştir. Devrimci güçler ise, karşı güçlerin iktidarına rağmen, kilit noktaları ellerinde tutarak, devrim gemisini fazla hasar uğratmadan yürütmemi denemektedirler.

Bu, her iki taraf için de uzun vadede sürdürülmesi çok güç bir dengedir. Sunay'ı, böyle güç ve çelimselerle dolu bir görev beklemektedir.

siyasi notlar

Demirel'in özel plâncıları!

Seçim Kanunu macerasından sonra, geçen hafta Demirel öncelikle bir gaf daha yaptı. Plânlama Teşkilâtının dışında, plânnin revizyonuna kalkışlığını gazetecilere açıklayivedi! Tabii ki bu ifşa büyük tepki uyandırdı. Plân revizyonuna ancak Devlet Plânlama Teşkilâtı yetkilidi ve revizyon yapılmıştı. Nitekim eski müsteşar Ayтур, görüşünü açıkça belirtti: «Plânda değişiklik öteden beri O.E.C.D., Konsorsiyum ve AID çevrelerinde istenmektedir. Revizyon ancak plânlama içinde yapılabilir ve revizyona bugün için ihtiyaç yoktur». İktisadi Plânlama Dairesi Başkanı Baran Tuncer de revizyonun 1966 Programı ile yapıldığını açıkladı. Turhan Feyzioğlu da, revizyonun ancak Plânlama Teşkilâtı içinde düşünülebileceğini, bunun bir kanun gereği olduğunu anlatdı. Bu uyarmalardan

him» görüşünü bile savunuyordu. Nasıl ki, Demirel, Siyasal Bilgiler Fakültesi profesörlerine de, fikir özgürlüğü konusunda, onlarla aynı görüşleri paylaştığıını rahatlıkla söyleyebiliyordu.

Tabii ki Demirel'in plâncılık edebiyatının, gerçekler karşısında, dayanmasına imkân yoktu. Devlet Plânlama Teşkilâtı, yabancıların plâna burularını sokmalarına imkân vermiyor. Konsorsiyumdan tavizsiz yardım almak istiyordu. Yabancı sermayeyi kıştırdı. Yillardır vergi reformu, top rak reformu diye bağıriyordu. Demirel'i iktidara getiren ve destekleyen güçler ise bütün bunlara karşıydı. AID Teşkilâtı, «Sektör plânlarını biz yapalım» diyordu. OECD Genel sekreteri, «kalkınma hızını düşürün» tavsiyesinde bulunuyordu. Konsorsiyumda nüfuzlu yabancı iş çevreleri, bizzat yerlilerle birlikte «Konsorsiyum kredileri, bize verilsin» görüşünü savunuyordu. «Yabancı sermayeye tanınan kolaylıklar artırılsın» buyuruyorlardı. Plânlama Teşkilâtı ise bütün bunlara karşı direnmektedir. Böylece, DPT, Demirel ve çevrelerinin gözünde, bir yardımcı organ olmaktan çapı aşılması gereken bir engel haline gelmektedir. Hele son yabancı sermaye tedbirleri, yani Demirel'in «Daha sert çareler bulalım» çağrımıza izlendi. Böylece, DPT, Demirel'in başına büyük iş açılmıştı. New York Times, «Yabancı sermayeyi teşvik edeceğim beklenenin kısıtlı bir teknik tedbirler alan Hükümetin, uzmanlar tarafından aldatıldığı» yazıyordu. İçerde Mobil Müşaviri Prof. Hazım Atıf Kuyucak ve eski DP'li bakan Hayrettin Erkmen, tedbirlerin yerini geçirmesi gerektiğini köprü ifade etti. Mithis ifşatı aynen söyleydi:

DPT meselesi, Türkiyenin işyeri ve devrimci güçleri ile komprador - yabancı sermaye - arasında her geçen gün şiddetlenen çatışmanın bir sahasından başka bir şey degildir.

Kompradorlar ve yabancı sermaye çevrelerinin çeşitli konularda baskıları semere vermekteydi. Ferro - krom meselesi de yumuşama sağlanmış, Eti-bank Genel Müdürü Fransızların ayağına gitmeye mecbur bırakılmıştır. Petrol Boru hattına yabancı ortaklı için «halk istirâki» formülü bulunmuştur. Karadeniz Bakırlarına Amerikalıların ilgisini iyice su yüzüne çıkarılmıştır. v.s. v.s...

Kompradorlar, TRT'den sonra sindirdi de DPT'ye taarruzu geçmişlerdir. Bir taraftan, «özel plânlar» hazırlarken öte yandan AP'nin müteahhitler basını. DPT'ye en iğrenç biçimde sindirmeye başlamışlardır. Bir AP'li gazete «sekreteri ile sabaha karşı dairede kapanan plâncılar» lisibuya gırıp bir tefrikaya girişmiş ve pek ürkütlükleri MDO ve SDK v.s. tipi bildirilerin Plânlama Teşkilâtına hazırlandığı ileri sürülmüştür. Gazetenin Demirel'in hemen hafta geçmesini gerektiren köprü ifadesini müthiş ifşatı aynen söyleydi:

«Öğrendiğimize göre, son günlerde hükümet aleyhine çağrıda, rejim düşmanlığı yapan bildirilerin bu müessesede basıldığı, bu müessesesinin gerçek durumunu ortaya koymustur. Bu bildirileri basanlar ve hangi kısımda basıldığı da katı bir surette bilinmektedir. Ancak Devlet Plânlama Teşkilâtın da fazla miktarda teksir makinelere bulunduğu ortadadır..

Nitekim bu teşkilâttâ çalısan insanların yüzde 85'i İşçi Partilidir. Bu partide de kapalı bir tarza yardım etmektedir. Fakat bir kısmı İşçi Partili olmasına rağmen herhangi bir ihtiyali de düşündük CHP'li görülmektedir».

SİYASİ NOTLAR

Jet meselesi

THY'nın alacağı üç yeni jet uçağı, Hükümetin başına yeni dertler açacağı benzemektedir. THY, Genel Müdürü Agasi Şen'in, uçakların alınması konusundaki Bakanlar Kurulu Kararnamesinin tasrihen «şu adet DC-9 jet uçağı alınması» şeklinde çıkışının arzuladığı ve bu arzunun karşısına Ulaştırma Bakanı Seyfi Oztürk'ün çıktıığı bildirilmektedir. Oztürk, «Biz, Hükümet ofarık ancak üç et uçağı alınmasına karar verebiliriz. Uçakların evsafları ve diğer şartlar ilgili kurumun sorumluluğuna bırakılması gereken hususlardır» görüşünü savunmaktadır.

Meselenin nasıl çözümleneceği, dikkatle izlenecek değerdedir.

Su Ereği

Demir - Çelik!

Devlet kesesinden özel teşebbüslüğün şaheser bir örneği olan ERDEMİR, çok kötülenen devlet teşebbüslerine kötü işletme örneği vermekte berdevamidir. ERDEMİR'in üretimi programı fena halde aksamıştır. Bazı mühendislerimizin bu konuda yapmakta oldukları bir incelemede, ERDEMİR'in üretimi faaliyeti için söyle denilmektedir; 3 milyar liraya malolan Ereği tesislerinin ilk ünitesi, 300 bin ton kapasite ile kurulmuştur. Ereği idarecilerinin yayladıkları faaliyet programlarında da 1965 yılında 300 bin ton civarında məməlül ve yarı məməlül üretimini programlandı berliliktedir. Bu, gerçekleşmiş midir? Hayır. Gerçekleşmediği gibi, məməlül fiyatları yükseltmiş ve sızan haberlere göre de 200 milyon lira zarar edildiği anlaşılmıştır. Başlangıçta ithalat ikamesi, ucuz program gibi vaadlerle ortaya çıkan Ereği yöneticilerinin tesisleri böyle büyük bir zarara uğratmalarının nedenlerini Sanayi Bakanlığı her halde incelemiş olmalıdır. 1965 yılı üretimi 100 bin ton civarında kalmuştur!

Bu durumun tesbit edebildiğimiz nedenleri şöyledir: Hâlen mevcut tesisler, 31×31 cm. ebadının blum imâlı etmektedir. Piyanan işleyebileceğii blum ebadı ise 7,5×7,5 cm.'dir. O hânde blumun satılabilmesi için 31×31 cm'e badından 7,5×7,5 cm. ebadına inecik yardımcı ara tesis kurulması zorunluğunu vardır. Bu kurulmamıştır. Karabük üçüncü firmi işletmeye açtığı için kendi blumunu kullanmaktadır. Böylece 100 bin ton bir noksan üretim zorunluğunu ortaya çıkarmaktadır. Kapasiteyi 100 bin ton azaltan bu sakınca giderilmemiş ve insan esnasında da gözden kaçmış, unutulmuştur. Ayrıca, haddehaneye yünde 40 kapasite ile çalışmaktadır. Haddehaneye kapasitesine uygun zorunda olan çelikhanenin sonucunda üretimi sınırlamak, ya da stoka çalışmamak durumunda kalmıştır. Hâlen 40 bin ton da pîk stoku vardır.

Muhsin Ertuğrul

Devlet Tiyatrosu, kültür düşmâni: Kültür Müsteşarının himmeti ve Genel Müdürün koltukseverliği ile kısa döndürülme yolundadır. Kültür düşmanı Mîstesjar, tiyatrona sık sık boy göstermede ve cümleleri dahi sansür cür'etini kendinde bulmaktadır. Genel Müdür ise, bu kafatası baskıya direnecek ve gerekirse istifasını verecek yerde, Millî Eğitim Bakanlığında çok nüfuzlu Senatör Okurer'in ese rini tantanaya sahneye koymak, patronları yaranma çabasındadır. Böylece Devlet Tiyatrosu, AP Tiyatrosu haline gelmektedir.

Istanbulda ise, iktidarların her türlü baskısına en ufak tâvîz vermeden şiddetle karşı koyan bir Muhsin Ertuğrulvardır. Muhsin

Ertuğrul'u devirmeden halkın tıvatrosunu ele geçirmek imkânızdı. Bunun içindir ki, AP'li Meclis üyeleri, uvandıracağın geniş tepkileri bile bile, Muhsin Ertuğrul'u Şehir Tiyatrolarının başından uzaklaştırılmışlardır. Bu yobazlık karşılıkla bütün dûrûst aydınlar ve sañçalar seslerini yükseltmişlerdir. Senatçular, TMTF'in düzenlediği bir protesto yürüyüşü yapmışlardır. Aydınlar çeşitli bildiriler yayınlamışlar; basın, Muhsin Ertuğrul'u olayına geniş yer vermiştir. Bañaları sanatçılar, yobaz baskı altında Muhsin Ertuğrul'suz bir tiyatroda çalışmaya reddederek istifalarını vermişlerdir. En değerli oyuncuları Muhsin Ertuğrul'suz tiyatroya boykot edeceklerini açıklamışlardır. Bütün bunlar Türkmenin artık eski Türkiye olsadıgını ve Muhsin Ertuğrul'un yerine ergeç dönenegini göstermektedir.

Yobazlığın sözcülüğünü yapan Belediye Başkanı Yardımcı Kadri İlkyaz ise, sanata saygınlığın öreklerini vermeye devam etmektedir: «Onlar, bizde şimdî eser vermeyeceklerini söylüyorlar, ama ilerde vermeye mecbur olacaklardır. Sonra vermezlerse vermesinler. Bu memlekette yazar yalnız onlar mı? Bizi de eserlerini vereceklerinkin oynarız. Bu memlekette onlardan çok daha iyi eser vercek kabiliyeti vardır...

Bu ikel sözler dahi, Muhsin Ertuğrul'dan sonra İstanbul'un Şehir Tiyatrosundan yoksun kalacağı göstermektedir.

Muhsin Ertuğrul
«Tâvîz yok!»

Profesörlerin Tartışmalı Konferansı

Türk Hukuk Kurumunun düzenlediği «Danıştayın Tehiri İcra Kararları» konusundaki konferans, Ankara Hukuk Fakültesi salonlarında yetkililer profesörlerin iki gün boyunca tartışmalarına yol açtı. İlk günün konuşmacılarından Prof. Lütfi Duran, «Danıştayın jandarması yoktur ki verdiği kararları zor yoluyla uygulusun. Bunu uygulayacak olanlar, hukuka saygı iktidarlardır» diyordu.

İkinci gün karşı tezi Prof. Yaşa Karayalçın savundu. Karayalçın sözlerine başlamadan önce, «mesleki parti, ya da kişiyi yönünden ele almazıdı, Danıştayı övmek, ya da yermek gibi bir düşüncesi olmadığını» belirtmek lüzumunu duydu. Karayalçın'a göre, «Danıştay idarede istikrar fonksiyonunu yitirmekte ve yargı ile yürütme arasında uçurum yaratmaktadır». Anayasının «idarenin hiç bir eylem ve işlemi yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılmaz» diyen 114. maddesi deşîmeliydi. Prof. Karayalçın, «Hükümet tasarruflarını ortadan kaldırın bu maddeyle devletin yürütülecegi» iddiasındaydı. Yabancı mevzuattan örnekler veren Karayalçın, bu tutumun «hükümler idaresi» ya-

Türkiye Komünist Partisi

Sovyet Komünist Partisinin 23'üncü kongresi Moskovada açıldı. 86 ülkeden gelen 4942 delegi katıldı kongre. Haber ajansının bildirdigine göre —ki bu ajans Hürriyet gazetesindir— delegeler arasında Türkiye Komünist Partisinin temsilcisi de bulunuyormus.

Doğu Almanya çağlığı söylenen bir Türkiye Komünist Partisi vardır. Bu partinin 23'üncü kongreye katıldığı anlaşılmıştır. Yabancı bir ülkede faaliyyete bulunan T.K.P. karşısında Türk sosyalistlerinin durumlarını tespit etmeleri gerekmektedir.

Türkiye bugün bir bañumsızlık asavaşı içindendir. Amerikan emperyalizminin Türkiye içindeki kalelerini yıkmak, bañumsızlığa güven gittikçe sömürgelşemeye doğru giden toplumu yeniden Atatürk çağındaki yörüknesine oturtmak görevini en başta şerfle Türk sosyalistleri yüklemiştir.

Ancak bu büyük hareketin tek başma Türk sosyalistlerine özgü olduğunu da sanmıyoruz. Türkiedeki bütün ileri güçler bañumsızlık mücadeleşini genis cephesini kurmak ve Türkmenin bugün işine düşüğü cemberler kırkıncı ödevinde birbirlerinden aşağıda kalmamak yaşına çıkmışlardır.

Demek oluyor ki bugün Türkmenin önde gelen meselesi bañumsızlık dâvasıdır. 1922'de kazandığımız büyük zaferi anlamış kılacak bir politika içine düşmüş bulunuyoruz. Amerikanın Türkiye el atma, teşebbüsleri Kurtuluş Savaşının başlangıcında Atatürkü karşı çıkışına yok edilmiştir. O zamanlar, Amerikan himayesine girmek akımı, aydınlarımız arasında güçlü bir manzara gösteriyordu. Durum o kadar umutsuz idi ki, Türkmenin bañumsızlığını kazanacağım iddia edenlere çığın gözüyle bakıyordu. İstanbul okumuş, yazan ve durulmuş seziklerinde «Mustafa Kemal Paşa Türkiye'yi yeni bir maceraya atacak dyle endîseler sırmektedir. Amerika gibi bir devlet, Türkiye'yi Filipinler gibi himayesi altına alırsa Türkiye kurtulabilirler. Savaşlarda yorgun düşmiş, medeniyetin nasiplerinden uzakta, parasız ve yalnız bir millet nasıl olur da Batının zengin ve kudretli devletlerine karşı çıkalırdı?

Ana Alustafa Kemal, Türkiye işgal altında liken ve İstanbul hükümeti teslim olmuşken, henüz kazanmadığımız bañumsızlığımız üstüne parazita girmeyi reddetmiştir.

«İstiklal tam» dedi Mustafa Kemal, ve «Ya istiklal, ya ölüm» diye çıktı ortaya...

Amerikanın koltuğu altında yaşamaktansa ömek yed idd.

Kurtuluş Savaşının en iyi bilinmesi gereken gerçeklerinden biri budur: Atatürk «Ya istiklal, ya ölüm» derken yalnız Anadoluya ayak basmış emperyalistlere değil, Amerikan tekiflerine de sesleniyordu.

Ve Mustafa Kemal Paşanın liderliğinde kurtuluş savaşını kazandı.

Ama aradan süreden bir yıl geçtiğinden sonra Atatürk'ün «İstiklal tam» ilkesini öğrenmiş bulunuyoruz, Atatürk daha bañumsızlığını kazanmamışken hiçbir yabancı devlete bañumsızlık tanrı vermemiştir. Biz Atatürkü bize emanet ettiği bañumsız Türkiye Cumhuriyetini bañumsızlığını verdigimiz nice tâvîzlerle ıskınlık durumu dâştık.

Bugünkü durumdan kurtulmak, Atatürkü Türkiye'yi lâyık niteliğe yükseltmek, böylelikle ilk ve büyük dâvamız olarak ortadadır.

Ama Türkiye üstündeki emperyalist baskılar direncek ve Türkiye içindeki emperyalist kuruluşları tasfiye etmek için şaba gösterecek güçlerin önce bizzat kendilerini bañumsız olmalar gereklidir.

Bizim için yabancılar yamanmış olanları hepsi birdir; ister kapitalist olsunlar, ister komünist olsunlar.

Yabancı devletlere bañanmış, yabancı himayelerine歧ianmış kişilerin ve kurumlarının Türkmenin bañumsızlık savaşında sözleri olamaz.

Bunun içindir ki Sovyet Komünist Partisinin 23'üncü kongreye katıldığı söylenen Türkiye Komünist Partisi karşısında Türkmenin bañumsızlığını isteyen güçlerin düşünceleri aşıktır.

Türkiye, Türkmenin içinde kurtulur.

Türkmenin dışında, ister Amerikada olsun, ister Rusada, ister Doğu Almanya'da, yabancı güçler yamanmış kişilerden ve kurumlarından Türkiye'ye hayır geleceği kanaatinde değiliz.

Atatürk, Türkmenin kurtuluşunu 19 Mayıs'ta Anadoluya çıkararak başlamıştı, Anadoluhu bañumsızlık tek kaynakıdır, ve olacaktır.

Tıpkı Vaşington usakları gibi Moskova usakları da sağya lâyık değildir. Kendileri bañumsız olan güçler, uluslararası bañumsız kılamazlar. Türkmeni bañumsızlığına kavuşturacak millî yetişçilerin Moskova'ya da Vaşingtona da aynı mesafeden baktıklarını unutmuyalım.

İlhan Selçuk

ratacagi endişesindedir.

Bu düşunce, öteki hukukçuların sert tepkilerine yol açtı. Dañıştay Beşinci Daire Başkanı Sait Köksal, «demode» fikirler savundugu ileri sürüdü. Karayalçın'ı, bugünkü iktidarla çik mazdan kurtulacak bir yol aramakla suçladı. Danıştay Daire Başkanı göre, «yargının yürütmeye müdahelesi diye bir konu yoktu. Yargı kendi yetki çerçevesinde görev yapmaktadır.

Prof. Ragip Sarıca ise, «Bugün bir hâkimler devletinin değil, çoğunluk sultasına demokrasi için zararlı olduğunu» belirterek, «hukuk devletine bağlı profesörlerin bu baskiya karşı çıkmalarını gerektiği» söyledi.

Prof. Lütfi Duran ise, Danıştay kararlarına uymamamın müeyyideleri üzerinde dardı. Duran'a göre, böyle bir tutum, «Anayasının tagir ve ilgası» niteliğindedir. Tek partili devirde, Devlet, hukuk dahabagışlı profesörlerin bu baskiya karşı çıkmalarını gerektiğini» söyledi.

Tekrar söz alan Karayalçın, «hâkimler devletin tehlikesinden sinta, «profesörler devleti» tehlikesi üzerinde dardı. Bu

nun üzerine toplantıya başkanlık eden Prof. Muammer Aksøy, Karayalçın ile «hukukun A'sından Z'sine kadar ayrı düzlemede olduğunu» belirtmek lüzumunu duydu ve Karayalçın'ın «tek başına anayasa hazırlamak amacıyla olduğunu» iletti.

Tartışmalar, bayramdan sonra da devam edecektir.

Hanedanın servet Transferi

Ürgüp'lü'nün gelininin kardeşi Hânedandan Prens Ahmet Rifat Efendi'nin skandal patlak

verdikten sonra bile direnmesi hayli ilginç.

Artık çare kalmamıştır, servet transferini kontrol altına alan kanun ekspres sırasıyla çakacaktır. Ama buna rağmen, daha önce bakanlara başvuran Prens'in avukatı dâremektedir. A.P. organı Adalet gazetesi bu konuda sunları yazmaktadır:

«AP'li hukukçu bir senatör vasisi ile Cumhuriyet Senatosu Mâlye Komisyonu işyerlerinin isimlerini ve adreslerini tesbit eden Hânedandan Prens Fazıl kardesi Ahmet Rifat İbrahimoglu'nun avukatı Vural Ziya Erçinli, Komisyon üyeleri ile birer birer temas geçerek tasaradaki geçici maddenin iddia etmesi ve Danıştayın bu konuda verdiği sıratle uygulanması gerektiğini iddia etmektedir.

Haber, bir mekanizmayı aydınlatma bakımından ilgi çekici: Hürriyet gazetesine manşet olduğu dakikadan itibaren, Prens'in davası kaybedilmiştir. Buna rağmen avukat, hâlâ «belki» diyebilmekte ve senatörlerin kapışın calma cesaretini göstermekteydi. Bastonla kovalıya yacagından emindi.

Prens ise, olayın bir ara Başbakanlık yapmış akrabası Ürgüp'lü'nün siyasi itibarının bahis konusu olduğunu unutacak kadar fütursuzdur. Hiç de ilse Ürgüp'lü'nün bütün ağırlığını ortaya koyarak, Prens'in avukatını durdurması ve servetini Merkez Bankası kanalıyla transfer etmesi gerektiğini hatırlatmasının beklenirdi.

Bütün bunlardan önemli, mutlu azınlığın çkar peşindeki temsilcilerinin, işlerini yürütmek için nasıl çalışıklarının görülmektedir. Avukat, araya bakanlar koymayı bile başarmıştır. Eğer mesele bir politik skandal haline gelmeseydi, avukatın başarı sağlayacağından şüphe edenlerin sayısı, sanız kि Türkiede pek azdır.

Amerikalı Gözüyle Türkiye ve Yunanistan

REPORTER dergisinin 9 Eylül 1965 tarihli sayısında, Türkiye ve Yunanistan hakkında mükayeseli bir yazı çıkmıştır. Bu yazdan iki parçası yayınlıyoruz:

I — Atina: George Bailey

Amerika bağımsızlığını kazandığı an Yunanıçayı milli dil yapmak için kanun teklifi edilmiş ve bu teklifi yapılan oylamada bir rey farkı ile kaybetmiştir. Bu teklifi reddinde Benjamin Franklin rol oynamıştır. Yunanistan'ın bağımsızlığını elde etmesi üzerine iki devlet arasındaki sevgi gittikçe artmış ve o zamandan beri Yunan göçmenleri Amerikaya devamlı olarak kabul edilmiştir. Zamanla Amerika, Yunan hürriyet ve gelişmesinin koruyucusu olmuş, bu mevzuda İngiltere'nin yerini almıştır. Şimdiye kadar Yunanistan'a 3.5 milyar dolar verip birçok fabrikalar ve turistik tesisler kurmuştur.

Bu yüz 13.000 Amerikan Atina'ya gidip American Hellenic Educational Progressive Ass. (AHEPA) cemiyetinin (1) senelik toplantısını yapmıştır. Bu teşkilatın üç yardımcı kolu vardır:

a) Pericles oğulları, b) Penelope kızları, c) Atinalı baklıriler.

Bunlar 440 esas, 875 mahalli teşkilat halindedir.

AHEPA'nın Atina toplantısında Kıbrıs için self-determination kararı alınmıştır.

Papandreou devamlı olarak sağcı subayları Kıbrıs'a göndermiştir. Böylece G. Grivas memnun edilmiştir. Andreas Papandreou babasının İnönü ile konuşmasına şimdilik zamanı değil diye mani olmuştur. Türk hakları korunduğu için Accheson'un Kıbrısı Yunanistan'a bağlayan planını da red etmiştir.

Ruslar Kıbrısın Yunanistan'a verilmesine muhaliftir, zira bu şekilde Kıbrıs NATO emrinde olacaktır. Türkleri tutuş sebebi budur.

II — Ankara: Claire Sterling

1947 den beri Amerika'dan 4 milyar dolar aldılar, Amerikayı sevdiler, candan dost oldular. Amerikan askerlerini çok iyi karşıladılar. Bize minnettar kaldılar. Kore, Küba ve Vietnam'da bizi en vahim anırmızda tuttular. 18 senedir bir tek Amerikan kütüphanesi taşınmadı.

Şimdi hepsi değişmiştir. Zira bizim Kıbrıs'ta belli bir politikamız olmadı. Türkler aynı yardım alıp bize takdirle çalışıyorlar, politikacıları soğuk ve gazetecileri düşman, Allah hepsini kahretsin diyorlar. Türkmenin kurucusu Kemal Atatürk ikinci Dünya Harbinden beri verdigimiz bu tip yardımını alımıyacak kadar mağrurdu. Bizim şimdi kaybımız olanların hiç bir şartta olmayan ve hiç bir millette bulunmayan dostlukları oldu.

Bir İstanbul gazetecisi bana; «şimdiden sonra kendi menfaatlerinize bakacağınız, sizinkilere değil, bunun zamanı geldi de geçti biles dedi. Gerçekten bunun zamanı Türkler için gelmişti: Arap ülkeleri tarafından istenmediler. Üçüncü Dünya devletleri tarafından şüphe ile karşılaşlardır ve Rusya'ya karşı kronik bir düşmanlık içinde yaşıyorlar.

1947 de Rus tehdidi vardı, Stalin'in tutumuna karşı Truman doktrinini minnetle karşılamıştı. Khruchev ve sonra gelenler dostluk istedilerse de Türkler eski moda prensiplere bağlanarak tabii olmayan bir izolasyon içinde yaşadılar.

(1) Massachusetts Valisi John A. Volpe'nin İstanbul ve Kıbrıs'ın «özgürlükleri» için, 9-15 Mayıs 1965 tarihini, Mass. AHEPA Haçlı Seferleri Haftası olarak ilan eden yazısı, bu derneğin çalışmalarına bir örnektir.

İkili anlaşmalar

Fransa'daki ikili anlaşmalar hakkında bilgimiz var. Fransız gazeteleri bu konuda geniş bilgi vermektedirler. Ingiltere'deki durum da bayılı açık. Ama Türkiye'de ikili anlaşmalar hâlâ büyük bir bilmecə olarak sürüp gitmektedir.

Kontenjan Senatörü Sadi Koçan'ın bir yıl kadar önce bu konuda Hükümete yönelik sorular hâlâ cevapsızdır. Fakat Koçan'ın önergesi hiç değilse meselenin incelenmesine yol açmıştır. Senatör Koçan, bu durumu söyleyerek değerlendirmektedir: «Ara-da aylar geçmiştir. Bu münüt zarfında ilgili makamlarca çok ciddi bir çalışma yapılarak dumunun teslim edildiğini de memnuniyetle takip ve müşahede etmiş bulunuyoruz.»

Ne var ki bu ciddi çalışma, gerçekler mümkün olan en geniş ölçüde kamu oyuna duyu-rulduğu takdirde, değer kazana ektir. Nitekim Sadi Koçan, soru önergesini yenileyerek Başbakan'dan ikili anlaşmalar konusunda yazılı cevap istemiştir. Senatör Koçan, özellikle sunuları sormaktadır.

Müslümanlara sunulur

Başbakan Demirel, Bayram Gazetesine yazı da yazsa, bu sefer her halde bir bayram duası yazma cesaretini bulamıyacaktır.

tir. Ama Türk politika tarihine, Başbakanın «bayram duası» bir ibret vesikası olarak geçmiştir.

Lâik Türkiye'de durum bu iken, lâik olmayan Misirda Bayramdan birkaç gün önce Müslüman Nâşir ise söyle kinusu-yordu:

«Filistin muharebesini başarıya ulaşırıbmılk üzere zaman zaman Arap İlderlerini toplamak ve ortak bir hareket kurmak yoldaki çabalardan hep başa çıkıyor. Goya kendileri ile işbirliği yapacaklarını her birinin elinde kocaman bir buçak var ve bizi kesmek istiyorlar. Onları bu tutumlarını sebebi de bizim sosyalist bir rejime sahip olmamızdır. Gerici Arap ülkeleri İsrailde ziyade bizim sosyalizmimizden ürkmetedirler. Arap Başvekilleri son toplantılarında ne Yemen davasını ve ne de İslâm Pakını görüşmek mümkün oldu. Herseyden bahsedildi, yalnız Araplığı ilgilendiren hususlar hariç, İslâm Pakı teşebbüsleri var. Halbuki bu yolda çalışmaların başında bulunan Iran Şahı ve Tunus Devlet Reisi, hakiki birer Müslüman olmakta bile çok uzaktırlar. Onlar bizi Allahszılıkla suçluyorlar. Halbuki bizim sosyalizmimiz hareketimizin kaynağı İslâm dinidir.. İslâm, insanlar arasında eşitliği, adaleti ve servetlerin adil bir şekilde dağıtılmamasını emreder. Halbuki bu İslâm paktı davasını güden memleketlerde büyük servetler, banka hesapları haline çevrilmeyecektir. Ve bu sırada bu memleket halkları ağıltan ölmekte devam edip giderler.»

Amerikan kompradorun sahte Müslümanlığı ile devrimcilerin gerçek Müslümanlığı arasındaki farkın takdirini, şu Bayram günü, okuyucularımıza bırakıyorum.

Yüksek İhtisas Hastahanesi skandalı

Ankara Yüksek İhtisas Hastanesi, Türkiye'de yapılmış olan bazı tedavi ve ameliyatların yapılmaması ve böylece her yıl dış ülkelere bu sebepten akitlenen milyonlarca liralık döviz kaybına engel olmak için kurulmak istendi.

Temelinin atıldığı günlerde Sağlık Bakanı Müsteşar Muavini olan Dr. Turan Gönен, bütün gücünü bu hastahanelerin inşasına vermiş ve bugünkü duruma kadar getirmiştir. Önce den Hastahane Başhekimiğine atanın Dr. Gönen'in görevle Tahran'da bulunduğu bir sırada hemif noksanları tamamlanmış haldeyken, Hastahane'nin açılış töreni yapılmıştır. Ankara Tip Fakültesinde yer ve yatak bulmakta güçlük çeken iki profesör gece vakti eyalarını taşırak hastahanelerin büyük kısmına yerlesmişlerdir. (Mayıs 1964). Hastahanelenin açılış töreninden sonra yurda dönen ve Başhekimiğin görevine devam eden Dr. Turan Gönen, «Hastahane kurulup geyince göre, Türkiye'de yapılmamıştır.» Bu durumda çalışanlar, hastahane de çalışıp yetişecek Türk personelin full-time (tam gün) çalışma sistemiyle bütün çalışma enerjisini hastahaneye vermesi tezini savundu. Bu busuta Fransa'da dünyaca tanınmış kalp hastalıkları ve kalp-damar cerrahisi servisleriyle ilişkili kurulup yapılan anlaşmalar uygulanacak hale getirildi. Fakat Sağlık Bakanlığı ile Tip Fakültesi arasında aceleyle hazırlanmış bir protokola göre hastahane girmişi iki profesör bu na tamamen karşıydılar. O zamanın kadar Fransız profesörler Izarn tarafından kurulan hema-

toloji (kan hastalıkları) servisi'nin çalışmalarını çeşitli yollar dan baltalarlarken yine Fransızların yardımıyla kurulması tasarlanan kalp hastalıkları ve kalp cerrahisi, beyin cerrahisi gibi servisler için uzman ve malzemeye yardımcı teşebbüslerine karşı cephe aldılar. Dünya çapında üne kavuşmuş yabancı mütehassislerla bir arada ve full-time sistemiyle çalışmaktadır nedense çekindiler, adeta korkular. Bunu, bir sürü idari geçmişsizlikler (hastahane idare-siyle kendi aralarında) şeklinde göstermeye uğraştılar. Sağlık Bakanı Somunoğlu'nu da üzerindeki «Prof.» etiketiyle etkilediler. Bakanın bu geçmişsizlikleri teftiş için gönderdiği Sağlık Başmüfettiği Dr. Selahattin Arca, müsteşki profesörlerin Bulvar Palastaki ziynet sofrasında ağırlandı. Başmüfettişin damadı, fakültede doçentlik için çalışan bir asistanı. Bakanlığın hastahaneler talimatnamesini (göreve devam saatleri, görev yerinden ayrılmama, devam etme imzalanması gibi) uygulamak isteyen Baştabibe «Biz muhtar üniversiteleriz, bize kimse karışamaz. Biz kitipyoz mütehassisler değiliz.»

Sağlık Bakanı Somunoğlu'nun, Dr. Gönen'i başmüfettişin tasviyesi üzerine Ankara başka bir hastahanenin dahiliye mütehassisliğine nakletme kararına, Bakanlık tarihinde ilk defa olarak Müdürler Encümeni itiraz edince, Bakan sahibi yetkisini kullanıp isten el çekirme kararını Valilik kanalıyla bildirdi. Bu defa da Valilikte İçişleri Bakanının işe el koyma styla emir bir zaman için durduruldu. Faruk Sükür'in koruduğu Dr. Gönen'hâlen rapor ludur. İsten el çekirme emri kendisine tebliğ edilememektedir. Çıkarlarını yurdun sağlık problemlerinin üstünde tutan ve Demirel'e korunan profesörler güven içinde işin sonunu beklemektedirler.

Turizm Haftası

Turizm Bakanı hafta ortasında yaptığı konuşmaya, geçen yıl turizmde «şimdiden kadar kaydedilmemiş» miktarda döviz sağladığını açıkladı. Bu çok büyük rakanın 14 milyon dolardan ibaretti! Yılların 12-13 milyon dolar arasında dolaşan turizm geliri 14 milyon dolara yükseldi. Ya hacilara verilen dövizler? Ya komprador ailelerinin Avrupa gezilerine resmen ve karaborsa yoluyla giden dövizler? Ve hattâ hattâ Turizm Bakanlığının turist getireceğim diye dışarıda harcadığı bol miktarla dövizler? Bütün bunlar hesaba katılmıca, turizm bilançosu, aşın da devamlı açıkla kapandıktır. Türkiye turizminden para kazananın değil, kaybeden bir ülkedir. Ama turizm ebediyatı almış yüremiştir. Turizm adına çeşitli hovardalıklar yapılmaktadır. Sımdılk bu hovardalıklardan çok ufak bir örnek vermekle yetiniceğiz: Bir bankanın yetkilisinden yakın arkadaşına alt Delta Reklam eliyle, New York Times'in pazar ilâvesine bir turizm İlâni verilmesi kararlaştırılmıştır. Türk Hükümeti İlân için 300 bin lira ödeyecektir. Müsteşar ve uzmanları projeye karşı okunışlardır. Fakat Bakan, yesil işik yakmıştır. Delta Reklam da tabiatıyla bu işten öneşice bir komisyon alıncı.

Uzmanlar belli başlı su nedenlerle projeve karşı çıkmışlardır: ★ Turizm sanayiimiz bugünkü durumuyla Amerikaya hitap etmekten uzaktır. Bu itibarıyla Amerika vapılacak reklam, yaranılamayacaktır.

★ Eğer İlândan ille de ısrar ediliyorsa, komisyondan firma ihtiyac yoktur. İlân doğrudan doğrulağa Eşanlı New York Bürosu aracılığı ile verilmelidir.

Cetin Altan'ın Konferansı

Bu haftanın ortasında Cetin Altan, 27 Mayıs Millî Devrim Derneğine «Atatürk'ün Sosyal Görüşleri» konulu bir konuşma yaptı. Cetin Altan, özetle şunları söyledi: «Atatürk'ün söyle-

CETİN ALTAN

«Milliyetçi kime denir?»

digi sözler, yaşıtlılmamaktadır. Ben, Atatürk'ün sosyal görüşlerini yazma özgürlüğünü ancak 27 Mayıs'tan sonra kavuştum. Bu yüzden Atatürk gerçek anlamıyla bilinmemekte, her kapayı açan bir anahtar olarak kullanılmak istenmektedir. Neden saklamışlardır Atatürk'ün sözlerini? Türk Kurtuluş Savaşı'nda anlatan sözleri ne heykellerde, ne okul kitaplarında yoktur. Kim saklamıştır, kimdir bu adımlar, kim girmiştir araya? Gerçek suçlular bunlardır. Atatürk'ün emperyalizme ve kapitalizme karşı olan kişiliğine tam ters anlaşılmıştır. Vietnam'dan Dominik'e kadar, emperyalizme karşı dövüşenler, Atatürk'ü bilden daha iyi kavramaktadır.

Mustafa Kemal, İlhan Seçükün deyişimiyle, Emanetçi Sultanaya bırakılmış sandık değildir. Bugün onu özgür otarak araştırmak gereklidir. Ataturk, sosyalist değildir. Ancak koyduğu hedeflere sosyalist bir yöntemle ulaşabileceğinin ispatı, Türk sosyalistleri tarafından yapılmıştır. Mustafa Kemal'e 1920'de bolşevik diyen Osman Kadri, sonradan İngiliz casusu olarak asılmıştır. Bugün de millî çatıları savunulanlara, emperyalizme karşı çıkanlara komünist deniyor..

Miliyetçilik, boş laflara değil, iktisadi hesapları dayanmaktadır. Artık bayrak karşısında sımsıkı durmak, içi da vu'lun hızlı calmak ve yüksek sesle şiir okumak milliyetçilik değildir. Türk sosyalistler ekonomik milliyetçiliklerini ispatlamışlardır.

Sanayileşmiş devletler kapitalist, başka ülkelere sömürgeyi hizmet ettiği için milliyetçilik sayılabilir. Kapitalist olduğu, emekçileri ve fakir milletleri sömürgeyi için insanlık haini bulunabilir, ama milliyetçidir. Ya bizim kapitalistler? Başka milletler değil, yabancılarla ortak olup içeriyi sömürmektedirler. Bunlar milliyetçi değildir, millete karşıdır.

General de Gaulle'ü nasıl deviririz?

Amerikanın canını sikan hükümlerden kurtulmak için her türlü çareye başvurduğumuz artık herkesçe bilinen bir gerçektir. Şimdi Amerikan Senatörleri, Generalları ve tabiatıyla ünlü CIA, NATO'yu dinamitleyen ve Amerikan askerlerini Fransa'dan kovmaya kalkışan General de Gaulle'den kurtulma yollarını araştırılmaktadır. Le Nouvel Observateur dergisi, 29 Mart 1966 tarihli sayısında, bu konuda ilgi çekici açıklamalar yapmaktadır. Türk okuyucularını da çok yankınlıkla ilgilendiren açıklamayı aynen yayınlıyoruz:

Su sözler General de Gaulle'ce atfedilmektedir: «Çok ihtiyyatım, benden sonra geleceklerin hâ-

birinin yapmaya cesaret edemeyecekleri — veya diyelim ki imkân bulamayacakları — şeyi yapmak için çok az vaktim var. Beklemem mümkün değil.» Bildiği gibi, Fransız Hükümetinin, NATO'dan çekilme kararını 1969 da uygulaması gerekmektedir. Generale atfedilen bu sözler gerçek midir? Her halükârda, Paris'teki Amerikan Büyükelçi bu sözlerin gerçeğe uygun olduğu kansıdır. Elçilik, Fransız politikasının geleceği konusunda bir analiz yapmıştır. Bu analiz, General de Gaulle ün yerini Edgar Faure'un başkanlığında bir koalisyonun alacağı öngörmektedir. Koalisiyon, Pombidou'dan geçerek, Le canuet'den Giscard'a kadar uzanacaktır. Bu ekibe karşı en ufak güven beslemeyen General, Fransız-Amerikan ilişkileri bakımından koalisyonu bir emriyaki ile karşı karşıya bırakmayı zorluyor. Son teşebbüs ile General, bunu gerçekleştirmiştir ve artık geriye dönüş mümkün değildir.

Ben Barka meselesi General de Gaulle'e NATO ülkeleri istihbarat servislerinin nasıl birbirlerinin içine girdiğini göstermiştir. Atlantik Paktının gizli servisleri, Amerikanın sağlığı büyük ihanetler, antisovyetik yönde faaliyet göstermeye devam etmektedirler. General'in gözünde, NATO perdesi altında, Fransız istihbarat servisleri,

General de Gaulle
Boyd hedefi..

Fransız Hükümetinin otoritesinden çıkmıştır.

Bu gözlem, Afrikada doğrulanmıştır. Fransız nüfuzundaki birçok Afrika devletine, NATO maskesi altında baskı yapılmıştır. (Özellikle Fildişi Sahili ve Madagaskar'a). Son haftalarında iki defa Jaques Foccart (Fransız İstihbarat yetkilisi), gizli bir misyonla Afrikaya gitmiş ve Amerikan gruplarının artan nüfuzlarını telsifiye etmiştir. Fildişi Sahili'nde NATO değil, fakat özel firmalar yoluyla faaliyet gösteren A.B.D. bahis konusuydu. Fakat Fransızlar, genel olarak, Afrikadaki bütün mevkilerin, ekonomik açıdan «kemirildiğini» ve politik açıdan savalıktı kesinlikle düşünmektedirler. ABD, benzer bir taarruzu İngiliz Afrikasında da girişmiştir. (Fakat İngilizlerin de teşvikile... Örneğin Gana'da Wilson da Nkrumah'ın devrilmesini arzulamaktaydı).

Washington'dan Fransız Cumhurbaşkanlığına gelen bir rapor, General'in Amerikan işleri konusundaki teşebbişinden beri, Amerikan Senatosu «lobby» lehini (başarı grupları) coğullukla, General'den «her türlü çare-

ye başvurarak» kurtulma karar udığını ortaya koymaktadır. Bu çareler, pek çoktur. Bazıları, sevimlerden önce, Generale her türlü muhalefete, büyük ölçüde yardım etmek gerekligi kanısındadır. Başka bir grup, daha ince «liberal» bir manevrayı uygun bulmaktadır. Kennedy'ye bağlı grubun düşüncesi budur. Onlarla göre, de Gaulle'cilik yapmak gereklidir: Ruslara yaklaşımla (bu mümkün), Doğu ülkelerine daha fazla yardım yapmalı (bu da kolaydır, zaten az çok gizli olarak Yugoslavya, Romanya ve Polonyaya yardım yapılmaktadır) ve barış içinde bir arada yaşama artıç-gerçekleştirilmelidir. Barış içinde bir arada yaşama, General de Gaulle'lin manevra imkânlarını sıfır indirecektir.

Bir arada yaşamaya tek engel, Vietnam Harbinin devamıdır. Ama Amerikalılar bu engeli, «zahir» saymaktadır. Onlarla göre, Çin düşmanlığı ile felce uğrayan ve kollejî bir yönetim altında bulunan Rusya, hâlen «zayıf bir devlet» tir.

Nihayet, Amerikan askerlerinin tepkisi vardır. Bazi generaler, de Gaulle'li milletlerarası komünizmin bilinçli, ya da bilinçsiz bir ajansı saymaktadır. Daha politik düşünen generaler, iki «mütîhi» silâh'a başvurmayı uygun görmektedirler. İlk silâh, Almanyaya tam bir askeri devlet haline getirilmesi, yani NATO nükleer komitesi içinde Almanyaya karar yetkisi verilmesidir. İkinci silâh, Fransayı, ünlü «NATO Radar»ın sağladığı gereklî bilgilerden yoksun bırakmaktır. Fransız nükleer gücünü, gerekten anda ancak bu radar haberlerde edebilir.

Şimdilik her iki tarafta da inisiyativer beklenmekte, bunlara karşı tedbirler hazırlanmaktadır. ABD, Fransız Hükümetinin resmen belli bir askeri ıssânı tahliyesini istemesini beklemektedir. Fransa, Atlantik'ten Almanyaya uzanan petrol borusu hattı için Amerika ile doğrudan doğruya müzakere teklifi beklemektedir. Her iki taraf da, doğduğu tarihten beri Atlantik Dünyasının en büyük ve en ciddi buhranını yaşadığının farkındadır.

Barış Derneği

Barış Derneği, Vietnam savaş ile ilgili olarak Türk halkına söyleyiş yaptı:

«Dünyanın barışı halkları bugün 40 ülkede Amerikanın Vietnam'daki zulmüne lancılemek için toplanıyorlar. Barış Derneği de Türk Halkı adına bu soylu direniş katılır. Çünkü kapitalizm ve emperyalizm boylardan kurtuluş savasındaki halkların ilk yüce kurtuluş savası Türk Halkı vermiştir. Bu ilk savaşa izleyerek nice savaşlar kazanıldı daha nice savaşlar kazanılacak. Vietnam'da kardeşliğimiz kapitalizme ve emperyalizme karşı 25 yıldır gittikçe güçlenerek savunuyorlar. Kutsal savaşları mütlaka zaferle ulaşacaktır.

Kapitalizm ve emperyalizmin dünya çapındaki temsilcisi Amerikanın dünya faizi, gerçek özgürlük için savaşan halklar karşısında ezilmeye mahkûmdir. Ve bir gün elbet, Amerikanı barışı halkı da Johnson ve onun gönülden bu alakâya savasın hesabını soracak tur.

Barış Derneği, ilk ulusal kurtuluş savasını veren Türk Halkı adına Vietnamlı kardeşlerini seviyor. Onlar, halkların kurtuluş tarihine dikecekleri yüce anı evrensel barış yolunda önemli bir aşamayı belirliyecekler. Savaşları, savasımızdır!

Şimdi de Kitapçılara Baskı!

Fikir özgürlüğüne düşman, fakat ticaret özgürlüğünün eli so-

ADI KONMADAN

Akara Sanat Tiyatrosunda, Genco Erkal, «Arturo U'nın Yükseliş» ni başarı ile oynuyor. 40 yaşında, hiç bir baltaya sap olamamış bir sergerden diktaya gidişini gösteren:

— Aaaa... Ne kadar da benziyor...» diyorlar.

Dikta bir memlekete gelirken, birbiriin uyandır. Birbirine benzer. Fikirler üzerine baskı yapılır, gazeteler yazamaz olur, muhalefetler susturulmak istenir. Tek yanlış bir düzen kurulur. Güçler buna, ağır ağır teslim olurlar ve niye teslim olduklarının farkına çok sonra varırlar.

Hitler diktatörlüğü, Brecht'in ortaya koyduğu ve Genco Erkal'ın yorumladığı gibi kolay olmamıştır. İnsanlık, 1933 den 1943'e kadar, korku, dehşet ve zaman zaman da hayranlıkla bakmışır bu kanlı drama... Zalim terörün karyesinde on binlerce düşünen kafa eziyet ekmişdir. Nazizm, zorda ve enternasyonal silâh gücüyle ezilirken, Hitler bir bodrum katında taht canına kıymıştır. Diktanın özü kaba kuvvettir, ezilişi de kaba kuvvette olur.

Diktalar bugün bize tarihi bir masal gibi gelmektedir. Oysa, zulüm döneminde, bizde de diktaya övgüler düzen ve bunun özlemi yaşayan kalemler vardı. Kurtuluş bir diktada arayanlar çıktı.

Üzerinde durmayaham, geçelim.

Cok yükrek kanaat.

Bugün ülkemiz bir faşizme doğru ağır ağır gitmektedir. Seçimde, afit gibi tasarılarla diktatdüzenenleri ve muhalefetleri oyununa girmiştir. Seçim kanunundan Demirel'in vazgeç gidiş olmasa, diktatya gidiş görmeyenleri memnon etmektedir. Oysa seçim ve af tasarıları, diktaya giden niyetlerin, düşünen çevreler üzerindeki güç yoklamasıdır. Burdan tuturamazsa, bile başka bir yerden tekrar yürüyecektir üstümüze.

Bir Adalet Bakanı düşünün ki:

— Parlamentoda her fikir değil, esaslı fikirler temsil edilir...» der.

Bu niyet, bu seçim kanunuyla, parlamente toya ancak girebilen sosyalist akımı tasfiye eder. Sosyalizm de esaslı fikir değilse, nedir diye yada esaslı fikir? Bir sosyalist fikir olacak, bir de kapitalist fikir, demokrasilerde bunların ikisi savasacak... Birini tasfiye ederken, ötekini ayıpta tutacağın ve bunun adına da demokrasi diyeceksin.. Hasan Diner 1946 dan 1966 ya kadar hoşuna mutakemel meydanda öyleye... Nefesine yazık!...

Bazları da ne sağa, ne sola, ortaya meraklı insanlığını de bilmeyorsa, orta yolu, suya sabuna dokunmuyan tehditlerin tehditi ise, önce bu limana sığınanları ezer, yer, tüketir. Örneği mi? Diktanın gidiği yerlerde dolu...

palt savunucusu olan beslemeler, fikir özgürlüğünü boğmak için, simdi ticaret özgürlüğünü çiğnemeye başlamışlardır. Arturo U'nın karnibahçeleri, kitapçıları dolaşarak sol yayınların satışını tehditlerle engellemek istemektedirler. Ulus gazetesinde bu konuda şu haberi vermektedir:

AP'ne yakınlığıyla bilinen sağcı kuruluşlar ve bizzat AP'li milletvekilleri tarafından, sol yarınları önlemek amacıyla simdi de kitapçılara baskı yapılmaya, tehdit savrulmaya başlanmıştır.

Cuma günü, ikinci Kuvayı Millîye Derneği üyesi olduktan ifade eden dört genç kız, Yenisehirdeki kitapçılara giderek, sol kitapları satmamalarını istemişler, bu ihtarla rağmen, bu türkili kitapları satın almayı devam ettikleri takdirde mağazaları tarihede edecekler tehdidini savurmuşlardır.

Aynı dört genç kız, Cumartesi günü de Ulus Meydanındaki kitapçılardan dolaşarak, yine aynı tehditlerde bulunmuşlardır.

Öte yandan, AP'nin Kayseri naçığını söylemiş:

Milletvekili Mehmet Ateşoğlu, Kızılay Kocabeyoğlu Pasajındaki bir kitapçıya gitmiş, sol kitapların neden satıldığı sormuş, bu türkili kitapların satışı devam ettiği takdirde tedbir altı-

«Cebren kaldıracağız» demiştir.

Aynı tehdidi, yine AP Milletvekillerinden Zeki Efeoğlu da savurmuş, gittiği Bilgi Kitabevinde, sol yayınların satılmamasını istemiştir.

Bu tehditlere verilen cevap, genellikle, fikir özgürlüğünün Anayasaya güvenliği altında bulunduğu şeklindeki bir kitabıdır. Bir kitabı da tehditlere:

«Siz fasulye sevmeyebilirsiniz, ama, manavlarda fasulye, size rağmen satılır» demisti.

Kitap

toplata

İstanbul Dokuzuncu Sali Çezai Hükümlerinin kararı ile Nâzım Hikmet'in «Dört Hapsaneden» adlı kitabı toplatılmıştır. Bir süre sonra, 21-22 Şubat'ta adlı kitabı için de kovusturulmuştur, ama bir kitap toplatılmıştı. Nâzım Hikmet'in toplatılan ölü kitabı «Yeni Şîrlar» için ileri sürülen suçlama yurda sokulması yaşayın bir kitabı basılmasıyla ilgiliydi. Nâzım Hikmet'in şiirleri yüzünden bugline kadar hiçbir mahkûmîyet kararı verilmiş değildir. Şairin kendi mahkûmîyetleri de kitapları veya şiirleri yüzünden olmamıştır. Bu kapsamda, «Dört Hapsaneden» kitabı toplatılma gereği edebiyat çevrelerinde terakka beklenmektedir.

Başbakan Demirel'e çekilen telgraf

Stuttgart Türk Talebe Birliği, olaylarla ilgili olarak Baş-

bakan Demirel'e su telgraflı çekti:

«Sayın Başbakan Süleyman Demirel,

Bu protestoyu yarının Türkiye'sinin tüm sorumluluğunu yüklenmeye hazırlanan Atatürk gençliği olarak yazıyoruz.

Ulkiemizin son günlerdeki dumunu bizi ciddi olarak endişelendirmekte geleceğin aydınlar gündeşenin ulusumuzdan gün geçtikçe uzaklaşığı kansını yandırmaktadır.

Çağımızın toplumları uyguluk yoluyla dev adımlarla ilerlerken, Türkiye'de son günlerde yazar, düşünür adam ve öğrenciye uygulanan güllük ve gerici yöntemler ülkemizin tehlikeli bir çıkmaza doğru hızla ilerlediğini göstermektedir.

Sayın Bakan,

Ulusal sorunlarımızın temel oedenlerinin ortaya çıkması ve onlara çözüm yollarının bulunması için gerekli bilimsel tartışmaların yapılması gereklidir. Sayın Demirel'in işi altında böyle serbest ve gerçek demokratik bir ortamın yaratılmasının zorunluluğuna inanıyorum.

Son günlerde yazar, düşünür adam ve öğrencilere uygulamaya çalışılan baskı ve şiddet yöntemlerinin karşısında olduğu muzu bildirir, bu ortamı yaratıcıları protesto ederiz.

AMERİKA'DA YENİ SOL

Dr. James Butler

SOL ÖLMÜŞTÜ

Bir çok yabancı için, Amerikan politika hayatı bir bilmecedir. Türk dostlarla, Amerikan politik sistemini tartışırken sorulan ilk soru daima sudur: «Cumhuriyetçiler ile Demokratlar arasında ne fark vardır?». Bu soruya tamjnıkár cevap vermek güçtür. Mesele, son derece karmaşık tut ve Amerikan kurumlarının yapısı ile sıkı sıklıkla ilgilidir. Onun için, kısaca cevaplandırılabilir. Bir sürü kurumsal ve tarihsel nedenlerle, gerek Demokratların, gerekse Cumhuriyetçilerin, alışmış Avrupa anlatımıyla açık seçik ideolojik partiler olmadığını söylemek yeterlidir. İki parti de, tek amacı muhtevası, karakteri, değişiklik ve çeşitliliği gerçekte çok geniş olan bir ülkede çoğunluğu ele geçirmek olan çıkar gruplarının gevşek bir koalisyonundan ibarettir. Bunun sonucu, her ikisi de en çok sayıda seçmeni cekebilmek için politik ilkelerin sulandırıldığı, ya da kena ra atıldıgı telifci yaratıklardır. Demokratlar ve Cumhuriyetçiler birlikte, bütün Amerikan seçmenini yansıtma yönelimlerdir. Halk arasında, demokratik kapitalizmin meziyetleri konusunda olaganüstü bir birlik bulunduğu içindir ki, iki parti de, ılımlı ve merkezci bir yön tutmaktadır. Hiçbiride ideolojik uçlara gidemez ve önemli sayıda seçmen kaybını önlemek endişesiyle, merkeze yakın durmak zorunda kahr. Böylece, iki parti arasında temel farklar yoktur. Ancak mizaç ve eğilim farkları görülebilir. Her ikisi de demokratik kapitalizm ilkelerine bağlıdır. Belli konularda bu çerçeve içinde görüş farkları ortaya çıkabilir.

Bütün bunlar söylenenince, Türk dostlar, hemen daima su gözlemleri yapmaktadır: «İki parti sisteminin ilahi, pragmatik yönünü ve Amerikalıların kapitalizme bağlılık derecesini anlıyoruz. Ama sizin radikalleriniz nerede? Sosyalizmi getirmek veya hiç değilse gazetelerde okuduğumuz kötülüklerle son vermek isteyen bir soy yok mu? Demokratlarınıza da, Cunthuryetçilerinizde de ilahi, hatta muhafazakâr oldukları apaçık görüñüyor» Eğer bu soru bir kaç yıl önce sorulsa, cevabı çok kolay verilebilecekti. Denecekti ki: «Amerikada sol gerçekten yoktur. Sol, filen ölmüştür». Daha sonra Amerika'da, sosyalizm, anarşizm ve komünizm gibi radikal hareketlerin tarihi, Ondokuzuncu Yüzyıl sonunda doğusundan başlayarak muhafazakâr 1950 yıllarında filen ölüşüne kadar anlatılabilirdi.

Sosyalizm, hızlı sanayileşme ve başıboş bir kapitalizmin etkisi altında, Avrupa'da olduğu gibi, Amerika'da da bütünüçesitleriyle gelişmiştir. Fakat Avrupa'dan farklı olarak, sosyalizm, Amerikan toprak-

*Amerikada öldü sanılan
Sol, son yıllarda büyük bir
canlılık göstermektedir.*

Maryland Üniversitesi profesörlerinden Dr. James Butler, YÖN için hazırladığı incelemede yeni Amerikan Solu'nu anlatmaktadır.

Dr. Butler, bir süre Türkiyede kalmış ve «Türkiye-nin yeni solu», «Türkiyede demokrasinin geleceği» gibi Amerikada yayınlanan yazılarıyla dikkati çekmiştir.

ığına köklü biçimde yerleşmeyi başaramamıştır. Sosyalist Parti, 1920 yıllarından itibaren fiilen çökmüştür. 1912 seçimlerindeki gibi bazı geçici başarılarına rağmen, Sosyalist Parti, Birinci Dünya Harbi darbesinden, partiye ve anarşist bir sendikal kuruluş olan IWW'ye yönetilmis çığın baskından ve 1921 yılında daha militant bir alternatif olarak Komünist Partinin ortaya çıkışından sonra kendisini toparlayamamıştır. Ne radikalizmin 1930 iktisadi buharan günlerinde aydınlar üzerindeki cibesi, ne de harp sırasındaki Rus ıttifakı dolayısıyle Komünist Partisinin kazandığı itibar, solun kaderini değiştirememiştir. Amerikan politik hayatının merkezî baskısı, radikalleri iyice uğlara doğru itmiştir. Radikalizm, toplumun kenarında Amerikan hayatının temel gövdesiyle teması ve bağlantısı olmaksızın faaliyet göstermeye devam etmiştir.

Amerika'da solun başarısızlığı, çeşitli nedenlerden ileri gelmektedir: Amerikan kapitalizminin büyük gücü, muazzam üretim kapasitesi, radikal kallerin ancak vaadede bildikleri maddi bolluğu, bir gerçek haline getirmiştir. Amerikan toplumunun açılığı, yabancılardan ya da fakir ailelerden gelen kişilerin tepeye yükselmesine imkân vermiş ve böylece sınıf ayrılıklarının sertleşmesini engellemiştir. Amerikan hükmümet sisteminin güçler ayırımı, oylama usulleri, nisbi temsil yokluğu, radikal eğilimli üçüncü partilerin ortaya çıkışını büyük ölçüde baltalamıştır. Fakat bu geniş çerçeveye içinde, hâl coğu radikal kallerin kendilerine atf edilebilecek olan başka başarısızlık nedenleri de vardır: Radikal kallerin Amerikan hayatı anlamayışları, politik amaçlarını sendikaların günlük ve somut kazancı taleplerine intibak ettirmekteki işteksizlikleri, enerjilerini dağıtan ve haretlerini düşman gruplara bölerek sektör kavgaları ve nihayet Sovyet Birliği yararına devam politika değişikliklerine yol açan Moskova'ya bağıllıkları, Amerika'da Komünist Partisi Üyelerini şartlı, döndürmeyen sonunda cesaretiini kırmıştır. Türk dostlarına bùm bunları anlatırken, sadece ortak bir temanın varyasyonlarını geliştirmiş oluyorum. Somtahilide, Werner Somhart'ın uygun deyişle, Amerika'da sosyalizmin «rozbf ve elma tatlısı siyilikleri» üzerinde kurulduğu söylenebilir. Aşırılığ ile Amerikan politik hayatının merkezinden çok fazla uzaklaşması dolayısıyla, hiç bir zaman başarılı olamamıştır.

Amerikan Solu'nun nihai çöküşü, Soğuk Harbin çıkışı ile vuku bulmuştur. 1950'lerin ilk yıllarda Amerikalılar, demokratik kişi hak ve özgürlükleri mirasına alıdmaksızın dışarıdaki başarısızlıklarla yüzleşmek zorunda kaldılar.

ların hincini, içerisindeki radikallerden çıkarılmışlardır. Birleşik Devletlerin karşılaştığı aksiliklerden ve her türlü kötüliklerden onlar suçlu tutulmuşlardır. Bu, Dışişleri Bakanlığındaki sözde «kundakçılار»ın listesini televizyonda dalgalandıran Senatör Mc Carthy'nin dönemiyydi. Farklı görüş ve protestonun susturulduğu cadı avı günleriyyidi. Üniversite profesörleri, en ufak bir radikal görüş belirtisi yüzünden işlerinden kovulmaktaydı. Amerikan demokrasisinin niteliği ve kütle toplumu tabiatı bakımından sert ve trajik sonuçlar yaratan bu çirkin yıllar, örgütlenmiş solun sonu olmuştu. Sol, Hükümet ve halk tarafından hırpalanmış, örgütleri dağıtılmış ve parçalanmış, ya da aşanlarla doldurulmuştur. Amerikan hayatıyla her türlü temastan uzaklaştırılan radikalizm, bir politik güç olarak ölmüştür.

SOLUN YENİDEN

FİSKİRİŞ

Fakat bu, 1950 yıllarındaydı. Eğer bugün yabancı dostlar Amerikan Solu'nusorarlarsa, cevap tamamen farklı olacaktır. Birleşik Amerika'da, son bir kaç yıl dir, radikalizm geleneğini tamamen hayat tiyete kavuşturan ve gittikçe güçlenen bir kaynaşma görülmektedir. Bu, aydınları ve talebelerin yürütütükleri bir harekettir fakat kökleri Kuzyeyin çırkin gecekondu larına,ırk mücadelesiyle yırtılmış Güney kasabalarına ve kolellerin içlerine uzanmaktadır. Hareket, Amerikaya insan hakları gösterileri, uygun sosyal projelere aktif katılma, üniversitelerde fikir özgürlüğü nün sınırlanırılması dolayısıyle talebe ba kaldırmaları, Vietnam Harbi protestoları ve -hepsinden önemlisi- New York ve Los Angeles zenci «ghetto»larında fakir işsizin şiddetli ve kendiliğinden ayaklanı maları biriminde yayılmıştır. Metodlarının yeniliği ve katılıştaşı yoğunluk, hareketin alışılmış deyimlerle anlatılmasına imkân vermemektedir. İsyanan yeni dili, sit-ins, teach-ins, lie-ins gibi çeviremez sözcüklerdir. Bunlar, yeni hareketi geçmişteki benzerlerinden ayırmaktadır. Hemen her gün yeni bir protesto. Amerikan hayatının bozukluklarına karşı yeni bir protesto vuku bulmaktadır. Kisaca, Amerika'da 1950 yıldarında siyaset ölen eski ve geleneğini Söldan, añaçları, glüdülerini ve metodlarını tamamen farklı vezi bir sol doğmaktadır.

Yeni Sol nedir? Görülmemiş bir boluk döneminde, Yeni Sol, dar sınırlar içinde, ekonomik felâkete getirilmiş bir cevap değildir. Hareket, daha çok Amerikan hayatının riyakârlığına ve sun'iliğine karşı açılmış bir moral mücadeledir. California Üniversitesiindeki son talebe ayaklanmalarını inceleyen komisyonun sözlertle, Yeni Sol temel itici gücünü «talebelerin büyük bir kısmının girmek üzere bulunukları toplumun özelliklerinden duydukları tatminsızlıktan» almaktadır. Madde bolluk içinde yetişmiş yeni bir Amerikan nesli için, Batı Sanayi toplumunun genelkese değerleri, artık yeterli değildir. Bir nesil, hayatı sadece maddî bir başarı olarak görmekten瓶icidir. Daha başka bir şey istemektedir. Onlardan birinin söyleye, «Daha doğuştâ sahip bulundukları için ömlür boyunca mücadele etmeye fırsat olamazlar». Aynı ölçüde önemli olan, Amerikanın başarıya yönelik kültürünin riyakârlık ve insanıvetsizlikle sonuçlandığını düşünmeleridir. Bugünün genel radikalileri, «toplumu olmak»tan, kişisel zenginleşmeden ve aşktan söz etmektedirler. Hayallerin paketlenip halka genç diye satıldığı, görünüşün özden dahil olduğu, ağır ve rekabete dayanan bir kültürün bireye iç hayatı üzerinde silkinetle düşünmeye çok az vakit bırakıyor.

küçük düşünlere çok az vakit olan
gi bir ükede, bu vasıfların yokluğu açı-
ça görülmektedir. Bu durumda, gençlik
taptıkları yazarların J. D. Salinger, Paul
Goodman, Robert Dylan ve İmîteveffa Al-
bert Camus olması olagandır. Bunların hepsi
birer, kendilerine özgü biçimlerde, ya hâ-
yatın saçılığını belirtmişler, ya da bû-
tün çığlığını içinde, onda ayakta durabileceğ-
bir inanç bulmayı denemişlerdir. Yeni
ni radikaller, yaldızlanmış Amerikan efsa-
nesini (mit) kabullenmeyi redetmektedi-
ler. Baktıkları her yerde, bütîn içrenç bi-
çimleri ile ırk ayrimını, Vietnam'daki vo-
etme harbini, bolluk ülkesinde mevcut de-
şet verici fakirliği ve kendine yönelik bi-
kültürde insan tema'sı yokluğunu görmek
tedirler. Her yerde Amerikan havatının
vaadettikleriyle çırınç gercek arasındaki
artan uçurumu bulmaktadırlar.

Yeni radikallerin az bir kısmı, kabul edemedikleri Amerika için açık seçik çözümlere sahiptirler. Bazıları, sosyalizmi çeşitli biçimlerine yönelmişlerdir. Otuz yıldan beri bu doktrine bugün daha fazla ilgi vardır. Sosyalistlerini ilân etmekle,

Amerika'da bir zencl göst

sadece açık faaliyet göstermekle kalmayıp Amerikada 1930 yıllarından beri rastlanmamış biçimde bir saldırganlıkla inançlarını ileri sürdürmektedirler. Radikaller, sendikalarda faaldirler, sözcüleri üniversitelerde ders vermektedir, üniversite diși gruplara konferanslarla seslenmektedir. Radikaller, kamu hayatının bütün kesimlerine kabul edilme hakları üzerinde israrlıdır. Harvey Swados, «genceler arasında, radikal, solcu veya yıkıcı diye damgalanma korkusunun tamamen kalkmış göründüğü nü» yazmaktadır.

ESKİ VE YENİ SOL

Yeni Sol, bareket hızı ve yoğunluğu ile, uzun süredir cansız ve faaliyetsiz kalan eski radikal örgütlerin, dolaylı biçimde olsa, canlanmasına yol açmıştır. Kollejlerde, NAACP (Beyaz olmayan halkın ırın ilerlemesi için millî dernek) örgütünün komünist kurucusunun ismiyle, Du Bois Klüplerinin sayısının artması, Komünist Partisinin Amerikan gençliği arasında, bir kez daha, bir miktar ilerlediğini göstermektedir. 1930 yıllarda kurulan bir Troçkist örgüt olan Sosyalist İşçi Partisi de (SWP), üniversitelerde daha iyi kabul görmektedir. Partinin Genç Sosyalist Birliği (YSL) bölümü, medenî haklar dâvâsına bağlılığı dolayısıyla, bir çok genç militan kendine çekmiştir. Aşırı solda Pekin taraflı İllerici İşçi Hareketi (PLM) vardır. Bu teşekkül bir kaç yıl önce, «Demokrat Partinin iş yapmaz şubesini» olmakla suçladığı Komünist Partisinden ayrılmıştır. Son derece militant bir grup olan PLM, ihtilâlcilik akidesini, gecekondularından ve ghetto'lardan almaktadır. Porto Rico'luları, kalifiye olmayan zenci işçileri, iş peşinde şehirlere göçen işsiz maden işçilerini arasında tırmaktadır. Tutumu saldırgan ve kavgacıdır. Amerikanın varlıklarını arasındaki hoşnutsuzluktan yararlanma ümidi dindedir. Harvey Swados teşekkülün genç zenci lideri William Epton'ın «Harlem ayaklanması, ülkede mevcut öteki ghetto'lar için yeşil ışık yaktı» dediğini yazmaktadır. Açıkta kılınca, bugünkü havasyyla PLM, Birlesik Devletlerde ihtilâlcili bir kıvam olmadıkça, tam bir sosyal ve ırk eşitliği amacına ulaşmayı hedef etmemektedir.

Fakat yeni radikalilerin ufak bir kısmını, geleneksel sola katılmıştır. Coğuluk, geleneksel solu açıkça reddetmiştir. Geçmişte ahlâk açısından yaptıiği tâvizler, senenlerin gözünde, onu sünheli kılmıştır. Öte yandan, bu oğlunun taleheleri, 1920 ve 1930 lardaki sefeslerini, safca bulmaktadır. Yeni Sol, ütopyik çözüm yollarını şüphe ile karşılamakta ve doktrinlerin cevapları red

terisi bastırıyor

detmektedir. Bir sözçü, «Üyelerimizin pek azı Rusya ve Çin gibi ülkelere örnek toplumlar olarak baktıktadır. Hemen hepimiz, Nkrumah tipinde birini korkunç bulmaktayız. Vietcong için muhtemelen büyük ölçüde romantik duygular beslenmek teyse de, bunun pek azı politiktir» demektedir. Komünizme kesinlikle karşı olmakla beraber, Yeni Sol, komünist avlamayı, baskı ve yasaklama usullerini reddetmektedir. İleri sürdürmektedirler ki, bu, komünist oyuna gelmektedir. «İnsan hakları ve demokrasi dışında, onların toplumu ile birlikte arasında ne fark olacaktır» demektedirler.

Amerika'nın genç militanları komünist degillerdir, ama Soğuk Harbe karşıdır. Bunun bir çok nedeni vardır: Gençler, Birleşik Amerika ser kuvvetlerine karşı ahlaki bir mücadeleye girişmiştir biçimindeki resmi tezin gerisinde yatanları görebilecek idrake erişmişlerdir. Yeni bir gerçekçilik, Demirperdenin iki tarafında isleyen kudret faktörlerini hesaba katmaktadır. Gerici ve güçlü grupların Amerika'da, Sovyetler Birliği'nin dünya egemenliğine yönelik efsanesini sürdürmeye gizli çıraklarının bulunduğu bilincine varılmıştır. Fakat her şeyden önce Yeni Sol, Soğuk Harbi, Amerikan demokrasisine yaptığı zararlarından dolayı reddetmektedir. Soğuk Harp İhtirasları ile yoğunluksuz bir antikomünizm, Amerikada bağınlılığı da aşmış, yamyamca bir hareket olmuştur. Kamu oyunda, makul olmayan bir güvenilirliği ve egoizmin yerleşmesine yol açmıştır. Bugünkü havasıyla, kamu oyu, mesru sosyal protesto biçimlerini dahi kabule hazırlıktadır. Gerçekten kamu oyu, düşman eline koz verme korkusuyla Amerikan hayatındaki bazı aksaklıları kabullenmektedir. Bütün güllükler, dış tarihçilerin eseri olarak gösterilmektedir: Amerikanın hayırseverliğine karşı, Vietnam köylülerini isvana sevkeden Vietcong'tur. Güney ve Kuzey'deki ırk çatışmalarının gerisinde komünistler yatkınlardır. Üniversitelerdeki talebe isyanlarını yatanlar «ki zillar», ya da «heatnits»lerdir. Böylece Amerikanın tartışılmaz üstünlüğünü gölgeleyebilecek her hareket hemen şüpheli sayılmaktadır. Bir talebe, «Bir kişi ve örgüt için, kamu oyundan korkusunu artırmak sizin komünizme muhalifetin bir volu olmalıdır» demektedir. Fakat Soğuk Harp, Amerikayı geniş bir eksenin devletteye çevirmistir. Oda: milli menfaat adına, protesto boğulmakta, farklı görüş susturulmakta ve içten gelen gerçek toplumsal eylem önlenmektedir.

Soğuk Harbi reddedidine, Yeni Sol'u açıklayacak anahtar bulunabilir. Genç radikaliler isyan ettiren -önenmiş olmakla beraber- yalnız değerler değildir; fakat Doğu ve Batı arasındaki yirmi yıllık hemen hemen dayanılmaz gerginliğin ortaya çıkardığı Amerikan toplumunun yapısıdır. Yeni Sol tamamen müdürtür ki, kısmen teknolojik değişim, kısmen dış politikadaki toptancı davranış dolayısıyle, fakat esas itibarıyla Soğuk Harp yüzünden Amerika, birbirine kenetlenmiş yetki hiyerarşisine muhafazakâr seçkinlerin hâkim olduğu geniş ve bürokratik bir toplum haline gelme yolundadır. Kudretin bir kaç kişinin elinde toplanması olay çok güçlür, bu bir kaç kişi, kamu oyuna kolayca yön verebilmektedir ve meşru politik davranışın hudutlarını ve şartlarını keşiflerince tesbit edebilmektedir. Böylece Amerika'da demokrasi boş bir vitrin haline gelmektedir. Kafkavâri kişisizliğin çeşitli biçimde hayatını şartlandırdığı bu örgütlenmiş yapıların kudret ve prestijine karşı, birey, kendisini yalnız, yarlımsız ve yabancılasmış hissetmektedir. Birey, bir iktidarsızlık hissiyle uyuşmuştur ve karar alma yetkisinin elinden alındığını görecektir, ya da buna alıdrak gicci hemen tamamıyla yitirmiştir. Genç bir militan, «Bu ünken hâlinde Hükümete karşı sorumluluk olması öğretimiştir» demektedir. Genç militan, Büyük İş Çevresine, Büyük İşçi Hareketine, ya da Askerî Kuruluşa diye sözlerini tamamlayabildi. Bu ümitizik hissin örtmeye, bizim millî liderlerimizin iyi sunulmuş prestiji ve cazibeşi dahi yeterli değildir. Genç radikaliler, reklâm ve imaj yaratma çabalarına rağmen, Mc Namara'la, Rusk'la ve Johnson'la güvenmemektedir. Zira onların karaları, radikalilerin reddettiği biçimde bir toplumun yaratılmasına yardımcı olmuşlardır.

Bürokrasiye karşı bu isyan ve demokratik süreci yeniden canlandırma çabasıdır ki Yeni Sol birlesirmektedir. Eskiinden farklı olarak, yeni radikaliler, herhangi bir sosyal sınıfı temsil etmemektedir. Hareket, siyah ile beyazı, fakir ile zengini, kısaca ortak bir statüyü paylaşan herkesi bir araya getirmiştir: Bu ortak statü, genel oyda (consensus) ve benzer davranışa ağırlık veren «Yüce Toplum»a yanaşılmamadır. Zira onlara, genel oyda, «Özgürlüğün içinde işleyecegi hayat şartlarını ve sınırlarını» başkalarının testibi anlamına gelmektedir. Bu, Amerika'nın en değerli geleneklerini - her neslin demokratik doğuş hakkını kullanarak, hayatının gidişini ve anlamını yeniden biçim lendirme hakkını - tekrar kazanma yolunda gençlerin bir isyanıdır. Eğer bugün şehirlerimizde ve üniversitelerimizde şiddet varsa, bu hakkı talep etmenin karışık biçimde olması yüzündendir. Gerçek dizenin gelebilmesi için bu karışıklık zorunludur.

Esas itibarıyla, bu yüzden Yeni Sol'un, geleneksel Amerikan solunun yönündesinde tutulması imkânsızdır. Sosyalizm, utopik vaatlerine rağmen, Stalin Rusyasında, Mao Çin'de ve denendiği başka yerlerde, Yeni Solun içerisinde karşı çıktı kudretli bürokrasiler yaratmıştır. Bundan başka Eski Sol, hala eski dâvaları tekrarlamakta ve fakirlik dolu 1930 yıllarında önemli olan eski sorunları tartışılmaktadır. Fakat bu sorunların, bugünkü genclik için pek az anlaşılmıştır. Eski örgütler, bürokratik ve gevşek teşekküler haline gelmişlerdir ve yeni nesillerin ahlâki endişelerini pek az sabırca karşılayacak olan yılamlı «sinik»ler tarafından yönetilmektedirler. Nişbeten, eski örgütler, gençlik çağlarında onları belirleyen sevgi, çabayı ve hareketliliği yitirmiştir. Bular, bugünlük genclüğü tarafından yeniden yansıtılmaktadır.

Böylece, yeni radikalizm, bir çok yeni örgüt, şu ya da bu dâvayı güven «ad hoc» komiteler, forumlara, çalışma gruplarına, bağımsız bireylerin düzenlediği sempozyumlara ve solcu gazetelere dağılmıştır. Bunlar sayılamayacak kadar çoktur, fakat en önemlileri insan hakları alanında Barış Talebe Koordinasyon Komitesi (SNICC) ve İrk Eşitliği Kongresi (CORE)'dır. Üniversitede fikir özgürlüğünü kampanyasında Yeni Üniversite Hareketi (FUM) ve Yeni Üniversite Düşüncesi (NUT) önde gelmektedir. Vietnam Harbine karşı mücadele eden çeşitli gruplar arasında Talebe Barış Birliği (SPU) sayılabilir. Sınai Demokrasi Birliği (LID) ve hızla gelişen Demokratik Toplum İçin Talepler (SDS) toplum refahı ile uğraşmaktadır. Buna, sadece bir kaç örnektir. Herhangi bir örgütlenmiş harekete bağlı olma-

yan bugünlük solcu çoğunluğu, buna karşılık, Irving Howe'in *Anlaşmazlık*, Julius Jacobson'un *Yeni Politikalar* ve Paul Sweezy'nin *Aylık Dergi'si* gibi yayınlarla kendini bağlı saymaktadır. Fakat bu dahi, Yeni Solu bitirmeye yetmez. Gerekçe her üniversite kendi mahalli örgütlerine sahib tir, her şehirde şu ya da bu meseleyi tutan veya karşı çıkan komiteler vardır. Görülüyorki, Amerikada Solun yeniden canlanması yaygın ve bulaşıcıdır. Fakat bu ilgi çekici fıkırı rağmen, sol, müttefaç ve Birleşmiş bir hareket değildir.

BİREYİ TOPLUMCULUK!

Örgütler, gruplar ve çeşitli komiteler arasında ortak bir bağ yoksa, bu, değerli dâvalara aktif katılma arzusudur. Yeni Sol, «toplumsal ahlâk» ve «toplumsal hizmet» gibi kavramlar kullanmaktadır. Bu lar müşhem ifade ederler. Fakat yeni militanların, Amerikan toplumunda devrimler yapmakta çok, toplum içinde anlaşılmış bir yaşıtlı sağlamaya yöneliklerini göstermektedir. Onlar, dâlînse ve speküasyonla yetimiyip, toplumsal kötülüğün üstünde yürüyerek angaje olmayı ve bunda kişisel tatmin bulmayı araştırmaktadırlar. Toplumsal eylem yoluyla bir kişisel kuruluşu peşindelerler. Bu sebeple hepsi, menşe ve ırka baktırsız, dâvası «Amerikan toplumunun riyakârlığını ve şerrî sembole eden Zencî'ye sempati duymaktadır. Aralarında sosyalistler bulunabilir, fakat kişisel akıdelerin dışında, genç radikalilerin hepsi, politik ve ekonomik meselelere aktif olarak katılma suretiyle demokratik süreçte yeniden hayatı kazandırma arzusunu paylaşmaktadır.

Yeni radikaliler, saf degillerdir. C. Wright Mills'lerini okumuşlardır. Mills'in Amerikan toplumunu tâhilî, değişiklik rûyasi görenler için ayırtıcı olmaktadır. Radikaliler, merkezi otoriteyi, hatta kendi örgütleri içinde dahi, şüphe ile karşılaşmaktadır. Bürokratik yapıların, bir hareketin kendiliğindenligini ve militanlığını yok etmeye yönelikinin farkındadırlar. Bürokrazi korku ve nefrete o kadar ileri gitmektedirler ki, «çesitli dinleyici kütüplerini harekete getirmekteki başarıları» doyayıfı, kendi liderlerine dahi güvensizlik duymaktadırlar. Harvey Swados'un belirttiği gibi, bu liderlerin başarısı, onları «kendi saflarında şüpheli» yapmaktadır. Bu kuvvetli anarşist kokuya rağmen, radikalilerin çoğu sunu kabul etmektedirler. Eğer değişiklik geleceğe, bu fakir ve işsizden gelmelidir. Fakir ve işsiz, «onları satmayaçak kendi liderlerinin yönetiminde,

bir ayaklanma hareketinde örgütlenmeli dir.»

Halen böyle bir hareket ufukta gözükmemektedir. Dağınik ve parçalanmış Yeni Solu, demokratik eyleme katılma arzusundan öte birleşen somut bir şey yoktur. Örgütlenmeyi şüphe ve güvensizlikle karşılayan Yeni Sol, disiplinli, kenetlenmiş bir köklü değişim örgütünü güçle kabul edebilir. Bu gercenin görülmlesi, liderler arasında kaderci bir tutum yaratmaktadır. SDS'nin lideri, Tom Hayden, «Onları gerginlik, kabul edemedikleri bir düzende yaşamaktan gelmektedir, fakat bu düzeni değiştirmemektedir» demektedir. Hatta şimdiden yeni radikaliler yavaş yavaş çözülmeye başlamışlardır. Muhtemelen çoğu, toplum ile barış yapacak ve «Yüce Toplum»un maddi konforunu değerlerin yerine ikame etmeyi kabullenecelerdir. Bu sebeple, Tom Hayden'in belirttiği gibi, isyanın tek anlamı, isyan fiili kendi içinde yatomaktadır. Eğer bu doğru ise, eyleme yönelik bir amaç olmaktadır. Bu, «iyimserlik ve kötümserliğin ötesinde eylemi seçmiş» bireysel bilincin kendini ifadesini teşkil etmektedir. Fakat bu, ancak kişisel bir çözüm biçimidir ve toplumsal reforma yardım yerine, onu engelleyecek kişisel mazlumluga pek fazla yaklaşmaktadır.

Duruma şanslıdır. Fakat ayaklısı cezalandırma ve benzerliği mükâfatlandırma daki olaganüstü kudretiyle Amerikan toplumunun yapısı veri olunca, halen bu varoluşluğu çekimle, belki de tek cevaplar. Onunla, genellikle birlikte giden kaderliklere ayrılmış bu tutum, «ne gelirse gelsin karşılaşma gücü»nü geliştirek iradeyi sertleştirilebilir. Hiç değilse, bu tutum, insan varlığının temel anlamanın devamlı araştırılması içinde, kendini incelemeye sevkedecektir. Şüphe yok ki, Amerikan toplumunun kişiliğe yer vermiyen ahlâkıyla bürokratlaşması sürecek. Bu, kaçınılmaz bir olaydır. Fakat her yeni neslin ardarda gelen isyanı, özgürlüğün öznili canlı tutacaktır. Bu kadar yeterli olmamıştır. Ama ekonomik endişelerden sıyrılmış bir Amerika, gelecekte hayat biçimi ve niteliği üzerinde durmaya yönelikse, Yeni Solun yankısı işitilebilecektir. Amerikanın yeni liderlerini teşkil edecek olan bugünün genç radikalelerin, gençlik idealizmini hatırlamaları ihtiyâli mevcuttur. Eğer bu gerçekleşse, bugünkü bliçimi ile, Amerikanın kişiliğinden uzak, sert ve zalim sanayı toplumu, anlaşılmış bir yantıya temel sağlayabilir.

Bir Gezi İzlenimleri

ARAP DÜNYASI UYANIYOR MU?

ARAP ULKELERİ VE BİZ

Yola çıkacağımı yakın günlerde, aziz bir arkadaşım: «Şu Arapların arasında gidip de ne yapacağım?» diyor. Bunu, gerçekte, bu sözün geleceği anda söylememiştir. Misafiri olduğum için daha fazla kalıyorum diye söyleyorum. Fakat, söz gelişşi söylemiş olsa bile, biz Türkler arasında Araplar hakkında kafalarda yaşayan bir hissi çok iyi yansıtıyor. Çoktanberi Araplardan utkımız sıyrılmıştır.

Araplara karşı içimizde bir düşüncenin olduğunu söyleyemiyorum. Arapların farkında değiliz. Sanıma göre, bunun bir geçmişe bir de bugüne ait nedenleri var.

Araplar arasında, modern anlamında olmamakla beraber, dil birliği, infamında ulus olma bilincini bize olduğundan eskidir. Arap dili güclü bir dil. Hem din hem bilim onu İslâmlığa tıren birçok uluslararası etkileşime katkıda yarımış. Araplar, politik istünlüklerini İslâm tarihinde kaybettiler, fakat dil sayesinde hem kendileri arasında Araplıkları yaşadı, hem de yüzler boyu başka uluslar üzerine döner kültür istünlüğünü kurdu.

Bu, özellikle bizde tuhaf bir biçim aldı. Birvandan Araplara, idareümüz altında yaşayan insanlar olarak bakarken, bir vanda da onlara karşı asırı bir saygı, hatta bir aşağılık duygusu beslemeye başladık. Hiç unutmadım, coeklüğümde annem söylemiş. Kendisi de dindar halası her namazın bitiriminde dua ederken ağlamış. Annem de «Neyse aeliyorsun?» diye sorarmış. Annemin halası Tanrıya «neden beni Arap yaratmadın?» diye sorar da aşılmış. Annemden bunu dınladığım zaman eo cok cocuk tuhaf bir his duvardım. Hala da unutmadım. Cünkü, Meşrutiyetin İlâmi cocuğunu olarak TÜ-kültür bilincini duymaya başladık. Annemin halasının azaşılık duveusuna icerlivordum Halbuki, annemde de halasında da mutlaka, farkına varmadan. Arabı aşağı gören bir yan vardı. Annemin dadısı olan zenci Mahir Dadi'ye evde herkes «Arap» derdi. Zavalıçik Arapça bileyimdi. Türkçeyi zenci azevîlî konusunu için ona söyle derlerdi. Annemin halasının, Mahir Dadi gibi yaratılmışlığı istemesi de bana çok tuhaf geldi.

Araba karşı bu çift-yanlı davranış, zamanla yerini tek-yanlı bir görüşe bıraktı. İslâmî karşı soğuma bize Araba karşı soğuma ile atbaşı gitti. Geriliğimizin nedenini İslâmîtik bulanlar bunun sorumluluğunu Araplıktan bilmeye başladılar. Bilmeyenlerdeki aynı seyi, ters yönde olmak üzere Araplarda yapmaktadır. Onlar, geri kalmalarının nedenini Türk idaresi altında kalmaktan battı uygurlığının gelişmelerinden böyle kopmuş olmakta bulunuyorlardı.

Araplığa karşı bu olumsuz davranış, iki olay hızlandırdı ve kolaylaştırıldı. Biri, Türkîlik duygusunun doğmasına karşı dincilerin dindarlığı savunma eylemiyle bir Arab savunuculuğu yapmaları. Bu, özellikle ne Türk ne de Arap olmayan Osmanlı aydınları arasında görüldü. Örneğin, şair Mehmet Akif ile müderris Babanzade Naim. Bu konuda yazdıkları, söylemekleri ve düşüncelerini saklamadıkları için burada adalarını anıverdim, yoksa sırı onları eleştireyim diye deildi. İkisi de Türkîlik karşı, şiddetli Müslümanlık yanısı ve böyülden de Arap hayranı ve savunucusu idiler. Birincisi Arnavut, ikincisi Kürtmiş. Benim nazarımda ikisi de sizin kadar, benim kadar Türktil. Ama onları kendilerini Türk saymazlardı. Hatta Arnavut veya Kürt savmaları da sadece bu sovdan gelen ailelerden doğmuş olmalarından. Yoksa Arnavut veya Kürt olmayı da baska milivetten olmak anlamında almazlar. Arnavutlular veya Kürtler ile ögrenmezlerdi. Çünkü onlara Müslümanlık bavle sevlerin veri yoktu. Ancaak. Yalnız Araplara için bu böyle deildi. Gerçi onlar Arap-

Geçen sənədlerde bazı Arap ülkelerine yaptığım üç ayaklı bir gezideki izlenimlerimi YÖN okuyucularına bir yazı dizisi olarak sunuyorum. Suriye, Lübnan, Mısır, Tunus ve Cezayir'de gördüklerimin, bunların bana düşünürdüklərinin bizi ilgilendireceğini sandığım yanlarını anlatacağım. Yazarlarımın en əzəmət Mısır ve Cezayir'e ilgili olan parçalar olacak.

Buular, son zamanlarda M.C. Anday ile Fakir Baykurt'un kuzeyinizdeki toplumcu ülkelere yaptıkları gezilerin izlenimlerinden ister istemez farklı olacak. Gideceğim ülkeler bizim güneyinizde; İslâm dünyasında. Geçmişimizde çok sıkı ilişkiliklerimiz olan, şimdi unuttuğumuz, hemen hiç ilgi duymadığımız ülkeler. Bizim gibi değişme ve gelişme sorunları olan toplumlar. Bir kisim bir çeşit bir toplumculuk geliştirmeye çalışiyor. Hepsi de halâ roksul ve geri. Kendi ülkemiz gibi.

Onun için yazdıklarımı YÖN okuyucularının imrenme ile oknduğu kuzey komsularımızın başarı tasvirleri bulunamayacak. Sonra, bu iki ustaya vazırın kalemi hende yok. Yazdıklarım kuru olacak. Onlar gibi, davet edilmiş deñilim; program ve plana göre gedirilmiş deñilim. Kendi çabalaramla ne görevlimsem yazdıklarımnda onlar aksedecek. Yazdıklarımda bu ülkelerin ozanları ile yandırmış tatlı sohbet sahneleri, içilen nefis şarapları, yenen yemeklerin tadı bulunamayacak. Hızla yapılmış gezi ayrıntılarına ait somut tasvirler az bulunacak. Okuyucuya daha çok gördüklerimin kafamda uvandırıcı fikirleri, bunlardan çıkarabildiğim targıları anlatmağa çalışacağım.

Yolculuğa, kafamda iki soru ile çıkmıştım. Aradığım, gördüğüm seylerde bu iki sorunun etkileri olacak. Buna biri, bu ülkeyerin dünyasının deñisliklerinin etkilerinin yarattığı sorunları bizimkilerle karşılaştırmak; diğeri, bu soruları çözümleme volları olacak neler döñündükleri veya buldukları. Bu vollar arasında özellikle toplumculuk adı altında geliştirmeye çalışıkları tutumunun anlayışını kavraması istemek.

Niyazi Berkes

üğü da ırk veya milliyet anlamında değil, «din kardeşliğinde birlik olmak» anlamında anıllar, fakat Arapları bunun sembolü sayarlar. Yani Araplık bir nevi Müslümanlığın özü oluyor. İde almiş Müslüman, madem ki Tanrı onu Arap yaratmadı, hiç deñilse kültürde Arap olmamış. Bütün Müslümanlar Kur'anın mübarek dili ile konuşup kendi bar bar dillerini unutuları ne iyı olurdu. Ama unutamıyorlardı iste. Akif, şiirin Nâzim kadar Türkçe yazmaktan hoşlanırdı elbet. Nazım Fransızca ve Rusça bildiği halde Türkçeden başka dilde tek satır yazamış. Akif de Arapça ve Farsça biliyordu ama benim bildigime göre şiirlerini Türkçe, hem de artı (o zamanın anlayışıyla barbar) Türkçe ile yazdı.

İste, bilir bilmez bu din savunucularının Arapçılığı, Türkçemiz aydınları arasında Araplara karşı haksız ama kaçınılmaz bir antipati yarattı.

İkinci neden, Osmanlı İmparatorluğunun yıktılmasında Araplığın oynadığıOLDUR. Bu da tarihin aksı, münasebetiz bir cülvə. Bu İmparatorluğu çökertmede, Avrupayı bir yana bırakırsak, iki ulusun belli başlı rolü olmuştur: biri Rumlar, öteki Araplar. Biri, önce klâsik uygarlığın, daha sonra Avrupa ortaçağlarının en büyük Hristiyan İmparatorluğunun; öteki İslâm klâsizmiz ile İslâm ortaçağının en önemli unsuru. Türkler, bu iki kudretli kavmi, tarihte dillişükleri bir zamanda, idareleri altına aldılar. Birçok din kardeşliği, ötekiyle devlet beraberliği kurdular. İkisi arasında «iki cami arasında kalmış bey namaz» döndüler. Tarihte belki hiçbir milletin karşılaşmasının olduğu bu birbirine zıt, hatta düşman İki kavmın temsil ettiği gelişmeye oldugesi becerikli bir uzlaşturma ile idare ettiler, amma hiç bir zaman ne birini ne ötekini eritmek söyle dursun memnun bile edemediler.

Yeni Dünüyanın bulunusunun bizim diyarlardaki tepkilerinin kurbanı Türkler oldular. tarihte Türkîlik düşüşü Amerika'nın dünya tarihine girişile bağlar (halâ da öyle değil mi?), halbuki hem Arapın hem Rumun tarihi yeniden ulyanı Amerika'nın dünya tarihinde etkiler yapmağa başladığı zamanlara rastlar. Yeni Kit'ânın bulunusunun Akdeniz havzasındaki etkileri, bu iki ulusa dırılma getirdi. Biri denizde, öteki çölde. Çoktan yitirdikleri benliklerine biri ticaret yoluyla, öteki din-politika yoluyla kavuşmaya başladı. Osmanlı devletine karşı ilk ciddî ulusal karşı-geliş bunlardan gelmiştir. İlk Arap karşı-geliş Arapistan göllerinde

Wahhabiler; İlk ciddî Rum karşı-geliş Akdenizde Rum ticaret gemiciliği ile başladı. Ondokuzuncu yüzyılda doğru Akdeniz-Karadeniz boyunca Rum markantılımı ve Yunan burjuvazisi; öte yandan da Suriye ve Lübnanın Arap tüccarlığı ve Hristiyan Arap burjuvazisi gelişti. Benim şimdî bu satırları yazmakta olduğum Beyrut şehrinde Arap Hristiyanlığı ile Rum Hristiyanlığı Le Van burjuvazisinde ikiz kardeş ve der ortağı olduklarını keşfettiler. Hristiyan Arap uyanışı, bizim Tanzimat Müslüman Arap üzerindeki etkisinden daha çok etkili oldu. Meşrutiyetten sonra İslâm Araplığı da Tanzimat ulyanışından kopup Hristiyan Arap ulyanışının etkisi altına girince bu, Arap milliyetçiliği oldu.

Birinci çihan savaşında daha gelmeden Araplar arasında bağımsız olma akımı kuvvetlenmiş bulunuyordu. Osmanlı tarihi üzerine Rum-Yunan ve Arap etkisinin dedigimiz şekilde oluşunu tabii halk bilmiyordu. Fakat birinci çihan savaşındaki Arap isyanı bunu (tipki bugünkü Kıbrıs meselesinin soyut ofarak anlamadığımız şeyler) bize somut şekilde anlatması gibi) herkese somut bir olayla anlatmış oldu. Ingiliz diplomasisi Arap burjuvazisinin ve aydınlarının milliyetçiliğini emir ve şeriflerin peygâncılığı skeline sokarak dejenere etmeye muvaffak oldu. Diğer yandan, Alman emperyalizminin peyki haline gelen Türk burjuvazisini Araplara karşıına çıkardı. Ingiliz peyki Türk halifeleri, Arap ikisinin de önderliği ile öndündükleri dîni de keparece itismar ederek iki millet birbirinin kahine döñürdü. Bu çok ustalık işlerle Avrupa emperyalizmi iki taşla dört kuş vurdu. Arapları Türkler, Türkleri Araplara düşünen etti; Arapları Ingilizlere, Türkleri Rumlar teslim etti; ortada ne eski Osmanlı İmparatorluğu kaldı, ne de yeni İslâm-Arap İmparatorluğu doğdu. Türk veya Arap, bütün yakını doğu Müslümanlığı zokanın altına girdi.

İkisi de bağımlı derdine dıktı, uzun kurtuluş savaşları vermeğe mecbur kaldı. Ama iki ulus birbirinden ayrıldı. Bugünün Türkîlinin Araptan sitkinin sıyrılmast kesinleşti.

Ama Araplarda da öyle. Biz Arabı yok sayıyoruz da sanki Arap Türkü var mı sayıyor? Ne Araplar Türklerin kurtuluş savaşını ile ilgili diller, ne de Türkler Arapların kurtuluşu ile. 1953 de İstanbul'un alınmasının 500. üncü yıldönümü dolayısıyle, bulunduğu yabanı Üniversitede yarı bilimsel, yarı nez-

ket bir anma töreni tertiplenmiş. Üniversitenin bulunduğu şehirdeki kala-bahçk ve kuvvetli Rum cemaati bayağı ayaklandı; üniversitesi tehdit ettiler. Hristiyanlığı karşı bir İslâm zaferi ne diye törenlenecek dediler. O sırada daveti profesör olan bir Arap profesörne bu meselerin tartışıldığı bir toplantıda fikrini sordular. Profesör üzüldü, büzüldü, nezaketsizlik etmemeye çok çalıştı, ama fikrini dürüstçe açıkladı: «Biz Araplar, Türklerin İstanbulu alma siyâse tarhimizde ilgilennemiz değiliz. Bu, yalnız Türkleri ilgilendiren bir şey. Onun için bugün İstanbul'un Türkler tarafından alınışının yıldönümünü anmak hatırlımıza bile gelmedi» dedi. Peki, Filistin'in Israel eline geçmesine karşımız bizim de ilgi duymadığımızı hatırlarsa-nız bu sözü şəşabilir misiniz?

Yirminci yüzyılın insanoğlunun ka-fasını bu din, siyaset, milliyet ayrılkaları ve savaşları adamaklı serseme çevirmiş. Mehmet Akif, Arap şeyhlerini İngilizlere dönmekten vazgeçip Osmanlılığa kazanmak için Arabistana yol lanı. Döñülşen sonra bir sebeple Almanyaya giderken yolda Viyanaya uğramış. Şehre varmış ki ne görüsün, olanca kilise çahları ver yansın çağlıyor; şehir velvele içinde. Saf adam, içinden: «E, bade bakalım, her halde ya biz ya da müttefiklerimiz bir zafer kazandık ta onu kutluyorlar» demiş. Ama soracığı da tutmuş. Aldığı cevap şu: «General Allenby Kudüs'e girdi. Onu kutluyoruz.» General Allenby! Yani Alanya, Avusturya, ve Osmanlı devletinin harp ettiği Müttefiklerin Yankıdoğu'daki başkomutanı, Türkleri sü-rüp Kudüs'ü ellerinden alıyor ve Viyanâ kılısceleri bunu kutluyor! General, bütün hristiyan alemine seslenerek: «Haçlı seferleri tamamlandı» demiş. Avusturya ve Alman hristiyanlığı böyle inrenilecek bir zaferin kendilerine değil de düşmanlarına nasip olmasını kışkırmaya hact gormeden bu zaferi candan kutlamaya katlıyor!

Bu durum karşısında, bizim İslâmî şair cosacak, haykıracak: «Gördünüz mü din kardeşliği ne demektir?» diyecek ama diyemiyor. Çünkü çok iyi biliyor ki onun din kardeşi Araplar, bu Haçlı Seferini tamamlayanları yanıbaşında, batta önünde. Ve Kudüste canını kurtaran birkaç Türk varsa, onları Arap hincan elinden kurtaranın da General Allenby olduğunu belki düşünmüştür.

Araplara karşı düşümüz hemen hemen yokolusuna üçüncü nedeni, ve belki en önemli Batılılaşma akımının Doğu'ya arkamızı çevirmeye anlayışını taşımış olmasıdır. Kendi sanımıza göre kendi istegimizle Batıya döndük. Artık Doğu'nun bize vereceği birşeyi kalmamıştı. Halâ bugüne kadar Doğu'da kalmış uluslar içinde Batı'ya dönmüş ve Batılışmış olanın yalnız kendimiz olduğunu sanırız. Daha simdiden Beyrut'ta görüyorum ki bu bizimki kendini aldatmadan başka birşey değil. Doğulu uluslararası arasında özellikle Araplar, bidden daha fazla değilse bile en az bizim kadar Batıya dönmüş veya batılışmıştır. Bizim batılışma içinde kopardığımız gürültü patrı bizi, bütün dünyamızın çağdaş Avrupa uygarlığının etkisi altında deñismekte olduğu gerçekine gözlerimizi kapatmış bulunuyor. Bir Batı toplumu sandığımız kendimizi. Doğu'lu Araplardan ayrı bir kategoride sanıyoruz.

KÜÇÜK AMERİKA

İste böyle. Yolculuğumu başlattığım Lübnan'ın, bu hristiyan - müslüman devletinin başkenti Beyrut'ta otelimde tek başma bunları düşünüyorum. Burası ne Allenby'ye kaldı, ne Faysal'a. Türklerden de hemen hemen bir iz kalmamış. Zaten, vízyollar boyu bu şehir ne tam anlamıyla bir müslüman şehri, ne de tam anlamıyla bir Osmanlı şehriydi. Hristiyanlık sayesinde. Fakat ortodoks hristiyanlığı ile katolik hristiyanlığı arasında zıtlık yüzünden som bir hristiyan şehri de olamamış. Buradaki hristiyanlık ta acaip bir sey olmuş. Ufacık memlekette kıyamet kadar hristiyanlık var. Ben deñil ya bir Avrupalı ve hristiyan bile birini ötekinden kolay ayıramaz.

Emperyalist çağ başladığında Fransa savesinde katolik hristiyanlığı başta idi önem. Katolik müesseselerinin etkileri bugün de yaşiyor. Fransızca halâ olmamış. Halâ diyorum, çünkü bugünkü durumda sanıma göre artık son gün-

lerini yaşamakta.

Cümlü burası artık Fransanın değil, Amerikanın etki bölgesi. Ve ingilizce, fransızca Amerikan kültürünü katolikliği damla damla tasfiye ediyor. İşin üginç yanı, buradaki Amerikan etkisi öyle bizdeki gibi Truman veya Johnson Amerikası ile başlamış değil. Daha ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısında, yani Beyrut halâ Osmanlı İmparatorluğu toprağı iken Amerikan misyonerleri mührüs bir sezi ile Beirut'u gözlerine kestirip gelmişler. O zaman dünyada henüz ne Amerikan kudreti, ne de Amerikan emperyalizmi var. Amerika o zaman koloniyalizmelerin düşmanları safında. Bu zavallı misyonerleri kendi hükümetleri tutmadı. Onların dini içgüdülerinin ne kadar isabetli olduğunu, o zamanın Amerikan önderlerinin bugünkü varisleri kimbilir ne kadar hicap duyarak teslim etmektedirler. Onlar, daha o zamandan turnavı şıp dive gözinden vurmuşlardır.

Acaba kimjı av olarak seçmişlerdi? Müslümanları mı? Sanıyorum. Protestan misyonerleri müslümanları dillerinden çeviremeyeceklerini anlamakta geç kalmadılar. Onların asıl hedefi ortodoks ve katolik hristiyanlardı. Buraların som katolik veya som ortodoks olmayı, kâfirlerin idaresi altında olmaları din ayartılığına çok güzel bir zemin hazırladığını görüyorlardı. O dönemin protestan hristiyanlığı bunları gerçek hristiyanlıktan saymazdı. Bugünkü gibi birleşme, kucaklaşma sözleri da yoktu. Onların bu yanlış, sapık dillerinin kararını kaplara protestanlığı nurlarını saçacaklardı.

Amerikan kitâşının beyaz protestan insanını gelikleştiren çetinlikleri içinde yetmiş bu mutaassip ve kanaatkâr idealistler, asıl yardımını. Doğuda hristiyanlığın en sert savaşacı Ingiliz Sefiri Stratford Canning ile onun uydusu Tanzimat pasalarından görüyordular. Bizim, şu geçen günde Nuri Sait Paşa doslu devlet adamlarımızın «hikmet-i hükmâmet» görüşlerine nasıl aklımız ermezse, o zamanki paşaların da ne düşünüdüne aklı erdirmek pek kolay değil. Ama her halde bir düşündükleri vardı. Galiba, Rum ve katolik nüfusunu kurmak için bu protestanları desteklemeyi faydalı buluyorlardı. Çok riskli bir kumar oynamışlar. Cümlü protestan misyonerleri Rum ve katolik kiliselerine etki yapacağına Araplar üzerinde etki yapmağa başladı. Ve bu etki Arabi hristiyan yapma şeklinde değil, Arabi milliyetçi Arap yapma şeklinde kendini gösterdi.

Beyrut'taki Amerikan Üniversitesi Arap millîyetçiliğinin ilk ocaqlarından biri oldu. Bu misyonerlerin bugünkü en son mümessilleri bile. Arapları Türk boyunduruşundan kurtarmada kendilerinin ne kadar büyük bir rolü olduğunu ittiharla hatırlatırlar. Amerikada zengin ve hükümette hatırlı bir misyoner olan Mr. Bayard Dodge çeşitli vazifelerde Arapların geriliğinin kabahatini Türk idaresine yüklemekte bir fırsat kaçırmaz. Üç dört yıl önce, Arap Birliğinin Amerikada yayınlandı dergide, mühtesem Arap medeniyetini vikan Türklerle veriştiren bir yazımı okumuştum. İyilik, sulh ve insan kardeşliği, milletlerin birbirin sevmesi uğruna çalışmak iddiasında bulunan bu hayırsever misyoner Araplara sunu denemek istiyordu: Bize düşman olacağınız, Türklerle düşman olsanz a. Ne çabuk unuttunuz; onların boyunduruşundan kurtulmanız için size yaptığımız yardımaları?

Protestan misyonerlerinin bütün püritenliklerine, bütün katoliklara rağmen, gittikleri memleketlerde en güzel tabiat parçalarını seçmekte şaşmadır. Estetik sezileri vardır. Beyrut'ta da öyle oldu. Bugün burada büyük bir üniversite haline gelen müessesesine denize karşı nefis ağaçlar arasında uzanıyor. Katolik müesseselerinin manastır havası, yüksek duvarlar arkasına gizlenmiş hali yok. Yüzylî önce mîlevîzi bir iki bina ile başlamış olan bu üniversite bugün herhangi bir Amerikan üniversitesinin kampusu ile varışacak güzellikte. Feraf, müreffeh, dünyevî bir hali var. Arap hristiyan, Arap veya Arap olmayan müslüman, Ermeni delikanlı ve kızları giyiniler ile, iestleri ile, vîrûşüller ile, hattâ kitaplarını kollarında yaşıtları ile Amerikalı. Özellikle Ermeni gençlerinin Amerikanlaşması benim daima dikkatimi çeker. Genç kız ve kadınları etkileşenlerin usulleri be-

nimsedikleri beceriklilikleriyle ve sadakatlarıyla daima Amerikalıların çok begendiği ve tuttuğu unsurlar olmuşlardır. Galiba öteki kavimlere kıyasla şeiklenmeye çok elverişli olmak gibi bir özellikleri var. Azra Erhat'a, en aşağı Paris'e vardığım zaman oufup gönderebileceğimi umduğum Galile hakkında kitap, bu Amerikan üniversitesinin karşısındaki Ermeni kitap mağazasına gitir gitmez, ezbürün içine girecek gibi duruyordu. Kitabı, postava verecek şekilde paketlemelerini söylediğim zaman, kasadaki genç E'meni hanımı derhal: «Adresi verin biz postalarız» dedi. Bu kadar kolaylık ancak Amerika'da bulunur doğrusu. İnşallah eline varmıştır, Azra Hanımın. Üniversitenin karşısındaki dizi dizi kitapçılarda yalnız Galile hakkında kitabı deşil, ne bilevim Hegel'in, hattâ Marx'ın ve Engels'in kitapları bile var. Yiğin yiğin. Hattâ, Rusya'da basılmış komünizm yawnları. Serbest serbest satılıvor. Ne Amerikanız ne de Protestanız bunları yasaklıcacak kadar korkaklı göstermiyor. Amerikanızın bu ebi vanları bizde nedense hiç ilâfat görmez.

Protestan misyonerlerinin yüzyl önceki davranışlarının isabetliliğini bugünkü Beyrut'ta yaşayan Amerikan kolonisi takdir ediyor mu, bilmemiyor. Din, ekonomik çıkarların matematiğinden yüzyl önce ilerde giden bir öncü. Ve bugünkü Lübnan'ın siyasi ve dini mozayığına şıp diye oturacak kadar da uygun. Az önce, buramın ne tam anlamıyla bir İslâm, ne de tam anlamıyla bir Osmanlı ülkesi olmadığını söylemiştim. Osmanlı zamanında bir aralık otomatik bir idaresi de vardı. Çok eski zamanдан beri Vatikan ve Fransa burayı cepte keklik sayıyordu. Fakat katolikliğin matematiği protestan din matematiğinin tam tersi işliyor. Ne katoliklik, ne de Fransız çıkarlarının göttüğü siyaset buramın yapısına uydu. Lübnan, çok üstünkörü şekilde bağlı olduğu ve bu bağlılıktan faydalandığı Osmanlı İmparatorluğunun bozulma ve batma almamalarinden biri olan bir müessesesine vana «millet sistemi»ne sımsıkı yapıtı. Ve halâ geçenlerde bir Amerikan profesörü yazdığını gibi, bu anlamda bir Osmanlı vârisi, minyatür bir Tanzimat reisi olarak tutunuyor. Hattâ, bazı noktalarda bu sistemini geliştirdip modernlestirdi bile. Lübnan'ın diğer Arap ülkelerinden kendini ayıran en önemli yanısı sistemdir. Bugünkü refahı ve belki yarınki felâketi burada.

MİLLETLER MOZAYİĞİ

Bu sisteme göre, birbirine milyonlarca az fazla olan nüfusu dînlere göre bölülmüş. Kabataşnak hristiyan - müslüman avırımı halinde. Bueñük tam nüfus bilinmivor. 1945 tenebi savim yapılmamış. Neden yapılmadıını simdi anlıyacağınız. Tanzimat devrinde ve Fransız mandası zamanında hristiyanlar coşulukta idiler. Gerçekte memleket adeta bir hristiyan memleketi sayılabilirdi. Fakat son nüfus savimında oran vari varra deneyecek hale gelmiş. O gün bugün, hristiyan Lübnanlılar nüfus savımı yaptırmivorlar. Nüfus savımı ebi mâsum bir işin önemli bir politik çekisme haline getirildi bir memleket varsa dâlinada, o burası.

Müslümanların inancına göre, kendileri daha çok ve daha hızla artıyorlar. Hristiyanlar, kuzey ve güney Amerikaya daha çok göç ediyorlar. Bu yüzden, müslümanlar simdi kendilerinin coşulukta olduğunu iddia ediyorlar. Fakat bu, Anavasâi allâk bullâk edecek bir şev. Eski öğrencim Hisam'ın Nasibî'nin anlatıldığına göre, dışları ba-

kanlığında hristiyanlar, Amerikada Lübnanlıları da vatandaş sayarak denge sağlıyorlar. Anayasaya göre, hristiyanlar coğunluk sayıldılarından cumhurbaşkanı hristiyan olacak. Başbakan da müslüman. Ama sünni müslüman. Cümlü bir de şîr müslümanlar, bir de Dürzîler var. Bunlara yüksek mevkilerde kotalar ayrılmış. Avuc kadar memleket, sanki bir alay milletten mürekkep. Hristiyanlar da müslümanlar da böyük bölüm.

Bu sistem yalnız siyasi havatta değil, havatın her yanında kendini gösteriyor. Bu bakımdan, Amerikalı profesör onu minyatür bir Osmanlı İmparatorluğu benzetmeyeceğine bueñük Amerikanın bir minyatürüne benzetsevi daha verinde olacaktır. Eğitim alanını alayım. Eski öğrencim Hisam'ın «Cemîvet-i Makâstdı Havriye» adında, ve bize «Sirket-i Hayriye» gibi adlar taşıyan şirketler kurulduğu bir tarihte burada kurulmuş olan bir cemiyetin özel okulunun müdürü olduğunu biliyordum, ama ben bunu şimdî İstanbul'da şurada burada görülen bir apartmanın kathk özel kolejler veya hiç değilse Darüşşafaka veya Maarif Cemiyeti Okulu gibi birsey sanıyorum. Bulunduğu müesseseye gidince hayretler içinde kaldım. Kartımı alıncı: «Hocam, bize ne büyük şeref, ne büyük sürpriz» dierek, mutad Arap konukseverliği ile odasından fırlayan bizim Hisam, söyle böyle bir Millî Eğitim Bakanlığı ayında bir teşkilâtın başında idi. Sekreterleri, mefrûsatı, çelik masaları, döner koltukları, dizi dizi telefonları ile bir Amerikan korporasyon direktöründe benzivordu. Öğrenciliği zamanında karşıma gelip oturduğu odamın ve masamın görünüşünü hatırlıarak, bürosunda gösterdiği koltuğa bitti.

Memlekette üç çeşit eğitim teşkilatı var: Devlet eğitim müesseseleri, hristiyan eğitim kurumları, müslüman eğitim kurumları. Buna bir de Fransız katolik ve Amerikan protestan kurumları katmak gerek. Hisam'ın dedeğine göre, herşey pazarlıkla yürütüyor. Tam Amerikan usulü. Batı kapitalizminin günde tatlî tatlî isınan Lübnan'ın hristiyan ve müslüman tüccarları için aranıp ta bulunamayacak bir sistem. Buzim özel tesebbüslerin hasretini çektiği bir ideal.

Gerçekten dış görünüşü gözaher. Beyrut, İstanbul kadar büyük bir şehir değilse de ondan daha zengin ve zefâli gözüküyor. Lübnanlılar da belli ki bununla öğünüyorlar. Amerikan Üniversitesinde tarih hocası olan Lübnanlı profesör: «Beyrut gibi bir incinî kıymetini bilmemiziz; kaçırdırmız» dedi bir sohbet esnasında. Bunu anlayıp ta eliminden kaçırmasaydım, sırıbu incinî değerinin bizlere tanıtılmasını olması pahasına şimdî Türk idaresi altında yaşamağa razi olacak gibi gözüken bir iftihâr-hâvâsi vardı profesörün yüzünde. Şehir daha çok Batı görünüslü; Amerikanlaşmakta da İstanbul'dan hayli önde. Bütün batılaşma, şarklaşma ile sonucları. Burada tam bizim özleyip te bir türülü iyice kendimize kismet ettiremediğimiz batılaşma, Pera batılaşması. Otel ve banka bolluğu. Amerikan şehirlerindeki bakkalı mağazalarına benzer mağazalarda, Amerikada çikan en ömensiz ihtiyâç maddelerine kadar hersey var.

Bizim devrik cumhurbaşkanımızın, Migras Türk gibi ne dilden olduğu belli olmayan garip bir ad tasvirin mağazaların Ankara Şubesi'nde şâline bir alış-veriş arabası katarak Amerikan müstehlik rolündeki resimlerini hatırladım. Bir cumhurbaşkanını, Amerikada coğunkuluk kadınları yaptığı oto roket giden Amerikalı olmuşsa, kimbilir ne kadar eğenmiştir. Buradaki mazalar da, böyle «numune-i imtâz» olarak cumhurbaşkanı mı haiki altıstrdi bilmiyorum. Burada bunlar sıritmîyor. Lübnanın Amerikaya yerleşen hristiyanları oraya, beyaz peynirden dolma yaprağına kadar, Yakındogunun yivecek maddelarını getirirler, epey de para yaparlar. Burada aynı şeyi ters yönde yapıyorlar. Amerikan çıkışından Amerikan ırımıne kadar Amerika burada. Amerikalı ev hanımları da (ne kadar da çok var) önde tekerlekli arabaları, istediklerini geldikleri kasabalarında olduğu gibi elleriyle koymuşcasına alıp, alış-verişlerini memleketlerindeki kadar rahatlıkla yapıyorlar.

Bunlar, bu şehri onlara sevdirenler. Uçak alanından şehre gelirken bindirildiğimiz otomobildeki Amerikalı, Texas sivesiyle karısına usulca söyle dedi: «Burası İstanbul'dan daha medenî bir şehir» sivesi icabi, bu fisildama bizdeki en yüksek perdeden savılaç bir konuşma olduğundan duydum. Caddeerde otomobilin. İstanbul'da olduğu gibi göbekten aşķını çalkalayan dansözler gibi kıvrıla kıvrıla gitmediklerini de herhalde farketmemiştir. Biz İstanbul'da otomobilivle doldurduk. ama Batı usulü dimdik eidimivorlar: şark usulü göbek atarak eidivolar

Belki onbeş ya da yirmi yıl önce mağazaların tepesinde transizca ve ihtiyâç arapça yazılı vardı. Bugün bunlar ingilizce ve arapça. Arap harfleriyle yazılmış isimlerin çoğu da aslında ingilizce. Bizde de vaktiyle Bevoğunda böyledi. Halâ da dilimizde artıkları var. Serkildoryan. Haylât gibi isimler vardı. Bugün, «Kuvâfır» Anadolu kasabalarına kadar yayılmış, evrensel bir kuru haline gelmiş. Burada arap harfleri kullanılır, bizde eskiden olduğundan farklı olduğu için bu gibi kelimelerin arap harfleriyle yazılılarından ingilizce asılları kolay kolay sökülmeyorum. Örneğin, söyle bir yazı gördüm, arapçası (eski harfleri bilmediğimden latin harflerine dökeceğim) söyle okunuşuyor: Ciro Sâlim Heves. E. ne demek bu? Gözüm tabelânın yan tarafına kayıp ta ingilizsinin görünce anlıvor: «Jerusalem House» mis. Biz vazsaydık arapça harflerle söyle olacaktı: Cerualem Havuz. Sokaklarda yürüken bu arap ve latin harflerle İngiliz ve Arap telâffuzları arasındaki tutarsızlıklar benni cüldendiriyor. Önce arapcasını okuyorum, bazan arapcasını hemen söküyorum. Çok defa sökülmeyorum. Ingilizcesine bakıvorum. Bir nevi salon ovunu gibi eçlendiriyor beni. Şehir her bakımdan heine dofrusu.

Hışamın otomobil ile bir tura çıktı. Önce, bizim Mahmutpaşa, Beşiktaş carşısı cinsinden yerlerden geçti. Buraları bile benzettim verlerden daha iyi. Belli ki İstanbul'a gelemediyim belliye buraya gelebilmiş. Sokaklar otomobil dolu, ama bel kırılmıyorlar. Diz çizgili bir trafik. Arasıra fesli eski kuşaktan adamlar görürüm. Bir de başındaki fesin etrafında, fese dikiili gibi gözüken geniş beyaz bir sargı bulunanlar var. Bunlar Dürzî hocaları imiş. Birçok ta bâdiye Arabi kılıklı kimseler. Şurada geni bir din adamı. Uzun boylu, kemikli yüreli ile bir atlet gibi vürüyor. Sirtında uzun gri bir cübbe, başında fes ve sarık; ibrisin mavî renkli sık pişkili fesin ibiinden kıvrılıp sırtının arkasında kayboluyor. Hazretin hiç bir ruhani hali yok. Kilisesine gelişmeye çalışan bir protestan din adamı gibi atletik bir hızla gidiyor; otomobil ağız gittiinden yüzünü bir türülü göremiyorum.

İnsanlar etnik grönüşüyle tipki bizdeki insanlar gibi. Hangisi müslüman, hangisi hristiyan, hangisi Ermeni veya Maronit, belli değil. Coğu vâkıfî, elzîzel yüzüli insanlar. Kadınların bazılarının Lübnanlı mı, Amerikalı mı olduğunda tereddüde düşüvorum. Satıcıların çatıldığı sesler kulağıma Türkçe imis gibi geliyor. Şu bovacı çocuk, boya katusuna fırçasıyla vurarak: «Buyurun beşim, bovarız» divisor sanki. Yanlış türkçe cevap verseniz belki o da buna arapça söylemiş birşey sanacak. Dil başka, fakat sesler çok benzivor. Otelede sabah aksam duvdüğüm ezan sesi de bizdekinin avrı. Bu vanları ile kendimi halâ İstanbul'da sanıyorum

DÜNYA TIP BİRLİĞİ KONGRESİ

Prof. Dr. Sabahattin Payzin

Yaşama Şartlarının Sağlığına Etkisini İnceleme Dünya Tip Birliliğinin Dördüncü Uluslararası Kongresi Çekoslovakya'da yapıldı. Birlliğin Başkanı, YÖN okuyucularına iyi tanıdığı Brezilyalı hümümanist profesör José de Castro'dur. Toplantuya Türkiye'den Prof. Sabahattin Payzin katıldı. Bu önemli kongre ile ilgili olarak, Prof. Payzin'in Tüberküloz ve Tokraş Dergisinde de yer alan notlarını yaylıyoruz.

SOSYALİZASYON

Yaşama Şartlarının Sağlığına Etkisini İnceleme Dünya Tip Birliliğinin dördüncü uluslararası kongresi Çekoslovakya'nın Kaplica şehri Karlov Vary (Karlsbad) da üç seksiyon halinde toplanmıştır.

A Seksyonu: Halk Sağlığı ve ekonomik planlamada hekimler ve göç eden işçilerin sağlık problemleri.

B Seksyonu: Polikliniklerde avaktan hasta tedavisinin integrasyonu.

C Seksyonu: Çalışan halkın hijyenik bakımı ile ilgili ana raporlar ve bu konular ile ilgili bilimsel tıbbi ve sosyo-ekonomik tebliğleri kapsıyor.

Ayrıca «Polikliniklerde hasta bakımının integrasyonu» konulu bir panel yapılmıştır.

Biz A seksyonu toplantıları katıldık ve ilk gün sabahı «Türkiye'de Sosyalistirilmiş Sağlık Hizmetlerinin Değerlendirimi» konulu ve metni ilişik ve özetini basılmış olan tebliği yaptı. Bu raporumuz ilgi ile karşılanmış ve Devlet Planlama Teskilatına vermiş olduğumuz müfassal raporun İtalya'da ayrıca tam olarak basılması kararlaştırılmıştır.

Konferans Prof. De Castro'nun konuşması ile açılmıştır. Başkan, uygarlığın atom ve silah çığının girdiğini ve feza çağının başlamış olup, toplumun çok hızla değiştiğini, buna karşı sağlık şartlarının bir çok memleketlerde, gerek tip eğitiminin sekli ve gerekse organizasyon yönünden yeni şartlara uymadığını belirtmiştir.

Prof. Stich (Prag) «ekonomik planlamada sağlık ve doktor» konulu tebliğinde Çekoslovakya'da yalnız 1963-1964 yıllarımda azaltılan verem dolayısı ile tedavi masraflarında 84 milyon Kuron ve sigorta masraflarında 68 milyon kuron olarak 230 milyon TL tasarruf sağladığını belirtmiş ve bu tip çatışmanın az gelişmiş memleketlerde güç olduğunu söylemiştir. Zira sağlık servisleri az ve fena, tehcizat ve organizasyon fenadır demistiştir.

Bugün her yerde olduğu gibi az gelişmiş memleketlerde de ulusal sağlığı devletin sorumluluğu altına girdiği göz önüne alınarak:

- 1 — Sağlık planlanması sosyal ve ekonomik planlama ile birlikte gitmelidir.
- 2 — Sağlık planı (comprehensive) bütüncül olmalı ve
- Personel eğitimi
- Teçhizat temin ve imali
- Servislerin çeşitli tiplerinin tesisi
- Mali kaynaklar - sigorta ve vergi İslahi
- Halkın sağlık eğitimini kapsamalıdır.

3 — Halkın beslenme, Konsantrasyon problemleri bütün olarak ele alınıp planlanmasının zaruretini belirtmiştir.

Prof. Roussel (Fransa - Paris):

Tip tarihinin bir devrin kapandıktan sonra bir devrin başlığını gösterdiğini, Fransa'nın personel ve eğitimi, teçhizat, araştırma ve organizasyon yönünden geri kaldığını işaret edip, İngiltere'deki görevini iyi yapan Medical Research Council in Fransa'da olmamasının bunda rolü olduğunu belirtmiştir. Şimdi yeni sağlık planı (1970

de sona ercek 5 yıl) ile

1 — Başta Paris olmak üzere, artan nüfusa yeterli yatak tesisleri.

2 — Pratisyenlerin artırılması ve eğitimi (bilhassa psiyatri kursları açılıyor ve hastaların evlerinde tedavisi imkânı pratisyenlerle sağlanıyor).

3 — Pazar ve tatil günleri için sağlık servisleri kuruluyor.

4 — Polikliniklere çocukcu, nisaiyeci ve dişçi ilâvesi sağlanıyor.

5 — Tip okullarında koruyucu tip eğitimi artırılır, kanser, verem, kalp hastalıklarını önleme ve savaş gibi hastane masraflarını da azaltıcı sosyal tip eğitime önem veriliyor. Ayritik ve mikrobiyoloji ve hijyen eğitimine önem veriliyor. Ayrıca Diploma en Medicine Sociale ihdas edilmiştir.

Prof. Katvold (S.S.C.B.):

Sağlık servisleri masrafları oran, devletin halkın sağlığını önem verme göstergesi olduğu gibi, mortalite ve morbidite göstergeleri düzelttiği zaman ekonomiin sihhatli olduğunu, yükseldiği veya değişmediği zaman ise ekonominin kötüye gitmesinin göstergesi olduğuna işaret etmiştir.

HİZMETLERDEN YARARLANMADA EŞİTLİK

Prof. Karlovi (Macaristan): Macaristan sağlık servislerinin etüdlere dayanılarak kurulduğunu belirtmiş ve Macaristan halkın yüzde 30'unun taramla uğraşına degenmiştir. Organizasyon için:

— Hastaların yaş grupları inceleniyor (yüzde 80'i 55 yaş üstü).

— Hangi hastalarına ne kadar zaman muayene, tedavi ve yatma istediği (genel olarak her hasta 8 dakika, yazın, 22 dakika kişi muayene zamanı gereklidir).

— Hekimin ve sağlık personelinin çalışma süresi yılda 300 gün imsi.

— Bölgelere ve işe göre farklı yüzde 5 olarak saptanmış.

1963 de Budapeşte poliklinikleri bu araştırma sonucuna ve hipertansiyon, verem, kalp hastalığı, solunum hastalıkları freksanslarına göre ve genel olarak 3000 kişiye bir doktor (ortalama) düşmek üzere ayarlandıktı ve sıktığını giderildiğini belirtmiştir.

Fölöp (Macaristan):

Sağlık servislerinden ve sigortadan faydalananın köy ve Kent farkına ait etüdü bildirmiştir.

Polkliniklere gelen yüzde
Köyden 37
Kentten 100
sigorta pirimlerinin azaltılması gerekliliğine degenmiştir. Köy ve Kent doktorları için tedavi ettiler 100 hastalık için yapılan ankette doktorların kentlerde

SÜRÜLEN ÖĞRETMENLERE ÖVGÜ

İbrahim TÜRK

Halkına mutluluk isteyen mutsuzları, sürülen öğretmenler övüyor. Karakeşin altında yuvasından, evinden sevgiliylerinden sevdiklerinden, öğrencilerinden, öğretmenlerinden yasaları zorlayarak ayrı düşürülenleri övüyor. Çevrelerine kötü kişilere karşı onurları iki paralık edilenleri, çocukları, karıları, perişan edilenleri övüyor.

Ulusal kurtuluşum için kendini ve de ailecek mutlu olduklarını ayaklar altına alacak kadar ulus sevgisi, halk sevgisi, insan ve memleket sevgisi gönüllerinde dolup taşıyanı övüyor. Sahte demokrasının gerçekini savunurken yarananları, yasalar çiğnenirken yürekleri kanayanları, yasaların yasası Anayasamın fastamam uygulanmasını isterken sözleri başka yöne çekiliip çamur atılanları övüyor. Neden mi?

Yurdumu, insanımı uygar uluslar gibi mutlu ve onarılık görme özlemi içindeyim ben. Benim övgü yuzdiğım öğretmenlerin hiç birisinin benden ya da sizde daha az bu toprakları mutlu insanlar yurdu olmasını özemediklerini biliyim.

İkinci Dünya savaşından sonra yurdumuzda bir öğretmen tipi yetişti. Bu öğretmenler gerçek öğretmenlerdir. Bu öğretmenler onları yetiştiren öğretmenlerden büyük yaralar sağlayarak yetişmiştir. Onları sureğelen eğitim düzeninden büyük yaraları vardi. İlkın bu eğitim düzeni adalete dayanıyordu. 20 milyona yakın halk karanlıklar içinde tutuluyor, ilk öğretim hakkından bile yoksun ediliyordu. Hk fırsatca eşit utulamayan bu milyonların yurdun yönetimine katılma olanakları yoktu. Bunlar hep yönetilen kişiler olarak yaşıyor gibiydi. Çarkın böylesine ters döndüğü bir ülkede demokrasının gerçeki elbette görülmeyecekti.

Bu eğitim düzeyi, tüm dihlime ve çığlıklarına karşı, uluslu da olamamıştı. Ulusunun, halkın kaderde ve kıvançta bir futmactı. Oysa, durum böyle olmamış teknik öğretimi, yüksek öğretim ve üniversitelerin kapıları halka halkça, haka açılmıştı. Üniversitelerin anfiterinde, kitaplıklarında, iş yerlerinde Aşşer, Fatmalar hiç yok Aller, Mustafa lar da çok seyrek karşılaşılabilir kimselerdi.

Uluslararası, açıklığı sürüklenenin bu eğitim düzeni ve onu sürdürmeye çalışanların kılı bile kırıramamıştı. Yurt sorunlarını sınıflarına, okullarına sokan, köylerde uyarıcı gezipler yaparak öğretmenlerin bu davranışları, ellerine verilen okul öğretim programlarına karşı, bir suçluk sayılıyordu. Öğretmenlerin çağdaş eğitim yöntemleri uygulamaları, öğrencilerini duyan düşünen ve de kişilikleri olan insanlar yetiştirmeye

yüzde 92 köylerde işe ancak yüzde 67 oranında bilgi sahibi oldukları ortaya konulmuştur.

Macaristan'da 27981 doktor (1950 de 12580) mevcut olup bunların 5254 ü köylerde çalışır ve maalesef köy hekimleri tediye çalışıkları hastalıkların 1/3 ü için bilgi sahibi değillerdir.

ATOM BOMBASI VE SAĞLIK

Akimato (Japonya): Atom bombasının geç etkileri için yapılan yayınları özet Hastaneyeye yatan yüzde:

8,6 köyden
20 kentten
olarak istifade edilip, durumun

köy aleyhine işlediğini ve köy ledi:

— Atış alanına yakın halkta lösemiler artıyor.

— Son atom denemeleri lökosit kromozomlarında değişiklik yapmıştır.

— Myelomalarda artış olmuş 1958 den sonra kadın meme kanserleri azalmış, dölgənleri ve barsak kanserleri artmıştır.

— Ölüm oranları milli ortalamaya çıkmıştır.

İŞÇİ GÖÇLERİ
İşçi göçleri ve sağlık konusunda yapılan tebliğlerin bilgisini üçü ilgi çekicidir, özelidir.

Fransa'da yabancı işçilerin durumu fotoğraf sergisi ile açıklandı ve İtalyan işçilerinin nisbeten iyi, Portekiz, İspanya işçilerinin, fena Afrikadan gelenleri feci şartlarda oldukları,

— Tromotoloji yönünden yerli ve yabancı işçi kaza oranlarının fark olmadığı,

— Madenlerde çalışan yabanıclar dermatoz ve silikozun,

— İspanyol işçilerinde romatizmanın çok olduğu,

— Mesken şartlarının son üç grupta çok fena olduğu belirtildi (bir odada 20-30 kişi yaşıyor).

Latin Amerika'da işçi göçleri ve sağlığını inceleyen Palermo (Arjantin):

Köyden, Kente

Az gelişmiş memleketlerden gelişmişlere aksın oldugu ve Meksikadan A.B.D. ne yılda 1,5 milyon turist içini gittigini Buenos Aires'in 1958 nüfusunun 1964'e kadar yüzde 400 arttığını Lima'nın 500 bin dea 1 milyon 500 bine çıktı.

BİR DOLAP Kİ DÖNUYOR

Şehrin daha modern semtlerine geldik. Deniz boyu, Kaliforniya sahillerine benzeren modern yüksek apartmanlar dizim dizim. Bu semtlerin servetinin önemli payı petrol seyherlerinin yatırımlarından geliyor. Zaten bütün şehir bir kocası yatırımcıya benziyor. Deniz boyu uzanan büyük ve lüks lokantaların birine girdik. Eski öğrencim buranın ekâbirinden olmak sifatıyla tanınıyor, onun için bana İstanbuldan sahip verilen Zahle rakısından kendisi içmedi. Temsil ettiği misliUMAN cemaatindeki mevkii böyle gerektiriyor.

Sahil boyu refahı, geceleri büsbütün Amerikan oluyor. Nereden geliyor bu yatırımlar diye düşünüyorum. Küçük bir toplumun kişileri poker masaına oturur gibi boyuna birbiriyle anlaşmazlık etmekle önemli bir sermaye birikimi olur mu acaba? Olmasın için bunları birbirlerine boyuna kazık atmaları

gerektir. Böyle bir ekonomi yürütmüocabası diye bir daha sordum kendime. Ya boyuna fiyatlar yükselir, ya da kazığı yiyan mukabil bir kazak atarak telafi eder, gene de bir fazla bir hatalı olmaz. Halbuki, her halinden belli, buradaki refah sadece böyle sürekli bir karşılıklı - kazaklama sisteminde gelme değil. Fazla servetin geldiği, bizim kolayca göremedigimiz bir kaynak olmalı. Bir ihtimal tarımızdır. Ama Lübnanın söyle ahım şahım bir tarımci yok. Suriye'ye giderken gördüm, taşalar bir nevi zerzevat ve meyva bahçesi. Yetiştiğinden tahlil Lübnana belki de yetmez bile. Lübnan buna bel bağlasa Suriye'ye döner. Beili ki buralarda başka bir oyun var. Acaba dış sermaye oyunu mu? Lübnan ekonomisinin özelliği ve esrarlı hali Lübnanlıları bile güldürüyor. Bir aralık Avrupadan bir iktisate getirtmişler (bu, güya meşhur Schacht iması). Adam incelemiş, incelemiş; bura ekonomisinin inceliklerine aklını yatarımış; en sonunda: «Siz gene bildiğiniz

gibi yürtütün bu işi. Benim size verecek tavsiyem yok. Siz benden ustasınız» diyecek şekilde (böyle söyleyecek iktisatçı olacağımı hiç inanamıyorum, ama hikaye böyle). Lübnanlılar da: «Bir dolap kİ dönuyor, biz de içinde yaşayız» diyorlar.

Bir Arap profesörü durumu söyle aklımda ve toparladı: Lübnanın ekonomik refahının birinci kaynağı görünmez gelirler; ikinci kaynağı Suriye, Irak ve Ürdün'e liman olması; üçüncü kaynağı protestan - katolik anlaşmasının getirdiği serbet yarışmaları; dördüncü kaynağı başka Arap memleketlerinin zenginlerinin ve petrol seyherlerinin paralarını bura bankalarına ve emlakine yatırmaları; beşinci kaynağı Amerikalıların birçok tesebbüslerinin emniyetle idare edilebileceği bir yer olarak burayı seçmeleri, birçok ofislerini burada kurmaları.

Bizde de, Türkiye de Lübnan gibi olsa diye hasretle içini çekerek olanları çok olduğunu sanıyorum.

ye çalışmaları soruşturma konusu ediliyordu. Bu öğretmenler üzerindeki baskular o denli artmış, soruşturmalar yasa dışına çıkmıştı ki, öğretmenlerin Türkçe cümleler yapınması, bayramlarda okul müdürlerinin elterini sıkırmaları, Büyük Kurucusu Atatürk'ün kalpaklı resimlerini sınıflara asmaları hep disiplin suçu sayılıyordu.

Ulusal eğitim, ulusal geliri sadece yoğaltmayı amaç bilen eğitim değil çoğaltmayı da amaç bilen eğitimdir. Oysa ki bu eğitim düzeni ile hep yoğalıcılar yetişiriliyordu.

Bu eğitim döneminin özünde ekonomi anlayışı yoktu. Ulusal gelirin azalması onun yetiştiğinde insanları pek de ilgilendirmiyordu. 1945 den sonra ulusun gittikçe borçlanmasının, bu alman paraların ya da yardımların çarçur edilip harcaması sorunu okullarımızın duvarlarını aşanıyordu. Zaman geçtikçe Devlet borçları bir çığ gibi artarak 23 milyara yaklaşıyordu. Ulusumuzun borçlanmasında etkili olan olustar yavaş, yavaş işlerimize de karışmaya başlamışlardı. Kurtuluş Savaşımızda kazandığımız bağımsızlığımız yardımın ortasında elimizden alınmaya çalışıyordu. Yardımın yardım eden devletten başka birisinin işine varamayacağı büyük bir tarihi gerçek oldu. Nitekim yirmi yılda yakını yardım görmenize karşı ulusal yoksullüğümüz bilgisizliğimiz gözle görülecek kadar azalmamıştı.

Sürüp giden yoğalıcı eğitim düzeni bizi; sömürücü ulusal tuzağına veniden düşürmüştü. Atumuz, etimiz, otumuz hep sinirlarımızın dışından getirilmeye çalışıyordu. Buna karşı Anadolu insanının karnı açtı. Uğruna vatan diye ölügümüz topraklarının her yıl bir ilcesini seferber ettiğini götürüyordu. Yeşil yurtlar kayalıkları boz yamaçlara döndürdü, çapıl, çapıl akan pınarlar ve bunalımlı dereler, çaylar kurumuş Anadoluda bir iç göç başlamıştı.

Eldeki topraklar belli ellerde toplamış ya da alabildiği ne küçük parçalara ayrılmıştı. İki halde tarım bölümünden üretimin düşmesinin nedeni oluyordu. 1958 yılından beri tarım bölümündeki ulusal gelir azalmaya başlamış besin sıkıntısı çalışanları ve de çocukların kansızlığına götürüyordu. Bunda böyle Türkiyemizin otlaqlarını sürekli tarım ürünlerimi çoğaltmanın olanakları ta 1960 yılından beri kalkımı bulunuyordu. Artık buna bir çözüm yolu bulunmamayı. Yurdumuzu bir yandan üretim sanayine kavuştururken öte yandan tarım alanında köklü dönüşümlerin yapılması bizleri bekliyor.

Halkın uyarılması başarısızdan yoksullüğümüz, arakanın bağımsız yaşamamızın bir güvenliği kurulamıyor. Oylar hizi ücretlere itiyor. Tarım alanında üretim yapmak halimizin yüzde 75 temel ve teknik öğretim olanaklarından yoksun iken tarım ürünlerinin artırılması umudu ya bir aldatma ya da bir aldanmadır. Et verine dert kavayan kazanları sayısı gerçekleri zorda saklamaya çalışanların davranışlarından çoğalıyor.

Sürüler öğretmenler bizim pek azını demeyi başarabilmiş varalarımıza saracak düşünümleri çocuklarına, çevreline öğretiyorlardı. Oular bu davranışları ile öncü öğretmenler, halkçı ve kurtarıcı öğretmenler olarak nitelenecektir. Adım bilemediğimiz öncü öğretmenlere gönüller dolusu selamlar...

ni belirtmiştir. Palermo'ya göre göçlerin sebepleri:

1 — Afrika'dan gelmiş topraksız köleler veya Avrupa'dan gelmiş topraksız insanlar.

2 — Yerli halkın tasarruflarını, tarıma yatarırmaları, makine almamaları.

3 — Internasyonal ticarî kuvvetlerin ham madde tarımı yapmaları ve fiyatlarının gitgide düşmesi.

4 — Zenginlerin sermayeleri ne ABD, İsviçre v.s. ye nakledip yeni iş alanları açmamaları.

5 — Nüfus artışının önlenmemesi.

6 — Gelirin ortalama 110 dolar olmasına karşı köylerde 46 dolar olması.

7 — Meksika'da 4 milyon çocuğun aç olması ve süt nedir bilmemesi.

8 — Evlerin fenaliği (Venezuela'da yüzde 80 aileler tek odada kahyorum).

9 — 600.000 - 120.000 kişiye tek doktor düşmesi ve köy sağılığına değer verilmemesi (Şeker kamisi plantasyonlarında işçilerin yüzde 22 si veremlidir).

10 — Gelirin yüzde 50 siyin yiyeceğe gitmesine rağmen fena beslenme, fuhuş ve alkollerin yükseliği.

11 — Eğitim imkânı ve şansı olmaması.

Latin Amerika memleketlerinde nüfusun yüzde 30'unun göçer olmasına yol açmıştır. Bunların sağlık şartları, verem, yüksek bebek ölümü başta olmak üzere pek fenajdır. Köklü reformlar yapılmadıkça bugünkü sistemle düzeltilemeyeceğini Prof. Palermo belirtmiştir.

BULGARISTANDA SAGLIK

Bulgaristan'da (Prof. Israel ve Apostolov, Mihailov) tebliginde:

1 — Köy halkın yıldızda 78

den yüzde 45 ye indiğini ve doktor sayısının 500 kişiye 1 doktor düşecek şekilde A.B.D. seviyesi üstüne çıktıığını, insan başına en az 9 metrekare ev verecek hale geldiklerini.

2 — Endüstrileşmenin çok hızlı olmasına karşı hijyenin tam sağlanmadığını, evlerin fabrika çevrelerinde tam yapılamadığını, gündeme ortalamada 22 Km'den işe gelenler ile kısa mesafeden işe gelenlerin sağlık etütünde 22 Km'den gelenlerde 6 kat fazla hastalık görüldüğünü, romatizmanın en çok olduğunu,

3 — Sofya Üniversitesi öğrencilerinde yapılan etütde Sofya dışından gelenler ile Sofyalı öğrenciler arasında verem insidansı

Sofya'dan

2,1

1,1

Hariçten gelenler

2,6 % iken

1,4 % indiğini ve fakat farzin devam ettiğini bildirmiştir.

Prof. Seppili (İtalya):

İtalya'nın henüz iyi ve detaylı plan yapacak durumda olmadığını, hazırlık yaptıklarını, sosyal güvenlik teşkilatına dayanıp desentralize bir organizasyona sahip oldukları belirtmiş ve 300.000 nüfusu (Region)lar kendi işlerini kendileri görür. Kanaatlerine göre «Merkez», planlamayı yapacak, «region»lar işleri yürütecek, «merkez» direktif vermeyecek, kontrol ya pacsaktır.

Prof. Semotan: Otomasyon ve mekanizasyon sonucu, büyük makineler karşısında yalnız çalışma, gürültü, devamlı dikkat, devamlı ve sık kahve içme, sinir gerginliği (stress sonucu) psikozların çok arttığını ve idareciler, doktorlar ve sosyal hizmetçilerin elbirliği ile tedbir aramaları gerektiğini belirtmiştir.

Siline alkolizm ve provoke düşükler, Hindistan'da mental hastalıkların epidemiyolojisi, Japonya'da endüstride intaksikasyonu önleme çalışmaları. Çekoslovakya'da Yönetici - sendromu (Manager Syndrom) problemi İtalya'da köylerde inşaatlı ze hirlemeleri gibi enteresan tebliğler yapılmıştır.

VE VIETNAM...

Kongrenin son günü Asyalılar kazanma davranışında olan Japonya Vietnam harbinde A.B.D. nin mikrop harbi, gaz harbi, napalm taktiği üzerinde denemeler yaptığı Japon hükmüntecen tesbit edildiğini bildi rip çok ağır bir takibin dekleras yolu sunmuştur. Prof. Roussel

ve benim siyasi meselelerde karışmaması volontaki beyanlarımıza rağmen 4 aleyhte ve 6 cekimser oya karşı deklerasyon kabul edilmiştir. Internasyonal komitede vaki tesebbüsümüz ile mefnin vuruşutlanması sağlanmıştır. Bu olayın dikkate de geri tarafı Vietnam harbinin Angloamerikalara çok sev kaybettirdiğini göstermesidir. Konferansa gelmeleri için valniz A.B.D., Ingiltere ve Kanadalıları vize verilmemis olması da dikkati çekmiştir.

YEVGENI YEVTUŞENKO

BABİ YAR

Türkçesi:

ULKU TAMER ÇIKTI

2 Lira

ÜGRAK Kitabevi
Beyazsaray — Beyazıt

SIKİSTIRILAN DÜŞÜNCE

Fakir Baykur

Tam on yıl önceydi. İfade vermek için savehiga gitti. Bir gün önce polis gelip haber bırakmış, ama kâğıt bırakmamıştı, koca savehikta nereye giteceğini, kimi soracagının azan süre bulamadım. Orası burası, epey dolastım. Sora buldular: Tâ bilmem kaç yıl önce okuduğum okulun gaza tesinde çıktı bir şırının sorgusunu, İfadeyi verip çıktı. Savehikta gözlemlerinden biri beni o zaman çok şaşrttı. Bu gözlemin benimle direk bir ilgisi yoktu. Dosyaları karıştı, o mu, bu mu, arayan görevli, farkında olmadan, bir fikr yazısının dosyasını da açıverdi önlime. Bu yazarı o zaman karşı kanattandı. Sonradan milletvekilli çıktı, bakan oldu. Her fikrini kesilip dosyalanmıştı. Kırmızı kaleme çizileBILECİZLE çiçek tarlasına dönümüş gazete kesikleri üçer beşer savrıldılar önlmede. Yazaların çizilmiş satırı, çizilmemiş satırından çıktı! Ne olmuştu? Yazarı tanıydım. Yazıklarını biliyordum. Bomba yoku bu yazılarında. Zararın en anlaşılmış bir takımı göksel çekirdekler de yoktu. Sadece bazı düşünceler vardı. İşler bozuk gitdiyordu. Nasıl yapılırsa düzeltin bir çıkış yolu bulunur? Bunları araştırıyordu? Bu araştırmalar yurdum batırmazdı. Nitekim yazan bakan olunca düşüncelerini birazını uyguladı, ne vur battı, ne ulus?

Düşüncenin üzerine böyle kırmızı kaleme, dosya tutanak kullanılmasma şastım o zaman. Bir Anayasayı bırakık, yenisini aldı; savehalar artık çoğuluk partisi olmamalı, devletin savehleri oldu; ama benzeri davranışlar halâ tükenmedi. Aradan geçen az değil, on yıldır. Ben biraz daha yaşımı başımı aldım, eski duyarlığını azaldı, ama devlet gücüm elinde bulunduranların düşünceleri sıkıştırılmıştır. Duyarlığını azaldığını göre, «çihilte otorite»nin düşüncenin karşısındaki telâsi eskisinden çok çok arttıyor demek ki. Demek ki, çoğalan okullarımız, gazetelerimizin kitaplarını artan tırafları, masrafı, gitikçe kabarık dış geziler, yöneticilerimize umulan etkili yapmıyor, gerekli hisseleri vermiyor. Biz gene eski biz. Ulusal gelirimiz bir iki lira artsa da faydası yok.

Geçenlerde bir toplantıda bulundum. Salonda seksen kişi kadar vardı. Binaların hepsi bir mesleğin insanydı. Devlete çalışıyordu. Hattâ devlet adına bazı yetkililer kullanımadı. Dışarda köylüler kasabalılar, binaları kendilerinden değil, devletin sayarları. Ama yazılıp çiziliş önceden izin almıştı. Yeni rejim toplantıları böyle vazuya çizile, izne bağılmıştı. Anayasa istediği kadar, «Herkes düşüncesini söyle, yazıyla, resimle, tek başına, ya da toplu olarak açıklayabilir, bu hakkın özü kısıtlanmaz!» desin, izin alınacak. Ahımnı! Gidip bir yere oturdum. Bir masa. Mikrofon, kordon... Üç dört kişi de teyp yerlesiyordu, band takıyor. Bir arkadaş sordum: «Bunlar meraklı mı? Konuşmaları banda alıp ilerde çalacaklar mı?» Arkadaş kulağıma eğildi: «Bunlar görevli.» Kaç tane görevliydi bu kadar; ve açık açık? Bildiğime göre böyle toplantılarla bir «hükümet komiseri» gelir, oturur izler sopra kalkar giderdi. Bence bu bile yersizdir, bu bile düşüncenin özgü kısıtlanmaz!» desin, izin alınacak. Ahımnı! Gidip bir yere oturdum. Bir masa. Mikrofon, kordon... Üç dört kişi de teyp yerlesiyordu, band takıyor. Bir arkadaş sordum: «Bunlar meraklı mı? Konuşmaları banda alıp ilerde çalacaklar mı?» Arkadaş kulağıma eğildi: «Bunlar görevli.» Kaç tane görevliydi bu kadar; ve açık açık? Bildiğime göre böyle toplantılarla bir «hükümet komiseri» gelir, oturur izler sopra kalkar giderdi. Bence bu bile yersizdir, bu bile düşüncenin özgü kısıtlanmaz! Görevli sayısı üç dört olunca kısıtlama daha da şiddetlenir. O toplantıda konuşanları hiç rahatsızmadım o gün. Zaten fis fis, kos kos, haber bütün salonu yayıldı. En coşkun konuşmacılar bile gözlerini ikide bir molasaya görevlilerin koyduğu mikrofona indirip yutkunuyorlardı. Bazz bazi söyleyeceklerini de şasırıydı. Ne olacak? Bu band? Ah! götürecekler, «İste şefim, şunları şunları konuşular, bu cumlede biraz suç var gibi, acaba savehiga versen mi, vermesek mi?» Dört beş saat çalışıp vorulacaklardı. Kâğıt tüketeceler, zaten eski makinelere biraz daha esitelerlerdi.

Başka bir toplantıda benim bir konuşmam vardı. Bir arkadaş önceyden gelip, «Aman dikkatli konuş, çok «memur» var, gelip araları oturdular, biz tanıyoruz,» diye beni uyardı.

Ne oluyor böyle? Bu yurt bizim değil mi? Başkasının yurdunda mı oturuyoruz biz? Böyle böyle neye benzetmek istiyoruz Türkiye'yi? Biç okula gitmez mi bizim yöneticilerimiz? Gittikleri okullarda hiç tarib okumazlar mı? Düşünce taribinden, düşüncenin özgürlüğü taribinden birkaç yaprak çevirmezler mi? Neden böyle fikrileri kesip kesip dosyalar, dosyaladıklarını cizerler cizerler? Neden toplantıları banda alıp pürdük katırlar? Düşünceyi böyle neden sıkıştırırlar, sıkıştırırlar?

Eyy şekefü, devlefü, haşmetü efendiler! Sorumlu beyle, sorumsuz beyle! Bu sıkıştırılmışına düşüncenin derler. Düşünce tuluğa basılan yağ, deriye basılan çokelek değildir. O havadaki oksijene benzer biraz. Sıkıştırıkça tehlikeli olsın. Biraz daha sıkıştırırsanız paşalar. Paşayla en yakındakini götürür.

En yakındakı, anhyorsunuz, düşüncenin sıkıştırır.

Var Yayınevî Nevzat Üstün'ün İki Yeni Kitabını Sunar

1. Almanya Almanya. (Hikâyeler)

5 lira

2. Sovyetler Birliğinden Batıya

7,5 Lira

Özbekistan, Azerbaycan, Gürcistan, Rusya ile Batı ülkeleri arasındaki (Almanya, Fransa, İtalya, İsviçre) ayrımların birbirinden bir kitap.

Istanbul Dağıtım: Fuat Büte, Ankara Cad. No. 34
Genel Dağıtım: Hür Dağıtım.
(Bütün kitaplıklarda bulunur)

(YON: 078)

Sayın Kocagöz'den bir mektup ve bir yazı aldıktı. Mektupta şöyle deniyor: «YÖN'ün 4 Mart 1966 tarihli sayısının Sanat Sayfasında, Semih Emre imzayıyla kitap tamamları yapan bir arkadaş (Kutsal İsyann) adlı Hasan İzzet Dinamo'nun kitabını tanıtmak, benimle ilgili şu satırları yazmış: ..... Şimdi vaziyetlerim da Kutsal İsyann bir eleştirmesi değil, yeminle küçük bir dokunuştur. Çünkü İstiklal Savaşının yazılılığında bilinçli emekler ancak veni yeni eser veriyorlar. Sabahattin Selek'in eşi güç bulunur usta terkibinin yanında -Anadolou İhtilali-, büyük romanı Kemal Tahır'ın -Yorgun Savaşçı- ve devamı var. Bir yandan da hatasına Konur Ertop'un doğrulukla dokunduğu -Dost, Araklı 1963, Sayı 33- Samim Kocagöz'ün Kalbaklar ve Doludizgin'i».

Sizden ricam, Konur'a yazdığım karşılığı yayımlamanızı yeniden... Yazımı okuyunca benim hatam ve sevabum ortaya çıkacaktır».

Değerli romanı Samim Kocagöz'ün isteği yerine getiriyorum:

YERME SANATI

Samim Kocagöz

Dost'un Aralık 1963 sayısında Bay Konur, «Yeni Yayınlar» başlığı altında benim «Kalbaklar» adlı romanım için bir not yazmış. «Savaş konu edinen» romanların türü, niteliği hakkında önce fikir yürütüldükten sonra, kümleme bir deyişle, «Böyle bir roman hazırlayabilemek için uzun çahımlara gitmiş Kocagöz. Kurtuluş savaşımızla ilgili sürüyle kitap okumuş. O günleri yaşayanları anılarını dinlemiş. Önsözünle kendi romanında anla» aneszelerin tanıtlan kahramanları meraklı okurlarca başka kitaplarda da kolayca bulabileceğini önceden bildiriyor» diyor. Sonra da şu sözleri ekliyor: «Merak edilip araştırılırsa, Kocagöz'den elindeki kavaklıları anıları hangi ölçüde değiştirek kullandığı, romanını kurtarken varlığından ortaya neler koyduğunu yani romanın ne kadarının mal olmuş ortaya çıkarılsa gerçekten iyi edildi. Böyle bir iş Bay Kocagözün sanat dünyamızdaki yerini belirtme ödevini yüklenerek bavüitlere düser.»

Once Bay Konur'un yukarıdaki sözlerine kısaca karşılık vereyim: Bir savaşı anlatan romanı yazarken nasıl ve nelerden, hangi kaynaklardan faydalandığımı önsözümde açıklamamışım. Kalbaklar ve onun devamı Doludizgin, 650 sayfayı bulan bir romanıdır. Konur, her ikiinden de söz ettiğine göre.

yuvarılaç söz edeceğine, bu 650 sayfanın ne kadarının benim olduğunu, yaratıcılığımı bu romanı ne kadar koyabildiğimi araştırmak (BABAYİLLİĞİMİ) göstergemek kendisine düşerdi. Bir kişiv kötülemek içi gözünün üstünde kaşın var, demek yetmez. Bay Konur romanının 650 sayfası içinde beş sayfayı geçmeyen yararlandığım bir kaynaktan örnek almış. Karşılasmalar yapmış. Cümleleri bile değiştirmeden, ya da az değiştirek aldığı görmüş kitabıma. Ben daha fazlasını söyleyim: Kalbaklarda Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'un işgalini günü telgrafçı Hamdi Beyle yaptığı makine başındaki konuşmaları da olduğu gibi aldım. Hilâ fetçilerden Kastamonu temizlenirken, Miralay Osman beyin yine telgraf başında Mustafa Kemal ile konuşmalarını da olduğu gibi aldım. Faydaladığım yerleri ya metin içinde ya da dıptolarla belirttim. Önsözümde de açık açık söylemiş Bay Konur'un söz konusu ettiği Samih Nafiz Tansu'nun Albay Hüsamettin Ertürk'ten dulevip -ya da not tutup- yazdığı bir belgeden yararlanıken bu yararlandığım yeri belirtmedim. Galip adını Talip'e çevirdim. Bunu nihayetini da Bay Konur'un yazısından iki ay önce 1 Ekim 1963 tarihli ATAC dergisinde yayınlanan bir yazımında açıkladım. Bu açıklamamı Bay Konur, görmemiş olabilir Ya-

zımdaki bu konu ile ilgili bölüm oldugu gibi buraya aktardık tan sonra Bay Konur'a daha söyleyeceğizlerim var:

(Belgeler deymeye önemli bir konuya değinmek gerekiyor: Romanımı yazarken, o günleri yaşamış. (Konur'a bu sözü ederken, «o günleri yaşamış kişilerden söz ederken haber veririm: Kalbaklaların en önemli kahramanlarından biri olan Mehmet, gerçekten yaşamış bir kişidir. Onun da anıtlarını olduğu gibi yazdım. Bugün Sayın Mehmet Fişekçi, sağdır, Söke'de yaşamaktadır.) o günleri yaşamış kişilerin yazdıklarını anıtlardan elbette faydalandım. Ama roman havası içinde erittigim olaylara not koymadım. (Hani Bay Mehmet Fişekçi Söke'dedir, inanmazsanız, gidin kendisine sorun.. Gibisine.) Bazi kişilerin kahramanlığını romanında gerekten önemini vererek yazdım. Kişilerden bir teşekkür beklerken, birisi beni mahkemeye vermeye kalktı. Daha doğrusu kendisi değil de anıtları not ettirip yazdırıldığı kişi beni haksız çıkarmak istedi. Üstelik anıtların anlatan Sayın Alb. Hüsamettin Ertürk, savaş sırasında «Millî Mücadele Grubu» başkanıydı. Anıtlarını gerçek tarih olayları olarak, birer belge olarak anlatıyordu. Anıları Samih Nafiz Tansu, sadece dinleyip not etmişti. Anılar önce Cumhuriyet gazetesinde tefrika edilmiş sonra «Elki Devrin Perde Arkası» başlığı ile kitap halinde yayınlanmıştır. «Telif Hakkı» yaşamadı, «Tarihe mal olmuş belgelerden, anıtlardan sanatçılara faydalabilirler» denir. Eeer belgelerden, anıtlardan faydalanaşıyacak olasındıktır. Tarihe ilgili yazılar nasıl yazılabilir? Kurtuluş Savaşı sırasında tarihsel bir rol oynamış bir kişi, belge olarak başka bir kişinin kahramanlığını ayrıntıları ile anlatıyor; bu kişinin yaptığını, ettiğini tarihlestiriyor, bir romancı da çırıp bu tarih olmuş kahramanı ulusa iyiye tanıtmak istiyor. Hem de bütün iyi niyetle. Yasa da ortada. Peki bu işin suç neresinde? Bu kahramanın adını romanı yazdım günlerde annadım, değiştirdim. Çünkü anıtları bazı yerleri kahramanın özel hayatına değinmiş. Anıları tarih olmuştu ama kendisi yaşadığı için özel hayatına değin noktalar kendisindendi. Özeliyatlarından söz etmek hakkı kendisindendi. Bugün bu kahraman rahmete kavuşmuş bulunuyor. Eğer kitabımda bugünlerde yazmış olsaydım, adını anmata hiçbir sakınca görmezdim. Çünkü bu kahramanın özel hayatı da tarih olmuş, ulusun malı olmuştur. Artık bugün bu kahramanın adını, Kurtuluş Savaşında çok büyük sorumluluklar yüklenip, ödevini yerine getiren bu kişiyi, sevgiyle, rahmetle anmaka hiçbir sakınca kalmamıştır. Kalbaklalar ve Doludizgin'de (Talip) adı ile yazılan gerçek olayların, büyük işlerin sahibi, rahmetli GALIP VARDAR'dır. Ona, Kabatus Lisesinin eski öğrencileri yakından tanırlar. Uzun yıllar bu ünlü isemizde öğretmenlik etmiştir. Kurtuluş Savaşının onbinlerce kahramanı içinde, unutulamayacak kahramanlardandır. Nur içindey়!

İşte Bay Konur'un beni suçlayan yazısından iki ay önce yazdığım Galip Vardar'a saygımlı belirten sözler bunlar. 650 sayfalık iki ciltlik bir romanın 14 bölümlünden birinde Samih Nafiz Tansu'nun kâtipliğini ettiği bir tarih belgesinden böylece faydalandım. faydalandığım yerleri de cümle cümle Konur göstermiş. Küçük değişikliklerle alımış olayı, pek değiştirmemiştir. Sırf olaya sadık kalmak, anlatan kişisinin anmasını bozmamak için, tarihi değiştirmemek için bunu yaptım. Bilimsel bir kitap yazmış olsaydım, «Bu sözler Alb. Ertürk'ündür» diye not koyardım. Tansu'nun kâtipliğinin sözünü etmek bile gerekmezdi. İki ay önce yaşadığım gerçek bugün beni doğrudan. Üstelik yazısında Konur, «Stendhal de Italya Hikâyelerinde, Parma Manastırında İtalyan kroniklerinden geniş ölçüde yarılmıştır. Hatta kendisi bunları satır satır çevirdiğini söylemeye kadar vardır işi» diyor. Ama Samim Kocagöz'ün suçu, Stendhal'ca yapamamış olmasımış. Hayır efendim, Samim Kocagöz'ün -yaptı- yapılmadığı söz konusu değildir. Suç, ille de beni mahkemeye vermek isteyen, ama yasalar karşıında öfkemini yenemeyen Samih Nafiz Tansu'yu bir kâtip olarak saymasıdır. Bay Konur'un da bu zatın savunmasını üzerine almazıdır. (Bilek ya da bilmeyerek), işin aslı astarı budur. Yakın gelecekte Kalbaklalar ve Doludizgin'i Yeni baskıda (Talip), yukarıdaki gereğinden ötürü (Galip) olarak ya zacığım, ve de Sayın Alb. Hüsamettin Ertürk'ün bu anıtları anlatlığına ilişkin bir notu istersen koyacağım, istemezsem koymayacağım, yasanın dili açık... Samih Nafiz Tansu'nun bu arada esamı okunmaz elbet. Kâtipliktir yaptı. Atatürk de Büyüklü Nutuk'larını kâtiplerde yazdırmıştır. Kendisi söylemiştir.

Bay Konur 650 sayfalık romanı benim yaratıcılığım, sanat gücüm yetersizliğinden söz edemeyeceğimi, bunu eleştirmen babayıgitlere bırakıyorum söyleyip ama yazısının sonlarına doğru (Not dediği yazısının) dayanamamış cümle, tertip yanlışlarını söz konusu etmiş. Örneğin bir yerde ben, (Bastonuna basa basa yürüdü) demişim. Yanlışmış. Herhalde doğrusu, (Bastonuna dayana da yana) olacak. Ama benim yazdığını da dilimizde kullanılar. Zaten bir yazarın dil yanlışlarına girişti mi bir kişi, ucuza düşüğü ilmelidir. Bay Konur, yanlışsız Türkçe yazan bir romanı bulabilir mi Türk Edebiyatında? Sözü bu yakaya dök meyelim. En ünlü yazarların kitaplarından örnekler verebilirim. Hatta Bay Konur'un yazdığı, beni kötülemek için yazdığı yazıyı bir dikkatlice okuyunuz, virgül konması gereken yerlerde virgül yok. Ama bunu söylemek beni haklı çıkarmadığı gibi herhangi bir konuda, Konur'u da benim sanat gücüm yetersizliğini ispatlamak için dil yanlışları var demesi, onu haklı kırmaz. Açıñ Sait Faik'i, doğru cümle bulmak için akla karayı seçersiniz. Yaşar Kemal'in Türkçesini bölgelere sive yapıyor diye doğru kabul ederiz.. Hele eski kuşak, noktayı nereye koyacağım kesiştiremez. Ama bunlar hep yazarların suçu değildir. Türkçe yerlesmiş, oturmuş bir dil değildir. Her yazarda dikkatsizlikler de vardır. Fransa'da ünlü yazar

BİR AÇIKLAMA

YÖN'ün sanat sayfalarının hazırlamasını bu saydan itibaren bırakıyorum.

Bu sayfaları hazırladığım haftalar boyunca yardımalarını esirgemeyen sanatçılara, yazarlara teşekkür ederim.

Fethi NACI

ların dikkatsizliğini, yanlışlarını -imla yanlışlarını bile- toparlayan kitaplar yazılmıştır. Bütün bunlar yazarları hiç de küçütmeyez. Yazar, dil yazmaz, roman yazar, hikâye yazar, Konur'lar düzeltirler. Ve de yazarları bazı nedenlerle küçültmek istediler mi küçültmek için gözünün üstünde kasın var derler.

Romanında orta okul çocuklarının hevecanını yansitan sözler olduğunu da söylüyor Bay Konur, bu sözler orta okul çocukların diline 1919 yılının havasından dolanıp bugüne deðin geldiðini unutuyor, ya da bir orta okul çocuğu deðin Kuruluş Savaşımızın heyecanını duymıyor yürekinde. Yaşını basını bilmem ama, Kurtuluş Savaşı dendi mi, ben, Konur gibi büyük lâflar aramam, Romanı, 1919 çâzinin havası içinde yazdım. Ne Stendhal'lik ne Tolstoy'luk savındayım. Memleketimi anlatıvorum, geçmişyle, hâliyle.. Hâliyle dedim: benim bu günü konu edinen romanı, hikâyelerimi de birara söz konusu eden Bay Konur, bunlara dili yanlışlarına deðinmeyi, var diyor sadece- ama şu da bir gerçek ki, bizden önceki kuşaktan da, bizim kuşaktan da batı dillerine, bütün dil yanlışlarımıza rağmen hep eserlerimiz gevriliyor. Bu arada en çok

çevrilen hikâyciler arasında ben de varım. Bir romanım bir yabancı memleketi bir yıldada iki baskı yaptı. Herhalde yabancılar Konur kadar dil bilesler, eserlerimizi biçbirimizin çevirmezlerdi, bunlarda dil yanlışlığı var (!) derlerdi. Ne yapalım yanlış manşız yürüttürüz bu işleri. Bay Konur, bilmem neden bana ökselenmiş. Not yazdım demis, kötüleyici bir yazı yazmış dayanıksız. Ben de bu yazı uyarınca Bay Konur'a kizsam da bir şair'in dediği, bize de çevrilen sözleri gibi söz etsem:

«Bay Konur adında biri,

Tatlıra tüttüri...»

Ne anlam çıkar böylesine alaydan, küçümsemeden? Bay Konur'un not'u, önyargı ile yazmış besbelli.

VARLIK YAYINLARI

Ch. Seignobos : Avrupa Milletleri Tarihi, 8 lira.

F. Challaye : Dînler Tarihi, 5 lira.

B. Necatigil : Edebiyatımızda Isimler Sözlüğü, 5 lira.

A. Siegfried : Milletlerin Karakterleri, 5 lira.

Memet Fuat : Tiâatro Tarihi, 5 lira.

P. Gaxotte : Fransız İhtilâli Tarihi, 5 lira.

Prof. Mosca : Siyasi Doktrinler Tarihi, 8 lira.

Edith Hamilton : Mitologya, 5 lira.

Orhan Hançerlioğlu : Düşünce Tarihi, 5 lira.

Orhan Hançerlioğlu : Mutluluk Düşüncesi, 5 lira.

Orhan Hançerlioğlu : Ozgürlik Düşüncesi, 5 lira.

Dr. Çetin Ozek : Türkiye'de Gerici Akımlar, 5 lira.

Maurice Duverger : Politika Giriş, 5 lira.

Shepard B. Clough : Uygarlık Tarihi, 5 lira.

G. Künnen : Dünya Ekonomi Tarihi, 5 lira.

Cevdet Kudret : T. Edebiyatında Hikâye ve Roman, 8 lira.

Henry Yellowlees : Ruh ve Akıl Bozuklukları, 5 lira.

YON - 080

38 yıldır yayınlanması beklenen eser

SODOM VE GOMORE

Edebiyatımızın büyük ustası Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU Yaban'da Millî Mücadele yıllarındaki Anadolu'yu anlatımı. Sodom ve Gomore'de ise aynı günlerin İstanbulunu aksettiriyor.

372 Sayfa, 10 Lira.

DURUŞMA GECESİ

Dürrenmatt'in dilimize ilk kez çevrilen romanı 4 Lira.

BİR ALMAN DOSTA MEKTUPLAR

Albert Camus'un ikinci Dünya Savaşında Nazilere karşı insanı savunması. 3 Lira.

ÇEHOV'DAN DÖRT OYUN

Ünlü yazarın Tütünün Zararları, Bir Evlenme Teklifi, Sayfiyede Yaz, Ayı adlı tek perdelik oyuları bir arada. 4 Lira.

BİLGİ YAYINEVİ - Sakarya Caddesi Yenisehir, Ankara Tel : 17 74 03

(YON 090)

«MURAD'IN TÜRKÜSÜ»

Baykan Sezer

Geçen hafta İstanbul'un gösterisiz sinemalarından birisinde «Murad'ın Türküsü» sessiz sedasız oynayıp geçti. Filmin jeneriginde kalbur üstü sinemacılarımızda Atıf Yılmaz'ın ve Yaşar Kemal'in imzalarının bulunması, üstelik de filmde bu yıl gördüğümüz yerli filmler içinde en iyilerinden birisi olması hiç bir şey değiştirmemi.

Filmin ismi, baş oyuncularla reisörün aynı olduğu insana istemek istemez «Gelinin Muradı»nı hatırlatıyor. Ayrıca iki film arasındaki yakınlıklar yalnızca isimlerde kalıyor. Her iki filmde küçük bir kasabanın gülük yaşamışını, o yaşasının içinde aynı sevimli aşk hikayesini anlatıyor. O kada ki Fikret Hakan'ın canlandırdığı tiplerde belirli bir değişiklik bulunabilece bile Pervin Par'ın oynadığı kişiler birbirinin eşi. Atıf Yılmaz da sinemadaki başarısının iki unsurunu (küçük tuşra kasabası çevresi ve hafif mizahı) bulanca «Gelinin Muradı» udak gücünü kolayca venilivebilir.

Ave! Murad dolaylarının aynısının kızına vurgun: krz da Murad'a gönüllü ama aña «kızı vermem» diye tutturuvor. Film ağamm inadının iki sevgilisinin de konu konusunu elbirliği ile bu inadı venmeye cabalayışının hikayesi.

«Gelinin Murad» iyla en büyük ayrılık Atıf Yılmaz'ın yeniden döndüğü bu çevrede artuk olup biten bazı olurların tercik anlamını, iç yüzünün daha iyi görebilmektedir. «Gelinin Muradı»nda çatışmalar su üstüne kaba bir gıldürü olarak çıkarıken bu filmde gıldürü bile ca-

**KÖPRÜ
YAYINLARI SUNAR**

**ÇAĞDAŞ
DÜŞÜNCEDE
TOPLUMSAL
TEPKİ**

Derleyenler:
Dr. Mehmedcan Köksal
Mehmet Harmancı
7,5 lira

**AGIT. SEVGİLİ
MEMLİKET**
Alan Paton'un romanı
10 lira
Genel Dağıtım:
UGRAK KİTABEVİ
Beyazsaray — Beyazıt/İst.
YON — 093

«Murad'ın Türküsü» nden bir sahne

ışıkların ana nedenlerini ortaya koymak için kullanılıyor.

Bunun ağırlığı, yükü de ağaçının üzerine kurumuş. Filmde hikaye, olup bitenleri açıklamak çabası ağanın üzerine eğilindikçe belirleniyor, elle tutulur oluyor. Murad da, sevgilişi de ağanın yoğunluğunu, canlılığını kazanamıyorlar film oyunca. Hikâvedeki görevleri de ağanın tanınmasına arazi olmaktan öteye geçemiyor; ağanın karşısında yiğit olmak, dürüst ve sevimli olmak görevini yüklenmişler. Film süresince de bu kişi taşımaktan başta bir şeyle yapmayıyorlar.

Ağa, ufak ekarlarını hesaplaşışından kasabadaki insanların olan ilişkileri kendi kafasında düzenleyişine, devlet kapısındaki alış verişlerine kadar gayet iyi verilmektedir. En ufak olaylarda işi şantajlığa, iħbarċiha doken tutumu, bugünkü dönemin kendi çıkar düzemi olduğuna inancı, herhangi bir isteğinde, çıkmazdan polisin seferber olması gerektiğindeki direnişle bize başımızdakı saşkın A.P. yöneticilerini vakıdan hatırlatıyor. Filmin seçimlerden önce çevrildiği düşünüürse Atıf Yılmaz'ın bu öngörüşündeki başarısını, bunu seyirciye duyurmak çabasını övmek gerekir.

Atıf Yılmaz aynı başarıyı kasaba yaşamışlığını gösteren de gösteriyor. Gerek ağanın evi önlünde halkın gecelediği, gerek falcı, ilmühabere, taksili sahneleri filmen en canlı görüntülerini Anzak konunun kasabadan ayrıldığı sahnelerde aynı başarının gösterildiğini söylemek elç.

Fikret Hakan'ın da, Pervin Par'ın da oynadığı kişilerin donuk, yoğunluktan yoksun kişileri oldukça söylemişistik. Ancak hikâyeyin temel taşıları olmaları filme kavuşuyor kendilerini. Ufak arkadaşlarının vapmalı ise filme sırtlıyor. Önce filmde sevimli kişilerin fazla olmasını sağlamaktan başka görevi yok. Tasarıldan söz ediyor. Bunun yüksəkçe söyle tasarıları vermek, eleştirmek için konulduğu belli. Tasarıların özü nedenini filme bulamıyor sunuz. Ayrıca küçüğün vapmayı Murad'ın anasının evindeki vemeğ sahnesinde karşılaşlığı çocuğun gerçeki, canhılı karısında büsbütün sırtlıyor.

Ağa tipi oynanıyla olsun işlenisiyle olsun sinemamızın en büyük başarılarından birisi. Filme herhalde daha fazla bir ilgi gösterilmemesini gerektirirdi.

Modigliani'nin çizgileriyle Anna Akhmatova

AKHMATOVA ÖLDÜ

Büyük Rus kadın şairi Anna Akhmatova, uzun bir hastalıktan sonra 5 Mart 1966'da Moskova'da 77 yaşında öldü.

Haberini veren Tass ajansı, sanatçayı saygıyla andıktan sonra onun, özellikle «büyük bir estetik incelik taşıyan lirizmine» dikkati çekmiştir. Bu arada, su açıklamalar da yapılmıştır: «Akhmatova'nın şiirleri, halk motifleri ve klasik Rus şiirinin geleneklerinden esinlenmiştir. Akhmatova, ikinci dünya savaşı yıllarında, vazlığı şiirlerle, halka için acı çeken ve aynı zamanda onun cesaretine hayran olan bir vatanseverin duygularını dile getirmiştir.»

***

Anna Akhmatovanın, ülkesinde nakkı olan üne kavuşması için ölümlü beklemesi gereki. Ama çok uzun bir süredir aydınlar, rus şiirinin büyük kadınından sevgilerini esirgemiyorlardı. Gerçekten de, şiir sanatına yüzümüzün başında giren bu kadına, çağdaş sovyet edebiyatının en parlak temsilcilerinden biri olarak bakılmaktaydı.

Ama Akhmatova, Moskova'da yaşamış olan soñ şiir kitabına yazdığı kısa bir önsözde büyük oir alçak gönüllülük ve içtenlikle bayatından söz etmektedir. Şair, bu önsözünde, 1888 yılında Odessa bölgesinde dünyaya geldiğini ve ilk şiirlerini on bir yaşında yazdığını anlatmaktadır.

Akhmatova, yirmi iki yaşında Petersburg'da «Akmeistler gurubuna» katıldıktan sonra o sırada her rusun yapmak istediği gibi «Paris navası almak» amacıyla Fransa'nın yolunu tutmuştur. Paris'te iki yıl geçiren sanatçının ilk şiir kitabı «Gece»yi 1912'de yayınladığı bilinmektedir. Akhmatova, bu kitabıyla, «Akmeistlerin» yıldızı haline gelmiş. Bir süre sonra, gurubun lideri ünlü şair Gumilev ile evlendi. Ne var ki devrimci bir ortamda bir Mayakovski'nin yersine karışık, şuri lirizmine ve insanın iç dünmasına vonelmiş olan Akhmatova, zamanın şartlarına ayak uydurmaktı zorluk çekiyordu. Sanatçı o sırada kişisel krizler de geçirmektedir. Evlenmesi başarısızlıkla sonuçlanmış, 1918 yılında boşanmıştır. Üç yıl sonra, Gumilev, karşı-devrimci suçuya kurşuna dizildi. Akhmatova, 1921'de Berlin'de basılan şiir kitabı «Anno Domini MCMXXI» öncesi olduğu gibi şiirlerini artık dışarıda yaymayı kabul etmektedir. Şair bir süre, arkeolojik araştırmalara ve Puşkin'in eserleri üzerinde yaptığı incelemelere verdi kendini. Bu arada, şiir yazmaktan da geri kalmıyordu. Yayınlayabilecek umudunu yitirmiştir.

ve yalnız tam yirmi yıl sürdü. 1940 yılında, Parti içinde sözü geçen bazı önemli yöneticilerin aracılığıyla «yasak» kısmen de olsa kaldırıldı.

Böylece Sovyet halkı, Akhmatova'nın 1924 ile 1938 arasında yazmış olduğu şiirlerini tanıdı. İki kişi bir süre içinde tükendi. İkinci Dünya Savaşı başlangıcında, Akhmatova Leningrad'da bulunuyordu. Sanatçı olağanüstü birlikte, yıllarca süren «ekşüstra»nın ütün acılarını paylaştı.

1945'de Akhmatova da herkes gibi artık hayatı geline inanmıyordu. Ama iktidar tehdidine, Okkamın altına illa sanatçılardı. 1946'da Jdanov tarafından imzalanan ünlü kararnamede Akhmatova, ağır bir dile «yozlaşmış burjuaziye ve aristokratik estetizme sadık kalmakla» suçlanıyordu. Jdanov'a göre, o bir «rahibe ve sokak kızı» karışıydı.

Yazarlar Birliği'nden de çıkartılan Akhmatova için yeni ve çok daha acı bir gözden düşme siyesi başlıverdi.

Oğlunun o günlerde Stalin kamplarına gönderilmesi sanatçının acılarını bir kat daha artırmıştı. Akhmatova'nın bu devrede yazdığı «Ağit» adlı şiiri tutukları ziyaret etmek için kuyrukta bekleyen anaların ve evli kadınların dramını dile getirmektedir.

Bu acı olaylar karşısına kışılığı derin bir biçimde etkilenen Akhmatova, Yirminci Kongrede sona yeniden saygı ve sevgiye kavuştu.

Şüretti, 1922'de ve 1961'de yeniden yayınlandı. Yetmiş beşinci doğum yıldönümünde, basın. Sovyet şiirinin bu büyük ustasına tâyik olduğu saygısı gösterdi. Akhmatova, yeni Sovyet şiirinin temsilcileri olan gençler için trık: Pasternak gibi bir usta bir öرنkti.

Sanatçı, Yazarlar Birliği'nin dördüncü Kongresine delegeli seçildi. Yorgun ve hastaydı. Gözden düşüğü devirlerde gösterdiği alçak gönüllülükten hiç bir şevel kaybetmemiştir. Eski aşı günlerin hasabını sormadı. 1964 yılında Londra'ya bir yolculuk yaptı. Ama çok istemesine rağmen Parisziyaretini son anda eri bırakmak zorunda kaldı. Anna Akhmatova, kısa biyografisinde, çektiği aşılarla belirsiz bir biçimde dezinmekle yetinmiştir. Son'un vakıflarla olduğunu duyduğum zaman, vakımkar için herkesten daha hâli olan bu büyük şair sadece sunları væzmakla yetinmiştir: «Pişman değilim...»

Aşağıda, Anna Akhmatova'nın şiirlerinden bir kaç örnek bulunmaktadır.

Kıyı küçük ırmanta bezenmiş
Bütün yelkenler denize kaçışılır.

Bir mil ötede, açıkta, tozlu

Sağlarını kırıntıyorom

Düz bir taşın üstünde.

Yeşil Bahçe doğru yüzü,

Başa doğru uçtu aklı martı.

Ve ben dik başlı, kötü ve neşeliydim,

Bilmiyordum bunun mutluluk olduğunu.

(1914)

***

Pazartesi yirmi bir. Gece,
Kent penceremde biçimleniyor.

Hangi içe yarmaz erkardı bilmem

Dünya'da aşkin olduğunu.

(1917)

Lânet sana. Lânetli tuhuna ne
Başkaşamı ne de yakınlama ne
İlişmeyeceğim
Ama meleklerin, cenneti
İkonları ve mucizelerin
Gecelerinizin dumانları ve yangınları
Adına yemin ediyorum:
Sana dönmeyeceğim.

(1921)

***
Ath arabalar Noel ve Ateş senliklerini
Köprülerin üstünden boşaltıyorlar.
Karalara, aklärar burummuş yash Kent
Nevâya burakmış kendini ya da
Ona karşı yüzüyor.
Nereye olursa olsun... ölülerinden
Kaçmak iç...
Ve aym gümüş renkli hilâli
Gümüş yüzünde domuyor.

(1941)

***
Değil mi ki geleceksin... Neden şimdi olmasın
Yaşamak güç geliyor bama... Seni bekliyorum
İşkili wündürüm ve kamyı aştım
Senin içi... Yalm ve büyük
Seç istedığın yüzü...

(1940)

***
Tek tebessümün huzuruna gelen
Ölüüm tebessüm olduuen zamandı,
Leningrad'ın cezaevleri duvarlarına
Değerli bir süs parçası gibi
Asıldı zaman.

(1940)

***
Eğer bu ülkede bir gün
Anına hevkel dikkirse
İsteğim şudur:
Bu hevkel dođdučum deniz kıyısına değil
Denizde son boğanıları da visirdim
Uzun saat ve fazlaçın bekleyip
Kutuların açılmadığı yere,
Dikkisin.

(1940)

Türkçesi: Hüseyin BAŞ

Paris'te bu hafta açılan Marksist Düşün Haftası, bu yıl demokrasiyi konu almış bulunuyor. Bu tı na'nın seçilmiş olması anlamlıdır. Fransız Komünist Partisi, Batıda sosyalizmin geleceğini derinden etkileyen bu temel problemini karşılamaya kararlı gözükmetedir. Sosyalizm, Sovyetler Birliği, kısa bir süre için Doğu Almanya ve Çekoslovakya'nın istisnasıyla Doğu Avrupa ve Çin gibi politik özgürlüğü tanımamış olan ülkelerde yerleşmiştir. Bu ülkelerde sosyalizm, saçı bir otoriter reşim yerine, solcu bir otoriter rejimi getirmiştir. Solcu otoriter rejimler, derebeylik egemenliğine son vererek, sanayileşmeyi hızlandıracak, eğitimi geliştirerek, genel olarak kendilerinden önce mevcut olmayan bir demokratik ortamı yaratmışlardır. Ama bu solcu otoriter rejimlerin monistik niteliği, şimdi artık Avrupanın komünist ülkelerinde bu olumlu evrimi frenlemeye başlamıştır.

Batıda demokrasi, halkın görevlerinde derin kökler salmıştır. Demokrasi Batıda sanayileşmiş ileri ülkelerin yapılarında ve bu ülkelerin vatandaşlarının ihtiyaçlarına uymaktadır. Bu ülkeler vatandaşları, ilerde daha büyük özgürlükler kavuşturulacakları gereğisiyle, şimdiden sahip bulundukları özgürlükleri, geçici bir süre için de olsa, feda etmeye razı değildir. Batı halkları, sosyalizm ile diktatörlüğü (geçici de olsa) bir savdıkları sürece sosyalizmi kabul etmeyeceklerdir. Bu bakımından Batının Komünist Partileri için ve özellikle Fransız Komünist Partisi için hiç bir sorun, çok partili demokrasije sahip çıkma konusu kadar önemli olmaz. Ama Bay Waldeck Rochet'in Merkez Komitesinde ve başka yerlerdeki beyanları, sosyalist iktidarın kuruluşunda ver alacak partilerin niteliği bakımından olsun, yeni sosyal rejimi konumak için alınacak tedbirler bakımından olsun, bu konuda fazla ivimserlige imkânı vermemektedir. Burada söz konusu olan uzak geleceğe ait bir perspektif değildir, en kısa vadeli bir sivası stratejidir. P.C.F. (Fransız Komünist Partisi), hiç bir şüpheye meydan bırakmamacak biçimde demokrasije sahip çıkmadıkça solun ittifakı vüzevde, zayıf ve eğreti olarak kalacaktır.

Eylemin her zaman sıkı sıkıya teoriye bağlılığı partilerde, bu yeni tutumun sağlam teorik temellere dayandırılması gereklidir. Birkaç vıldır bu yolda harcanan çabalar, doyurucu olmakta henüz uzaktır. İlk önce sosyalizmin kuruluşu döneminde tek partiler, ya da millî cephelelerin verini komünist, sosyalist ve liberal partiler arasında gerçek bir işbirliğinin ve dostça bir rekabetin olması ileri sürülmüştür(1). Ama böyle bir işbirliği, işin mahveti icabı geçicidir. Başkaları biraz daha ileri gitmişlerdir. Sosyalist toplumun, özel üretim ve hizmetlere önemli bir rol ayıracığı düşüncesivle, bunda devamlı bir çok partili dönemin temelini görmüşlerdir(2). Ama bu olıralız çok sınırlı kalacaktı. Zira Komünist Partisinin yönetici rolü, olağan savılmaktadır. Öteki partiler, ikinci planda bir rol oynayacaklardır. Avrupalılar gösterebilseler de, onların Komünist Partisi venerik, iktidarı ele almalara düşünülmemektedir. Böylesce ulaşılan şey, gerçek çok partili sistem değil, bir hâkim parti sistemidir. Bu çözüm, bir liberalleşme aşaması olarak, Doğu ülkelerine uygun gelebilir, ama Batıya uymaz.

Bütün bu doktrin araştırmalarında pek ürkük davranılmaktadır. Marksizmin resmi vorumuşa aşırı ölçüde saygı göstermektedir. Bir tez nuanslandırmakla başarı kazanılamaz. Syllabus'a karşı çatışanlar sadece onun tezlerini nuanslandırmakla yetinselerdi, neticede yenilgiye uğrayacaklardı. Onlar, bu tezlerde cepheden hücum ettüler, tezlerin geçici ve itibarı niteliğini gösterdiler ve esaslı biçimde cürüttüler. Ancak bu sýyede önemli sonuçlar elde edebildiler. Liberal komünistler de benzer bir yola girmedikçe, zayıf durumda kalacaklardır. Söz konusu olan, sık sık söylendiği gibi Marksizmi «revizyonca tâbi tutmak». Marksizmin ana temellerinin doğruluğundan şüphe etmek deildir. Söz konusu olan, Marksizmin Batı toplumlarının bugünkü tarihsel şartlarını göz önünde tutarak görüşülmektir. Bu konuda iki nokta önemlidir: Siyasi parti-

MARKSİZM VE DEMOKRASİ

Prof. Maurice Duverger

lerle sosyal sunflar arasındaki ilişkiler ve sosyalist devletin niteliği.

Eğer parti bir sınıfın ifadesinden başka bir şey değilse, o zaman çok partili düzen sınıfı savaşına tekabül eder ve sınıf mücadeleinin kalkması, tek partide yönelik gerektir. Bu durumda sosyalist devlette, zorlulu olaraq sınırlı kalacak olan çok partili dönemin gereklisini bulmakta büyük zorluk çekeriz. Ama «Parti = Sınıf» formülü mutlak olarak gerçeğe uymamaktadır. Bu formülün gerçeğe en çok yaklaştığı Ondokuzuncu Yüzyılda bile tam bir durum hiç bir zaman meydana gelmedi. Çoklukla partiler, bir sınıfın birbirinden farklı ve birbirine karşı zümrelerini temsil ederler (örneğin dün Jakobinerler ve Jirondenler, bugün de Muhabazakârlar, Hristiyan-Demokratlar, Liberaler, Radikaller burjuvazisinin çeşitli unsurlarını temsil etmektedirler. Nasıl ki komünistler ile sosyalistler de üretilerin değişik kategorilerini temsil eder-

ler). Kimi durumda da partiler bir çok sınıflardan gelen unsurları grup halinde birleştirirler. (Hâlen merkez partileri, sosyalistler ve hattâ giderek komünistler, aynı zamanda üreticilere, tacirlere, küçük sanayicilere, köylülere dayanmaktadırlar).

Ve son olarak partiler tam anlamıyla sınıflardan çok sosyal katlara tekabül etmektedirler. Sosyal kat deyimi, ilerlemiş sosyalist ülkelerde gün geçtikçe daha büyük önem kazanmaktadır. Marksistler bu ülkelerde birbirine karşı sınıfların ortadan kaldırılmış ama «düşmanca olmivan çelişkiler» ile birbirinden ayrılan sosyal «katlar»ın ileri sosyalist ülkelerde halâ bulunduğu söylemektedirler. Bu gözlem, üretim şartlarının çaprazlığını zorlulu olarak değişim durumları doğurduğu sanayılesmiş sosyalist bir devlette çok partili düzemin Marksist doçulamasına yolu pekâl açabilir. «Düşmanca olmayan çelişkiler» kavramı zaten Batılı «Consensus»

temel konularda görüş birliği» teorisine bir bakıma pek yaklaşmaktadır. Partiler rejimin temelleri ve niteliği konusunda bir görüş birliğine varmadıkları, asgari oyun kurallarına katlanmayı kabul etmedikleri, yani Marksist anlamlarda düşmanca çelişki durumunda oldukları ve aralarındaki «temel konularda görüş birliği» ortadan kalktı zaman çok partili düzen yaşayamaz. Çok partili düzenin var olabilmesi için düşmanca ilişkilerin yerini düşmanca olmayan çelişkiler almalıdır.

Marksizmin resmi yorumunda devlet teorisi engeli daha büyük önem taşır. Eğer siyasi iktidarın ezici karakteri de sadece sınıf savaşına bağlı ise, (ki bu durumda burjuva devlet, ancak bir hükümetme ve sömürme aracından başka sey olamaz) hükümetlerin iktidarı kötüye kullanımlarına meydan vermek ve muhalefet sorununu kökten çözme için bu sınıf savaşına son vermek ve burjuva devlette sosyalist devlete geçmek yeterlidir. Böylelikle sosyalist devlete her eleştirinin üstünde yüksek bir değer verilmektedir. Ama bu tezin aşırı ölçüde iyimser olduğunu oylar göstermiştir. Stalinizmin asırılıkları konusunda Marksist tahlili, sadece dış tehlikeleri belirtmek ve Stalin'in ve halkın demokrasilerinde Stalin'in yolunu izleyenlerin kişisel kusurlarını göstermekle yetinmez.

Her devlet, her otorite, her iktidar, özellikleri gereği halkın ezme yeteneklerini kendi özünde taşıır. Siyasal bilimin tek kesin sonucu belki budur. Toplumda bireyle dayanışma ve toplumculuk ruhunu kazandıracak sosyalizmin yattığı psikolojik değişiklik, Ondokuzuncu Yüzyıl liberalerinin o kadar iyi belirtikleri iktidarın psikolojik tehlikelerini sınırlayabileceğini söyleyemeyiz. Böyle bir değişikliğin uzak, şüpheli ve kısmi olacağının gözükmemektedir. Böyle bir perspektif bir Marksist devlet teorisini kurmak için veterli değildir. Sosyalizm, iktidarı ellerinde tutanların bunu kötüye kullanmalarını hiç bir zaman tam ve mutlak olarak önleyemez. Sosyalizm kararlarının mekanik ve anonim bir nitelik edindiği büyük örgütler kurarak, teknolojik otorite tehlikelerini artıtabilir de. Sosyalizm, siyasi iktidar ile iktisadi iktidarın tek elde birleştirerek bunların birbirini sınırlamasına engel olmaktadır. Marksistler bu gerçeki incelemeye henüz başlamışlardır, ama «bürokrasi» adı altında vürtürlen bu inceleme henüz yürüvdé kalmaktadır.

Her devletin niteliği gereği tehlikeli olduğunu, sosyalist devletin de tehlikeli olduğunu (hattâ bazı bakımlardan sosyalist devletin daha da tehlikeli olabileceğini), ekonomik sömürmeden bağımsız bir politik baskın olduğunu kabul etmek, belki de ilk başta sanıldığı kadar Marksizmden uzak bir görüş deildir. Bu doğrultudaollar açılmış bulunuvar, bu vollarla kesfe cıkmak zerek. Devletin tedricen vokolusunu (burada söz konusu olan sosyalist devlettir) insanın tam özgürlüğe ulaşmasının temel şartı olarak kabul etmek, dolayısıyla devletin, sosyalist olsa bile, insanı ezen unsurlar tasdiğini itiraf etmek deildir midir? Marks. Paris Komünü tecrübelerde, Lenin de Sovyetler öreguntaında sosyalist devletin alanını sınırlamak için teknik araçlar aramamışlardır.

Marksizm, siyasi demokrasının mevcut olmadığını, ya da sadece biçimde olaarak mevcut olduğu Ondokuzuncu Yüzyılda ortaya çıkmıştır. Marksizmin ilk uygulama alanı çok partili dönemin asta islemediği ve halâ da işlevemeyeceği otonomik ülkeler oldu. Bu şartlar altında doktrinin sadece monokratik ve otonom vechelerinin geliştirilmesi ve öteki vechelerin ihmali edilmesi deildir. Ama şimdi artık doktrinin bu ihmali edilmiş vechesinin modern, sanayileşmiş toplum için geliştirilmesi bir görev olarak karşıtmaktaadır. Bu yapılmazsa, Aragon'un bevanları ve bu na paralel sözler havada kalır.

(1) Özellikle İspanyol Komünist Partisi Genel Sekreteri S. Carillo'nun *Milletlerarası Yeni Dergi*'deki beyanları. Kasım 1964. Bu, biraz önceki Konferanslı Fransız Komünist Partisi'ni tutumudur.

(2) F. Fürnberg, *Avusturya Komünist Partisi Yöneticisi, Milletlerarası Yeni Dergi*, Kasım 1964.

ÜSTAV

ARIF DAMAR
ALICI KUŞ

Şiirler
ÇIKTI

Kapak Düzeni : Sait Maden
Fiyat 250 Kuruş
Dağıtım : Uğraç Kitabevi, Beyazıt
(YÖN 091)